

25 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 25 maj

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Jonasson ang. arbetsmarknads- och lokaliseringpolitiska åtgärder avseende Värmland	5
herr Gustafson i Göteborg ang. åtgärder inom Europarådet med anledning av situationen i Grekland	6
herr Westberg ang. åtgärder för att åstadkomma en jämnare vattenavrinning i älvarna	7
fröken Wetterström ang. vårdbidrag till i Sverige mantalsskriven utlänning	8
fru Heurlin ang. behandlingen av narkomanvårdskommitténs betänkanden	11
herr Wennerfors ang. distributionen av telefonkatalogen	11
herr Sundkvist ang. postutbärningen efter omläggningen till högertrafik	13
herr Nilsson i Agnäs ang. planerna på ett svenskt folkflyg	14
herr Sjöholm ang. miljöpolitiska hänsynstaganden i statens järnvägars utbyggnads- och planeringsverksamhet	16
fru Ryding ang. instruktionerna för statens avtalsverk	17
fru Sundberg ang. ökade resurser för forskning rörande förskoleålderns psykologi och pedagogik	19
herr Hedin ang. nedbringande av antalet rymningar från skolhem och yrkesskolor	21
herr Krönmark ang. placeringen av barn som omhändertagits för samhällsvård	23
Svar på interpellationer av:	
herr Nelander ang. återbetalningen av studielån och studiemedel	24
herr Gustavsson i Alvesta ang. samhällsvården av ungdom	26

	Sid.
Lag om flyttning av fordon i vissa fall, m. m.....	31
Ändrad organisation av televerket.....	40
Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning.....	45
Ändring i lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.....	58
Avveckling av Törefors aktiebolags verksamhet m. m.....	59
Folkbokföringsförordning m. m.....	64
Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet	72
Formerna för den statliga representationen.....	93

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 25 maj

<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. lag om flyttning av fordon i vissa fall och ang. omhändertagandet av skrotbilar.....	31
— memorial nr 40, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	40
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 46, om ändrad lydelse av 34 § arbe- tarskyddslagen.....	40
<i>Jordbruksutskottets</i> memorial nr 22, ang. uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden.....	40
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 41, ang. ändring i lagen om allmän för- säkring, m. m.....	40
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 114, ang. ändring i lagen om allmän för- säkring, m. m., i vad avser medelsanvisning till folkpensioner... — nr 115, om pension åt änkefru Anna Nordqvist.....	40
— nr 116, ang. ändrad organisation av televerket.....	40
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 43, ang. skyldigheten att anordna enskilda skyddsrum.....	45
— nr 47, om ersättning till arbetsgivare för anmälan till allmän för- säkringskassa.....	45
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 38, om ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och om försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning.....	45
— nr 41, om ändring i vattenlagen m. m.....	58
— nr 44, om ändrad lydelse av 7 § byggnadslagen.....	58
— nr 45, om ändrad lydelse av 81 § konkurslagen.....	58
— nr 46, ang. ändring i lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.	58
— nr 47, ang. ändrad lydelse av 86 och 88 §§ lagen om försäkringsav- tal, m. m.....	59
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 34, om utbildning av borgerliga medlare.....	59
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 118, ang. avveckling av Törefors aktiebo- lags verksamhet m. m.....	59

	Sid.
<i>Tredje lagutskottets utlåtande nr 34, ang. folkbokföringsförordning m. m.</i>	64
<i>Bevillningsutskottets betänkande nr 44, ang. folkbokföringsförordning m. m.</i>	72
<i>Tredje lagutskottets utlåtande nr 42, ang. lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet.</i>	72
<i>Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 33, ang. skolungdomens ferieresor.</i>	93
<i>Jordbruksutskottets memorial nr 24, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss staten tillhörig fast egendom.</i>	93
<i>Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 35, om ett centralt granskningsorgan för instrument använda vid psykologisk testning inom statsförvaltningen.</i>	93
— nr 36, om arbetsvärdering inom den statliga sektorn.	93
— nr 37, ang. formerna för den statliga representationen.	93

Torsdagen den 25 maj

Kl. 10.00

§ 1

Svar på fråga ang. arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiska åtgärder avseende Värmland

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat statsministern vilka arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiska åtgärder som planeras i anledning av den oroande bild som en nyligen publicerad utredning ger av näringslivets framtid och befolkningsutvecklingen i stora delar av Värmland. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Den utredning som herr Jonasson avser torde vara en av länsplanerarorganisationen i Värmlands län gjord preliminär framräkning som är avsedd att visa vad nuvarande tendenser skulle innebära för den regionala befolknings- och sysselsättningsutvecklingen i Värmlands län åren 1966—1980.

Jag vill påpeka att en sådan framräkning utgör en del av det material som skall läggas till grund för en försöksvis bedriven planering inom länen enligt anvisningar som Kungl. Maj:t utfärdade i februari detta år. Denna planering syftar till att ge en målsättning för det fortsatta lokaliseringspolitiska arbetet och bör utmynna i konkreta förslag och handlingsprogram. Den leds och samordnas av länsstyrelserna och de till dessa knutna planeringsråden. Resultatet av planeringsarbetet beräknas föreligga under våren 1968.

Det är för tidigt att uttala sig om vilka speciella arbetsmarknads- eller lokaliseringspolitiska åtgärder som bör

vidtas i anslutning till denna långsiktiga planeringsverksamhet.

Vidare anförde:

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på denna fråga. Jag ställde den till statsministern dels därför att det var statsministerns hemlän den gällde, dels därför att han tillsammans med inrikesministern med anledning av just de här angelägenheterna gjort en resa i Värmland.

Den utredning som nyligen publicerats och som inrikesministern relaterade har väckt mycket stark indignation i hela länet. Vissa orter har ju blivit så gott som dödförklarade av utredningen. För att ta ett par exempel. Årjängsområdet skulle enligt utredningen från nu och fram till 1980 beräknas gå tillbaka med 43,6 procent och Sunne-Torsby-området med 39,4 procent av befolkningsunderlaget. Även om vänerbäckenet beräknas öka blir det totalt en minskning för hela Värmlands län.

De stora svårigheter som uppstår är uppenbara. Det blir problem för landstinget och i än högre grad för de kommuner som ligger inom de befolkningssvaga delarna av länet. Näringsliv och enskilda drabbas också hårt. Vi har en ojämn befolkningsutveckling med allt flera pensionärer jämfört med antalet produktivt arbetande.

Jag vet mycket väl vilken avsikten var med denna utredning, men det första resultatet blir och har redan blivit att man skrämmer bort industrin och får de unga att flytta. Ingen försatsa på dessa områden, som därtill får svårigheter att få tillräcklig byggnads-

Svar på fråga ang. åtgärder inom Europarådet med anledning av situationen i Grekland

kvot. På så sätt kommer denna utredning i och för sig att verka avfolkande.

Det är annars inte något särskilt dåligt läge vårt län har. Vi skall t. ex. ha klart för oss att ett område som årjängsområdet inte har mer än fem mil till isfri hamn, och tar man i betraktande det bättre samarbete som vi räknar med att i framtiden få över gränserna, kan det bli rätt stora omsvängningar i utvecklingen — om inte denna utredning tas till intäkt för att göra livet så surt som möjligt för de bygder som man beräknat skall gå tillbaka.

När nu statsministern och inrikesministern hade gjort denna resa och sedan fått dessa siffror hade jag för min del hoppats på ett bättre svar på min fråga. Det är nödvändigt att få till stånd en del åtgärder mycket snabbt. Detta är en väsentlig fråga för ett län som vårt och man bör inte ta alltför lätt på den.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Låt mig upprepa vad jag sade i mitt svar. Den utredning som herr Jonasson hänvisar till är avsedd att visa vad nuvarande tendenser skulle innebära för den regionala befolknings- och sysselsättningsutvecklingen i Värmland åren 1966—1980. Det gäller alltså att skapa en så realistisk bild som möjligt av hur läget är nu och vart de tendenser man kan spåra skulle leda till. Nästa fråga är vilka åtgärder man skall vidta för att motverka en sådan utveckling. Det kan man inte börja arbeta med förrän man har själva prognosen klar. En helt annan sak är vilka åtgärder som omedelbart måste vidtas med hänsyn till det nuvarande sysselsättningsläget i Värmland.

När herr Jonasson säger att statsministern och min resa i Värmland var föranledd av den utredning om vilken herr Jonasson talar, så är det fel. Vår resa var avsedd att ge oss en bild av det

aktuella sysselsättningsläget och vilka åtgärder som det kan vara anledning vidta så skyndsamt som möjligt. De åtgärderna är på gång, herr Jonasson.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Inrikesministern berättar alltså vad resan avsåg, och det är alldeles klart att man vill se på de aktuella frågorna. Jag måste säga att det för de andra orterna i länet, ute i periferin, är minst lika aktuellt med åtgärder som för de platser som ministrarna besökte.

Utvecklingen leder onekligen till en centralisering, som jag tror är olycklig. Om vi skall kunna tillvarata våra nationaltillgångar på allra bästa sätt tror jag att vi behöver ha en kringliggande bygd som också har service-möjligheter. Här kunde man ha satsat hårdare och börjat med lokaliseringsverksamheten och lokaliseringstödet några år tidigare.

Det finns en viss risk med en dylik utredning. Om man först gör den och sedan på centralt håll handlar efter den, har man liksom dömt ut ytterområdena och gjort det svårare för människorna att arbeta där. Det kan tänkas bli omsvängningar i utvecklingen, och då bör myndigheterna inte ha så förutfattade meningar att de inte kan hjälpa även dessa ytterområden. Det finns en viss risk att myndigheterna alltför hårt binder sitt handlande vid en prognos som man tror är helig. Jag har velat säga ifrån att prognosen inte får vara helig.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. åtgärder inom Europarådet med anledning av situationen i Grekland

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Svar på fråga ang. åtgärder för att åstadkomma en jämnare vattenavrinning i älvarna

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg har till mig riktat en enkel fråga rörande de åtgärder regeringen tänker vidtaga inom Europarådet med anledning av situationen i Grekland.

Ambassadör Lindh, vårt ombud i Europarådet, framförde vid ett sammanträde i går i Strasbourg med ministerkommitténs ställföreträdare bl. a. följande.

Svenska regeringen välkomnar och instämmer till fullo med Europaföransamlingens uttalande den 26 april rörande situationen i Grekland. Regeringen tar fasta på detta tillfälle att tillkännage sin enträgna önskan att en lösning åstadkommes av Greklands problem som innebär en snabb återgång till normala konstitutionella och demokratiska förhållanden och ett fullständigt återupprättande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Den ger uttryck åt sin fasta förhoppning att de frihetsinkräftande åtgärder som av politiska skäl vidtagits mot grekiska medborgare snart kommer att upphävas. Regeringen kommer att fortsätta att ägna utvecklingen i Grekland den allra största uppmärksamhet. Den förbehåller sig rätten att återupptaga frågan på det sätt som den må finna lämpligt antingen i denna kommitté eller i andra organ eller institutioner inom Europarådets ram.

Jag vill tillägga, herr talman, att vi i frågan står i fortlöpande kontakt med våra nordiska grannländer.

Vidare anförde

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag är tacksam för utrikesministerns meddelande och särskilt för att regeringen förbehållit sig rätten att återuppta frågan inom Europarådets ram. Som jag ser det är Europarådet ett mycket lämpligt organ för att utöva påtryckningar på den grekiska regimen. Grekland är medlem av Europarådet, men enligt stadgarnas artikel 3 är det berättigat till medlemskap endast om det är en demokrati.

När Europarådsförsamlingen samlades den 21 april stod de sex grekiska platserna tomma, därför att fullmakterna för de anmälda grekiska delegaterna hade dragits tillbaka samma dag. Europarådsförsamlingen antog enhälligt den resolution som utrikesministern här nämnde, där man tog avstånd från militärkuppen i Grekland och där man uppmanade de grekiska myndigheterna att återställa den demokratiska ordningen.

Nu är det ju så, att i ministerkommittén är Grekland fortfarande representerat. Det är därför givetvis naturligt att regeringen handlar inom ramen för ministerkommittén. Men jag vill också fästa uppmärksamheten på konventionen om de mänskliga rättigheterna, som Grekland har ratificerat.

I ett läge som det nuvarande, när det inte finns individuell petitionsrätt i Grekland, när alltså inte enskilda grekiska medborgare har möjligheter att hänskjuta överträdelse av konventionen till Kommissionen för de mänskliga rättigheterna, så kan man nå effekt endast om i enlighet med artikel 24 i konventionen någon medlemsstat hänskjuter frågan till kommissionen.

Jag förutsätter att i meddelandet som utrikesministern nu har gett oss det ligger att utrikesdepartementet noga följer denna fråga och överväger de möjligheter som finns att i enlighet med vad Internationella juristkommissionen i dagarna har uttalat — dess hänvändelse har bringats till ministerkommitténs kännedom nu — och med beaktande av de synpunkter som där framförts hänskjuta frågan till Kommissionen för de mänskliga rättigheterna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. åtgärder för att åstadkomma en jämnare vattenavrinning i älvarna

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. vårdbidrag till i Sverige mantalsskriven utlänning

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Westberg har frågat om jag avser att vidta effektiva åtgärder för att få en jämnare avrinning i våra älvar — t. ex. med hjälp av de regleringsanordningar som finns i de elkraftproducerande vattendragen — för att förebygga och mildra översvämningsskador av det slag som nu förekommer.

Jag är medveten om att svåra problem föreligger inom de områden, som är utsatta för översvämningssrisker. Frågan om hur dessa risker skall kunna förebyggas är mycket komplicerad och är inte möjlig att besvara inom ramen för en enkel fråga.

Vidare anförde:

Herr **WESTBERG** (fp):

Herr talman! Jag beklagar att jordbruksministern inte anser sig kunna svara på min fråga. Jag hade hoppats få en redogörelse för hans inställning och för de åtgärder som han anser möjliga. Men det är tydligen inte möjligt att få den redogörelsen här i dag.

Vi är dock ense om att svåra problem föreligger inom de områden som är utsatta för översvämningssrisker. Och det är inte första gången vi möter dessa problem. Även jordbruksministern har haft anledning att ingående syssla med dem. Det är ju inte så sällan sådana här översvämningar förekommer. Vi hade ju så sent som i fjol en mycket svår översvämningsskatastrof uppe i mina hemtrakter. Men då statsrådet anser att frågan om hur översvämningssriskerna skall kunna förebyggas inte är möjlig att besvara inom ramen för en enkel fråga, skall jag senare återkomma med en interpellation i ärendet i hopp om att då få den redogörelse som statsrådet i dag inte anser sig kunna lämna. Att det är ett mycket stort problem, som kräver all möjlig uppmärksamhet är vi säkert ense om.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Frågan gäller naturligtvis om man i riksdagens slutskede skall kunna göra anspråk på att en departementschef inom loppet av ett par tre dagar skall kunna ge ett tillfredsställande svar på en så pass komplicerad fråga som det här rör sig om. Jag hoppas att herr Westberg har förståelse för det.

Jag vet mycket väl att det i vissa länder — exempelvis i Jugoslavien — förekommer att speciella dämningar gjorts för att förhindra skador av översvämningar. Men i dessa länder är problemen långt mer omfattande än i vårt land. Därför måste det förmodligen bli tal om lösningar av ett helt annat slag. Jag vill erinra om att om vi jämför skador som uppkommer här i landet med sådana i vissa andra länder framstår de förra trots allt som förhållandevis blygsamma, vilket naturligtvis inte hindrar att enskilda personer kan lida betydande förluster. Därför har vi också nyligen förelagt riksdagen ett förslag om ersättning åt människor som drabbats av sådan skada. Att gå så djupt in i problemet som herr Westberg gör i denna enkla fråga och sedan begära ett svar, det tycker jag är för mycket begärt.

Herr **WESTBERG** (fp):

Herr talman! Jag har förståelse för de svårigheter som föreligger och jag ber alltså att få återkomma i annat sammanhang.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. vårdbidrag till i Sverige mantalsskriven utlänning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**, som yttrade:

Svar på fråga ang. vårdbidrag till i Sverige mantalsskriven utlänning

Herr talman! Fröken Wetterström har ställt följande fråga: »Avser Herr Statsrådet att — i enlighet med vad riksdagen anför i skrivelse den 6 maj 1966 (nr 168) — vidtagna åtgärder i syfte att ändra reglerna om vårdbidrag så att sådant bidrag kan utgå även till i Sverige mantalsskrivna utlänningar om det särskilda vårdbehovet för barnet uppkommit vid dess födelse här i riket eller under dess vistelse härstädes och, om så är avsikten, när är en ändring i gällande bestämmelser att vänta?»

I den av fröken Wetterström nämnda skrivelsen gav riksdagen som sin mening till känna vad andra lagutskottet anför i sitt utlåtande nr 43. Utskottet yttrade bl. a. följande: »Enligt utskottets mening talar beaktansvärda skäl för motionärernas önskemål om en uppmykning i vissa fall av det absoluta kravet på svenskt medborgarskap som villkor för erhållande av vårdbidrag. Om svensk kvinna gifter sig med en man av annan nationalitet erhåller enligt gällande medborgarskapsregler makarnas barn ofta faderns medborgarskap. Frågan om möjligheterna att låta vårdbidrag utgå även i dylika fall, där någon av föräldrarna har stark anknytning till vårt land, synes i lämpligt sammanhang böra bli föremål för närmare övervägande.»

Vårdbidraget är en folkpensionsförmån. För rätt till sådan förmån gäller enligt lagen om allmän försäkring bl. a. ett krav på svenskt medborgarskap. Överenskommelse om undantag från detta krav kan träffas med annat land. Sådana överenskommelser finns med de nordiska länderna, Storbritannien, Italien, Schweiz och fem andra länder som tillhör Europarådet. Enligt rättspraxis kan vårdbidrag enligt vissa i de olika överenskommelserna angivna förutsättningarna utges till barn som inte är svenska medborgare.

Det är enligt min mening vanskligt att för olika folkpensionsförmåner göra skillnad i fråga om de grundläggande

villkoren. Frågan om vårdbidraget bör ha karaktären av pensionsförmån kan dock komma i ett ändrat läge. Bl. a. kan utvecklingen på det internationella planet ändra förutsättningarna för bedömningen. Jag avser att, som riksdagen förutsätter, i ett lämpligt sammanhang överväga frågan om medborgarskapsvillkoret för dessa bidrag.

Vidare anförde:

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Aspling för svaret på min fråga, även om jag finner det vara nedslående.

Statsrådet anser det vara vanskligt att för olika folkpensionsförmåner göra skillnad i fråga om de grundläggande villkoren. Detta gäller bl. a. kravet på svenskt medborgarskap. Jag kan förstå att det kan te sig vanskligt när det gäller ålderspension och förtidspension att ge utländska medborgare sådana förmåner. Men när det gäller vårdbidraget borde det inte behöva bedömas på samma sätt.

Barnbidrag utgår även till barn som inte har svenskt medborgarskap, och enligt min mening finns ännu större anledning att inte göra någon skillnad när det gäller ett gravt invalidiserat barn, utan ge det den förmån som vårdbidraget innebär.

Ur humanitär synpunkt ter det sig ytterst stötande att ett sådant barn som vi talar om skall förvägras vårdbidrag. Det är fött här i landet men råkar ha svensk mor och utländsk far. Till följd av vår föräldrade medborgarskapslagstiftning betraktas inte detta barn som svensk medborgare, utan förvägras rätten till det vårdbidrag som tillkommer andra svenska medborgare.

Statsrådet säger att han i lämpligt sammanhang ämnar överväga frågan om medborgarskapsvillkoret för vårdbidraget. Som jag ser saken ligger emellertid problemet inte i de gällande villkoren

Svar på fråga ang. vårdbidrag till i Sverige mantalsskriven utlänning

för rätt till vårdbidrag enligt lagen om allmän försäkring, utan det ligger i stället i medborgarrätten.

Den långa debatt som vi hade här i kammaren för ungefär en månad sedan just om medborgarskapslagstiftningen belyste på ett övertygande sätt de orimliga situationer som uppkommer för alla barn som är födda i riket av föräldrar, av vilka modern är svensk medborgare men fadern av annan nationalitet. Jag vore tacksam att få veta om socialministern delar min uppfattning att en ändrad lagstiftning på det begränsade område som min fråga gäller är befogad och om så är fallet — vilket jag hoppas — också få veta om socialministern då inte anser det rimligt att i avvaktan på ändrade bestämmelser — vilka av svaret att döma inte är att vänta inom den närmaste tiden — ett visst dispensförfarande kunde tillämpas. Jag menar att riksförsäkringsverket eller allmän försäkringskassa kunde få möjlighet att efter prövning i det särskilda fallet bevilja vårdbidrag även till sådant barn som inte är svensk medborgare.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag vill gärna säga att jag har full förståelse för att även barn som saknar svenskt medborgarskap kan vara i behov av vårdbidrag. Vi får dock tänka på den karaktär som dessa bidrag har enligt statsmakternas beslut.

Bidragen är en form av invaliditetsersättning, och denna är en folkpensionsförmån. Skulle man bryta sönder den gemensamma förutsättningen för dessa förmåner och skapa särskilda villkor för en förmån, ja, t. o. m. som i detta fall olika villkor inom ramen för en och samma förmån, då tar man ett steg som man inte så lätt kan överblicka konsekvenserna av. Kan man göra särskilda regler för ett fall, bör man kunna göra det också för ett annat. Helt naturligt kommer en sådan

argumentation att föras. Vi får inte utan vidare ge upp kraven på enhetliga grunder för en så pass viktig del av vår sociala trygghet som folkpensionerna representerar. Vårdbidraget är en del av denna trygghet.

Jag vill, herr talman, göra det tillägget att undantag från medborgarskapskravet inom folkpensioneringen kan göras konventionsvägen. Kanske hör vårdbidragen inte så väl hemma inom pensioneringen. Jag har sagt att jag kommer att överväga frågan i lämpligt sammanhang, och det är också vad riksdagen har begärt. I avvaktan därpå kan jag i dag inte ge någon annan utfästelse än de preciseringar som jag har tillåtit mig göra i mitt svar till fröken Wetterström.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Om vi skall vänta på att frågan tages upp »i lämpligt sammanhang» kan det dröja ett år, två år eller kanske upp till tio år innan den behandlas. Eftersom nu gällande bestämmelse är en uppenbar skönhetsfläck i vår sociallagstiftning borde man snarast försöka utplåna den. Jag förstår att det är svårt att bryta ut detta speciella problem, men jag fick inte svar på de frågor som jag ställde, nämligen om statsrådet för det första anser det vara befogad med en ändring, för det andra om inte ändringen lämpligen kan vidtagas genom en ändrad medborgarskapslagstiftning och för det tredje om statsrådet inte är villig medverka till ett dispensförfarande.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag kan inte här utan vidare göra en deklARATION beträffande en ändring av bestämmelserna om medborgarskap — det blir ju där fråga om en lagändring.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Förlåt herr statsråd att jag återkommer, jag vet mycket väl att medborgar-

Svar på fråga ang. behandlingen av narkomanvårdskommitténs betänkanden —
Svar på fråga ang. distributionen av telefonkatalogen

skapsärenden ej sorterar under socialdepartementet, men när det gäller ett dispensförfarande från den nuvarande lagen inom folkpensioneringen, ett ärende som hör hemma i detta departement, tycker jag dock att statsrådet kunde ge mig ett svar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. behandlingen av narkomanvårdskommitténs betänkanden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**, som yttrade:

Herr talman! Fru Heurlin har ställt följande fråga till mig:

»Har herr statsrådet för avsikt att beträffande narkomanvårdskommitténs andra delbetänkande — vilket väntas bli avlämnat under sommaren 1967 — bestämma remisstiden så, att de i de båda delbetänkandena aktuella frågorna kan riksdagsbehandlas hösten 1967.»

Jag avser att bestämma en sådan remisstid för narkomanvårdskommitténs andra betänkande att proposition kan lämnas vid riksdagens höstsession i år.

Vidare anförde

Fru **HEURLIN** (h):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet. Jag är mycket tillfredsställd med det svar som han har lämnat. Jag vet vilket intresse statsrådet hittills har lagt ned på detta ämne och jag vet också att det på detta svar kommer att följa en positiv fortsättning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. distributionen av telefonkatalogen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat mig, om jag anser att distributionen av telefonkatalogen — exempelvis Stockholmsdelen — f. n. sker på ett för abonnenterna tillfredsställande sätt.

Som framgår av en i telefonkatalogen under telefoneringsanvisningarna intagen tablå är utgivningen av katalogens olika delar utspridd över en stor del av året. Sålunda utkommer exempelvis Jönköpingsdelen av 1967 års telefonkatalog redan i december 1966, Göteborgsdelen i februari 1967, Stockholmsdelen i april—juni och bl. a. Luleådelen i september. Denna spridning av katalogutgivningen motiveras av önskvärdheten att dels få ett rationellt utnyttjande av den personal inom televerket, som svarar för rättning, redigering och korrekturläsning av det mycket omfattande katalogmaterialet, dels få en någorlunda jämn belastning av den maskinutrustning som används för tryckning och bindning. Det senare är särskilt angeläget, eftersom — med de speciella och för katalogtrycket avpassade maskiner som begagnas — all tryckning sker hos ett och all bindning hos ett annat företag.

Den senaste tidpunkt vid vilken de i telefonkatalogen införda uppgifterna kan ändras eller kompletteras varierar alltefter den beräknade tiden för tryckning och distribution av resp. katalogdel. Som regel gäller att utgivningstidpunkten ligger 3—6 månader efter senaste ändringsdatum. Tidsdifferensen är dock större i fråga om Stockholmsdelen. Senaste tidpunkten för ändring eller komplettering av kataloguppgifter infaller här under september månad, medan utgivningen såsom nämnts sker under april—juni månader. Det innebär, att för redigering, sättning, tryckning, bindning och distribution behövs 6 $\frac{1}{2}$ —9 $\frac{1}{2}$ månader. Man får här beakta

Svar på fråga ang. distributionen av telefonkatalogen

de särskilda insatser, som utgivningen av Stockholmsdelen kräver. Inkl. yrkesregistret omfattar denna ca 3 400 sidor, och antalet katalogexemplar uppgår till ca 2,7 milj. (av totalt ca 6,5 milj. exemplar för hela landet).

Givetvis är det anläget, att åtgärder vidtas för att åstadkomma en snabbare utgivning av telefonkatalogen. Utredningsarbete pågår också inom televerket, vilket siktar till att genom övergång till automatisk databehandling väsentligt rationalisera redigerings- och sättningsarbetet. Man räknar preliminärt med att härigenom kunna uppnå tidsvinster, som i fråga om Stockholmsdelen kan innebära en tidigareläggning av utgivningen med flera månader.

Vidare anförde:

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet Palme för det utförliga svaret. Denna fråga kunde i och för sig ha fått vänta till höstsessionen, särskilt som jag önskat framföra synpunkter även på katalogens utformning. I dag gäller det emellertid distributionen, och den har i varje fall för stockholmsområdet tämligen stor aktualitet.

Vad beträffar delarna utanför stockholmsområdet synes inga större problem föreligga. Jag finner det däremot otillfredsställande att distributionen av telefonkatalogen här i stockholmsområdet tar så lång tid som tre månader, speciellt som den förnyas varje år. I årets upplaga har en tredjedel av uppgifterna i något avseende ändrats från den föregående.

Tidigare har skärgårdsborna varit de abonnenter som fått telefonkatalogerna sist — någon gång i juli — men enligt uppgift utdelades dessa i år redan till pingst. Det inträffade sedan detta spörsmål aktualiserats. Ibland tycks det alltså löna sig att ställa frågor, i varje fall för skärgårdsborna. Dock ligger det väl ingen sanning i ryktet att kommunika-

tionsministern själv har paddlat runt med kataloger. Om så hade varit fallet, hade jag gärna hjälpt till, även om jag hade använt en stadigare farkost.

När de sista abonnenterna får sina telefonkataloger är uppgifterna faktiskt nästan ett år gamla, eftersom den 6 september varje år är sista dagen för att få in ändringar och nya uppgifter i Stockholmsdelen. Felet tycks emellertid inte ligga hos det företag som svarar för distributionen utan på andra håll, och därtill kanske också finns naturliga förklaringar.

Jag är tacksam inte endast för att svaret är fylligt utan självfallet också för att herr statsrådet i svarets avslutning givit kammaren och invånarna i storstockholmsområdet ett så positivt uttalande. Jag hälsar med tillfredsställelse att utredningsarbetet pågår inom televerket. Telefonkatalogen är ändå ett verktyg som nästan alla människor utnyttjar såväl på arbetstid som på fritid.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! På telefonkatalogens användningsområde har jag fått min uppmärksamhet fäst på senare tid.

Beträffande skärgården kompliceras distributionen — har jag fått höra — av att en så väsentlig del av abonnenterna är sommargäster. Två utdelningar kunde därför ifrågasättas. Med en utdelning står man inför situationen att många av abonnenterna inte är hemma vid utdelningen. Denna har därför i allmänhet förlagts sent för att man skall kunna fånga in så många som möjligt även av sommargästerna. De nya metoder som utarbetats kommer emellertid att innebära att katalogerna generellt utdelas tidigare.

Slutligen ser jag fram mot även en estetisk debatt med herr Wennerfors i höst.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag har förstäelse för

Svar på fråga ang. postutbärningen efter omläggningen till högertrafik

att problemet kan finnas. I år har emellertid skärgårdsborna, som sagt, faktiskt fått sina telefonkataloger redan före pingst. Så stora tycks svårigheterna alltså ändå inte vara.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. postutbärningen efter omläggningen till högertrafik

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Sundkvist har frågat mig, om jag anser det vara lämpligt ur trafiksäkerhetssynpunkt och av andra skäl att brevbärlinjerna körs i omvänd riktning efter omläggningen till högertrafik i stället för den av postverket föreslagna flyttningen av postlådorna.

Jag har inte kunnat finna att omläggningen till högertrafik motiverar en omvänd färdriktning på lantbrevbärlinjerna. Efter vad jag inhämtat är en sådan ordning inte heller aktuell. Sålunda skall postlådorna efter trafikomläggningen sättas upp på vägens högra sida i lantbrevbärlarens färdriktning. En sådan placering av postlådorna i förening med övergång från vänster- till högerstyrda postföringsbilar bedöms vara en förutsättning för att lantbrevbärlarna under de ändrade trafikbetingelserna skall kunna dela ut posten snabbt och säkert.

Vidare anförde:

Herr SUNDKVIST (cp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga. Jag vill inte på något sätt vara elak och säga att det är förvånansvärt att kommunikationsministern inte upptäckt att det skulle vara motiverat med en änd-

ring av färdriktningen även ur trafiksäkerhetssynpunkt. Jag hade inte heller förstått det förrän jag kom i kontakt med de speciella problem som ligger som grund till min fråga.

Det finns en hel del brevbärlinjer eller delar därav som går fram utmed starkt trafikerade länshuvudvägar. Brevbärlinjen är där helt och hållet upplagd med tanke på vänstertrafik. Brevbärlaren betjänar abonnenterna på vänster sida om vägen när han åker ut på linjen. Han korsar sedan vägen och betjänar fortfarande abonnenterna på vänster sida om vägen — räknat i den omvända färdriktningen — när han färdas mot utgångspunkten. Vid omläggningen till högertrafik kommer han att trafikera höger sida av vägen men ändå fortsätta att betjäna abonnenterna på vänster sida. Det gör att han ständigt får korsa trafiken på starkt trafikerade länshuvudvägar. Ur trafiksäkerhetssynpunkt anser jag att det skulle vara lämpligt om man i vissa fall helt enkelt vände på körriktningen.

Jag var medveten om att kommunikationsministern skulle lämna det svaret att det inte skulle företas någon omläggning. Det var med anledning därav jag ställde min fråga. Postverket har förklarat att det inte har något emot att man ändrar körriktningen på en brevbärlinje för att få ökad trafiksäkerhet men det vill inte heller på något sätt medverka till en ändring. Abonnenterna utmed linjen får i så fall klara det själva. Det är synd att man inte kunnat få litet större smidighet på denna punkt.

Jag har tagit upp denna fråga inte därför att abonnenterna är rädda för att flytta sina brevlådor, utan för att jag anser att alla goda krafter behövs för att åstadkomma så stor trafiksäkerhet som möjligt inför högeromläggningen. Jag kan ge ett exempel på hur pass besvärligt det kan vara på en brevbärlinje och hur många gånger brevbärlaren måste korsa trafiken på en starkt

Svar på fråga ang. planerna på ett svenskt folkflyg

trafikerad väg. Han skulle endast behöva korsa vägen en gång om linjen kördes i motsatt riktning.

Jag är också medveten om att det i de allra flesta fall är riktigt såsom det nu är. Den enklaste lösningen är naturligtvis att bara flytta postlådorna. Men jag vet också att det i åtskilliga fall skulle vara lämpligt att köra linjen i omvänd riktning. Det skulle både trafiksäkerheten och smidigheten vinna på.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Utan att alltför mycket fördjupa mig i detta intressanta problem vill jag framföra de två synpunkter som varit vägledande för postverket. Den ena är att lantbrevbärlinjer i allmänhet är organiserade på det sättet att man börjar i de folkrikaste trakterna, medan de glesast bebyggda områdena får posten sist. Kastar man om färdriktningen skulle denna princip inte kunna tillämpas, vilket för ett flertal kanske skulle innebära en serviceförsämring. Ofta skulle det bli på det sättet att lantbrevbärlinjer skulle börja postutbärningen långt ifrån sin utgångspunkt, och sedan skulle han arbeta sig fram till den punkt där han förut startade, vilket också skulle innebära en tidsförlust.

Vidare har man gjort prov som har visat att postlådor som är bra placerade i vänstertrafik ofta skulle få en så olämplig placering vid omkastad färdriktning, att de i alla fall måste flyttas. Därför har man gått in för att flytta postlådorna.

Jag vill påpeka att ur trafiksäkerhetssynpunkt är det viktigt att konstatera, att man helt kommer att gå in för de högerstyrda bilarna. Annars skulle man komma i den situationen, oavsett vilken färdriktning man har, att lantbrevbärlinjer vid flertalet av de cirka 240 000 avlämningsställen som finns skulle behöva stiga ur bilen i körbanan och därefter gå runt bilen till postlådan

och gå tillbaka samma väg. Det är en väsentlig sak ur trafiksäkerhetssynpunkt att det problemet löses.

Naturligtvis kan det finnas fall, då man kan ändra färdriktningen, men den grundläggande principen bör vara, att man flyttar lådorna.

Herr SUNDKVIST (cp):

Herr talman! Det är ungefär vad jag konstaterar i slutet av mitt anförande att det i de flesta fall är fullt naturligt att flytta lådorna, men vad jag önskar är, att man skulle kunna försöka få till stånd en större smidighet, så att man inte konsekvent säger ifrån att det är den enda lösningen. Man kan av de skäl som jag i mitt tidigare anförande påvisade nå betydligt ökad trafiksäkerhet i speciella fall, om man vidtar en så enkel åtgärd som att vända på körriktningen i stället.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. planerna på ett svenskt folkflyg

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat mig vid vilken tidpunkt man kan vänta att planerna på ett svenskt folkflyg förverkligas.

Den inrikes flygtrafiken har sedan år 1960 i det närmaste fördubblats. En uppskattning av flygets andel av den sammanlagda järnvägs- och flygtrafiken under år 1964 visar att flyget svarade för ca 10 procent av persontrafiken över 300 km. Föreliggande prognoser pekar på en fortsatt tillväxt i storleken 6—8 procent per år. Tillväxten av flygtrafiken har i själva verket varit så kraftig, att flygbolagen haft vissa svårigheter att tillgodose efterfrågan. Flygtrafiken fyl-

Svar på fråga ang. planerna på ett svenskt folkflyg

ler redan en väsentlig uppgift i vårt transportsystem. Den ökande trafiken möjliggör successivt förbättrad turtäthet vilket är av mycket stor betydelse för att flyget inom ramen för gällande riktlinjer för den statliga trafikpolitiken även i fortsättningen skall utvecklas positivt.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Jag läste för en tid sedan Kungl. Maj:ts proposition nr 57. När jag kom till avdelning C, Departementschefen, märkte jag att statsrådet förefaller vara ytterst nöjd med luftfartens utveckling. Han talar där om att flyget på relativt kort tid kommit att få växande betydelse på transportområdet och styrker sitt påstående med vissa siffror. Dessa siffror har statsrådet upprepat i sitt svar på min enkla fråga. Jag kunde inte dela statsrådets tillfredsställelse. Ännu mer förstärktes mitt intryck av att statsrådet Palme är nöjd när jag i går hörde honom tala om »enorm expansionskraft» inom flyget.

För min del har jag en alldeles motsatt uppfattning. Flyget har av någon anledning aldrig slagit igenom i Sverige — det har inte nått ut till folket. 75 procent av de passagerare som nu flyger inrikes har fått biljetterna betalda av andra. Mot statsrådets siffror i propositionen vill jag ställa andra. Av den totala inrikes persontrafiken äger bara en procent rum med flyg men även siffran 0,5 procent har nämnts — och detta 40 år efter Lindberghs atlantflygning och 10 år efter Linjeflygs start. Är kommunikationsministern verkligen nöjd?

Statsrådet Palme talade i går om luftfartens mycket goda expansionsmöjligheter, men menar statsrådet verkligen att det skall bli en breddning? Skall folket få börja flyga — inte bara ombudsmän, statliga tjänstemän och vissa rika? Kan statsrådet göra något så att detta samfärdsmedel blir av betydelse

för det stora flertalet? Vi måste kunna åstadkomma en utveckling i positiv riktning och luftfarten måste kunna drivas med full kostnadstäckning utan att biljettpriserna stiger. Det modernaste samfärdsmedlet bör ha alla förutsättningar härvidlag.

Om flyget får hjälp under uppbyggnadsskedet skall det förvisso inte behövas någon hjälp senare. Det låter inte så orimligt när det talas om ett underskott för luftfartsverket i fjol på 6,1 miljoner — särskilt om man tänker på vad andra mer tidsödande samfärdsmedel kostar i form av subventioner.

Statsrådet Palme vill ju gärna göra en insats och är inte rädd för bördor och jag förväntar mig därför att han förverkligar folkflyget. De sista raderna i svaret ger möjligen anledning till förhoppningar. Ännu en gång ett tack för svaret.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Det är möjligen riktigt att flyget svarar för en procent av de totala transportererna i landet, men flyget är ju faktiskt inte med på marknaden i fråga om förorts- och lokaltrafik. Det intressanta är att se vad flyget åstadkommer på de områden där det spelar någon roll, d. v. s., vid transporter över 300 kilometer. Här har flyget också noterat en ökning av marknadsandelen.

Det är naturligtvis i och för sig önskvärt att flyget expanderar i ännu snabbare takt men jag är litet förvånad över herr Nilssons i Agnäs anförande, ty i går diskuterade vi luftfartspolitiken, varvid han i stort sett stödde alla förslag om flygets framtid; det var bara i detaljer som vi var oense. Detta betyder att herr Nilsson och jag gemensamt har lagt en grund för flygets framtida utveckling som ett trafikmedel bland andra. Sedan får flyget visa om det har en egen expansionskraft. Om nu biljettpriserna inte har sjunkit beror detta på att flyget, liksom flertalet andra indu-

Svar på fråga ang. miljöpolitiska hänsynstaganden i statens järnvägars utbyggnads- och planeringsverksamhet

striella verksamheten, fått vidkännas en stegring av kostnaderna för löner, materiel m. m.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Statsrådet har naturligtvis rätt i att vi i stort sett var överens i går. I ett anförande uttryckte jag dock oro för att det skulle bli en sådan kostnadsökning att avgifter och annat medför, att gemene man inte kan flyga i den utsträckning som är önskvärd i vårt land med dess stora yta.

Jag kan ändå inte hjälpa att jag tror att det skulle kunna vidtagas åtgärder för flygets fromma. Inte minst vi som har långa avstånd anser att det borde vara möjligt att utträta någonting. Såsom nämnts i svaret är turtätheten härvidlag av avgörande betydelse.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! För att herr Nilsson i Agnäs inte skall sväva i okunnighet om vad han beslöt i går vill jag framhålla, att det i går inte var aktuellt med några avgiftshöjningar för inrikesflyget utan det var fråga om fem kronor för utrikesflyget. Det gällde alltså inte några avgiftshöjningar i gårdagens riksdagsdebatt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. miljöpolitiska hänsynstaganden i statens järnvägars utbyggnads- och planeringsverksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig om jag anser att SJ i sin utbyggnads- och planeringsverksamhet bör ta miljöpolitiska hänsyn.

Svaret på frågan är ja.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det var ju ett klart och rejält besked, som inte kan missförstås. Jag tackar för det.

Min fråga är av principiell natur men den har en speciell bakgrund. I min hemstad — Sundets pärla, kallad så icke utan skäl — vägs för närvarande ekonomiska intressen mot oersättliga estetiska värden, och härvid är statens järnvägar med och väger. Nu tycker jag att statens järnvägar, som ibland kallas för svenska folkets järnväg, inte bör inlåta sig på någonting som kan spolierna dessa oersättliga estetiska värden, till men inte bara för hälsingborgarna utan för hela vårt land, och inte bara för vår generation utan även för kommande.

Vad frågan gäller är ett projekt att fylla igen vad vi kallar inre hamnen, d. v. s. den vattenspegel som går ända in i staden och ger denna dess prägel och charm och som ger täckning för benämningen Sundets pärla. Bland annat den av oss alla så lovprisade allemansrätten tycker jag borde utgöra ett hinder för att genom beslut av ett antal kommunalgubbar beröva en bygd eller en stad oersättliga miljövärden.

I alla händelser bör, som jag nyss sade, statens järnvägar inte ge sig in på något sådant. Jag finner kommunikationsministerns svar hoppfullt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag kunde tänka mig det, att det var ett enskilt ärende som herr Sjöholm var ute efter. Detta ärende har varit föremål för förhandlingar mellan Hälsingborgs stad och statens järnvägar. Om dessa förhandlingar går i lås, kommer ärendet så småningom på sätt som sker vid markbytesfrågor att aktualiseras hos Kungl. Maj:t. Ännu ligger ärendet inte hos Kungl. Maj:t.

Svar på fråga ang. instruktionerna för statens avtalsverk

Dels av principiella skäl, eftersom det gäller ett enskilt ärende, dels av praktiska skäl, eftersom ärendet inte existerar hos Kungl. Maj:t, kan jag inte diskutera detsamma.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag fordrar inte att kommunikationsministern skall lägga sig i inre hamnen i Hälsingborg — särskilt inte så här tidigt på året. Jag anser emellertid att hans principiella anslutning till uppfattningen, att statens järnvägar skall ta hänsyn till miljöpolitiska intressen, är värdefull.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. instruktionerna för statens avtalsverk

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Ryding har frågat om jag anser att det föreligger skäl till ändring i instruktionerna för statens avtalsverk avseende fastställandet av termin intill vilken exempelvis de s. k. fördelningsförhandlingarna för statstjänarna bör vara avslutade.

Varken instruktionen för statens avtalsverk eller något annat Kungl. Maj:ts beslut innehåller bestämmelser om tidsramar för avtalsverkets förhandlingsarbete. Jag avser ej heller att föreslå att några sådana bestämmelser meddelas. Den tid en förhandling behöver ta måste parterna på ömse sidor av förhandlingsbordet avgöra.

Vidare anförde:

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Jag har blivit ombedd att ta emot det svar som civilministern nu har lämnat, eftersom fru Ryding som ställt frågan är förhindrad att närvara

vid denna frågestund. Samtidigt som jag framför ett tack från oss båda för svaret på frågan, beklagar jag att civilministern är så negativ i sitt svar och anser att något behov av förändringar i detta fall icke föreligger. Ändå rör det sig om närmare en halv miljon löntagare, varav 300 000 statstjänare — i stor utsträckning i låglönegrupper — som ännu inte erhållit någon lönejustering, trots att överenskommelse härom träffades redan förra året.

Irritationen bland alla dessa människor är ett resultat av uppenbara missförhållanden, och civilministern har säkerligen inte kunnat undgå att uppmärksamma denna irritation. Inte heller har de opinionsyttringar som förekommit i pressen kunnat undgå civilministern. Trots att vi snart är framme i juni månad har alltså statstjänarna inte erhållit de lönejusteringar varom överenskommelse träffades förra året — vare sig de generella tilläggen eller löneglidningsprocenten. Dessa tillägg skall utbetalas från den 1 januari i år, givetvis efter förhandlingar, vilka enligt förra årets uppgörelse skall ske under fredsplikt. Omdömet i pressen är såväl »fiasko» som »skandal».

Statsrådet säger i sitt svar att varken instruktionen för statens avtalsverk eller något annat Kungl. Maj:ts beslut innehåller bestämmelser om tidsramar för avtalsverkets förhandlingsarbete och att han inte heller avser att föreslå att några sådana bestämmelser meddelas.

Den tid som en förhandling bör ta måste parterna på ömse sidor om förhandlingsbordet avgöra. Självklart skall inte utomstående lägga sig i parternas förhandlingar. Frågan är dock om det inte föreligger skäl till en ändring i instruktionerna för statens avtalsverk så, att viss tid anges inom vilken exempelvis fördelningsförhandlingarna för statstjänarna skall vara avslutade. Efter vad som har inträffat i år måste någon annan form för förhandlingar skapas i framtiden. Jag frågar därför

Svar på fråga ang. instruktionerna för statens avtalsverk

civilministern om vad som har inträffat i år ändå inte borde föranleda civilministern att framlägga förslag till nytt reglemente för avtalsverket. Civilminister Gustafsson, själv gammal fackförningsman och förhandlare framför allt under många år som bas för Stockholms metallarbetarefackförening, måste väl ändå hålla med om att förhållandena på detta område blivit hart när olidliga för en halv miljon löntagare, varav 300 000 är statstjänstemän och omkring 200 000 kommunalanställda, vilka är beroende av uppgörelsen med statstjänarna.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Herr Lorentzon menade att jag ställde mig negativ till detta initiativ, om man nu skall kalla det så, att fastställa tidsramar för förhandlingar. Jag undrar hur herr Lorentzon eller någon annan skulle uppfatta det om jag skulle sätta mig ned och diktera att förhandlingarna skall vara avslutade inom en viss tid. Låt oss då föreställa oss att parterna när denna tidsperiod gått ut inte är överens. Vad skall man göra i det läget? Skall jag fortsätta diktatet och säga att nu gör vi så och så? Vart tar då, herr Lorentzon, den fria förhandlingsrätten vägen?

Herr Lorentzon hänvisade till den opinion som kommit till uttryck i pressen. Jag skall inte kommentera det i någon större utsträckning. Det är i och för sig riktigt att ramöverenskommelsen träffades förra året. Denna ramöverenskommelse innehåller regler för hur ökningarna för 1967 skall räknas fram. Först och främst är man då beroende av en någorlunda tillförlitlig statistik både när det gäller löneutvecklingen på det statliga området och löneutvecklingen på andra avtalsområden, med vilka man skall göra jämförelser. Att få fram den statistiken i sådan tid att man skulle kunna vara klar med dessa

förhandlingar redan vid årsskiftet är omöjligt.

När det sedan tillkommer att parterna har olika mening om hur den överenskommelse man träffade i fjol skall tolkas, så är det kanske inte i och för sig så märkvärdigt att förhandlingarna drar ut på tiden. Jag kan tillägga att det i år kanske varit speciellt besvärligt; under den tid då man skulle föra fördelningsförhandlingarna har man — det har gällt både avtalsverket och organisationerna — haft inte mindre än ett tjugotal s. k. AB-förhandlingar. Det har alltså gällt omorganisationer som det sedan skulle skrivas proposition på, och denna proposition föreläggas riksdagen inom en viss tid. Detta har också medfört att förhandlingarna förskjutits i tiden.

Jag har — jag vidhåller det — ingen avsikt att i detta fall ändra instruktionen för avtalsverket eller utfärda några bestämmelser som på något sätt skulle binda parterna till någon bestämd tidsram.

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Jag beklagar att civilministern inte kan ge ett positivt svar på min fråga, om inte vad som har inträffat borde föranleda civilministern att framlägga förslag till nytt reglemente för avtalsverket för kommande förhandlingar. Min fråga är faktiskt inspirerad av vad som har inträffat. Jag skulle vilja citera vad exempelvis LO:s tidning Aftonbladet skrev den 20 denna månad:

»Statens avtalsverk har sannerligen gjort en rad märkliga manövrer under förhandlingarna med statstjänstemännens organisationer. Inligt den treärsuppgörelse som riksdagen godkände i fjol skulle ramen för statstjänstemännens löneökningar vara sju procent i år. Men Avtalsverket vill bara gå med på fem procent i generella tillägg och en procent för B- och C-listorna. För-

Svar på fråga ang. ökade resurser för forskning rörande förskoleålderns psykologi och pedagogik

handlingarna förs under fredsplikt, d. v. s. ingen part får utlösa konfliktåtgärder. Men detta har inte hindrat avtalsverket från att ta till bryska metoder. Om inte personalorganisationerna säger ja till fem procent hotar avtalsverket med att de retroaktiva lönepåslagen kommer att innehållas till efter höstriksdagens slut. Detta hot kan inte bedömas annat än som ett rent övergrepp mot organisationerna. Åtgärder som avtalsverket har vidtagit i ett fall som detta bör vidtagas under de stora löneuppgörelserna, när bägge parter har full aktionsfrihet. Dessutom är det inte rimligt att avtalsverket, som nu skett, riktar sina åtgärder mot låglönegrupper.»

Detta var bl. a. vad LO-tidningen Aftonbladet skrev för endast några dagar sedan. Detta ledarstick andas verklig oro över avtalsverkets uppträdande och de konsekvenser ett dylikt handlande kan föra med sig. Inte populariserar detta handlande vare sig statliga företagsformer eller staten som arbetsgivare. I botten ligger tydligen en oro hos Aftonbladet över den för regeringspartiet ogynnsamma effekten av avtalsverkets agerande med hänsyn till nästa års val. Jag kan förstå den oron. Tyvärr tycks inte civilministern ha detta klart för sig.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag skall inte närmare kommentera herr Lorentzons senaste anförande. Förhandlingarna befinner sig i ett känsligt skede, och jag tror inte jag gör någon av parterna någon tjänst med att ge mig in på någon ingående diskussion om vad anledningen är till det läge man har kommit i och hur man på olika håll beräknar löneutfallet för 1967.

Sedan må det stå herr Lorentzon fritt att ta intryck av vad som skrivs i tid-

ningspressen och svära på alla uppgifter därifrån.

Vad beträffar själva förhandlingsordningen har jag tillsatt en översyn av detta problem. Jag kan villigt erkänna att det kan finnas anledning att se över den förhandlingsordning som vi nu har, men det är någonting annat än att fastställa tidsramar för förhandlingarna.

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Jag är tacksam för vad civilministern nu meddelade. Det understryker ytterligare att den fråga jag ställde är berättigad och att civilministern är klar över att de förhållanden som nu råder inte kan få fortsätta länge till. De rådande förhållandena eller rättare sagt missförhållandena kräver enligt min uppfattning nya instruktioner för statens avtalsverk. Staten bör enligt min uppfattning framstå som mönsterarbetsgivare. Som förhållandena nu är görs staten som arbetsgivare än mera impopulär än vad den tidigare varit, och detta framför allt inom stats-tjänarnas låglönegrupper.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Vad beträffar herr Lorentzons glädje över det jag nyss meddelade vill jag påpeka att om han hade följt med vad som hänt här i kammaren så hade han vetat, att jag på ett tidigt stadium meddelade att det var min avsikt att tillsätta en dylik utredning.

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Jag understryker ytterligare mitt tack till civilministern.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. ökade resurser för forskning rörande förskoleålderns psykologi och pedagogik

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. ökade resurser för forskning rörande förskoleålderns psykologi och pedagogik

Statsrådet fru ODHNOFF, som yttrade:

Herr talman! Fru Sundberg har frågat om jag ämnar vidta några åtgärder i syfte att öka resurserna för den utvecklingspsykologiska forskningen rörande förskoleålderns psykologi och pedagogik, vars resultat påverkar utformningen av barnstugeverksamheten.

Familjeberedningen har i sitt för ett par månader sedan avlämnade slutbetänkande (SOU 1967: 8) behandlat frågan om en utbyggnad av den beteendevetenskapliga forskningen om barn i förskoleåldern. Därvid har beredningen föreslagit, att barnpsykologiska forskningsinstitutet vid lärarhögskolan i Stockholm skall ges ökade resurser för att intensifiera sin forskning rörande utvecklings- och mognadsförlopp under de tidiga barnåren och den pedagogiska tillämpningen av de rön som görs. Beredningen har framhållit, att denna forskning bör kunna ge värdefull vägledning vid uppläggningsarbetet inom barnstugorna. Bland familjeberedningens förslag ingår inrättandet av en försöksbarnstuga i anslutning till det nämnda forskningsinstitutet.

Familjeberedningens betänkande remissbehandlas för närvarande. När remissbehandlingen avslutats, kommer de av beredningen framlagda förslagen att i vanlig ordning prövas av regeringen.

Vidare anförde

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, även om det hade varit roligt om jag hade fått höra några av statsrådets egna synpunkter på frågan.

Orsaken till att jag ställde denna fråga var nämligen att någonting måste göras innan det nya budgetförslaget utarbetas. I vårt land finns bara denna institution med en verksamhet som är koncentrerad på detta slag av forskning.

I lärarhögskolans petita förra året togs barnpsykologiska institutionens förslag upp sist på listan, och SÖ berörde det över huvud taget inte i sin skrivning.

Givetvis hade jag kunnat ställa frågan till statsrådet Edenman som departementschef, men jag tror att statsrådet Odhnoff i högre grad förstår mina synpunkter på angelägenheten av att den utvecklingspsykologiska forskningen får medel att bedriva en tillfredsställande verksamhet. Då statsrådet i sin egen forskning har sysslat med undersökningar om olika betingelser för växande plantor, tror jag att vi båda kan enas om — såsom också framgår av beredningens betänkande — att det är betydelsefullt att sådana undersökningar kommer till stånd även beträffande barnens utveckling.

Betingelserna för uppväxandet kommer att förändras alltmer. Jag syftar på att det blir allt vanligare att barn tillbringar en större del av sin uppväxttid utanför hemmet. Frågan har i hög grad aktualiserats tidsmässigt efter vad som framgår av långtidsbudgeten i propositionen nr 125. Man räknar nämligen med att bygga ut 10 000—12 000 daghemsplatser fram till budgetåret 1967/68 och därefter 5 000 platser per år. Ordet platser låter mycket teoretiskt. Men i detta fall betyder varje plats ett barn, en levande människa, och jag är övertygad om nödvändigheten av att direkta forskningsresultat ligger till grund för utbyggnaden av denna verksamhet.

Det pågår redan i dag forskning på detta område på barnpsykologiska institutionen. Man bedriver undersökningar över emotionella störningar hos förskolebarnen och över beteendestörningarnas pedagogik. Emellertid försämras möjligheterna för forskningsinstitutionen kontinuerligt. Personalen inskränks, och de som sysslar med den direkta forskningen får ägna en stor del av sin tid åt att svara i telefon och sköta rena rutinarbeten.

Svar på fråga ang. nedbringande av antalet rymningar från skolhem och yrkesskolor

Våren 1965 sökte institutionen medel från skolöverstyrelsen för utförande av ett projekt rörande små barns beteenden, men denna ansökan beviljades inte. Statens råd för samhällsforskning ansåg det inte ens lönt att inbjuda representanter för institutionen till en konferens för diskussion över de utvecklingslinjer som kan skönjas inom olika delområden av den pedagogiska forskningen.

Jag hoppas att vad statsrådet säger i sista meningen av sitt svar, att denna fråga kommer att i vanlig ordning prövas av regeringen, innebär att statsrådet personligen medverkar till att den prövningen blir positiv. Den kontinuerliga försvagningen av verksamheten vid barnpsykologiska institutionen kommer nämligen att minska institutionens möjligheter att fullgöra de forskningsuppdrag som föreslås i statsrådets svar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12**Svar på fråga ang. nedbringande av antalet rymningar från skolhem och yrkesskolor**

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru ODHNOFF, som yttrade:

Herr talman! Herr Hedin har frågat vilka åtgärder socialministern avser vidta för att få ned det stigande antalet rymningar från vissa ungdomsvårdsskolor. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Antalet rymningar vid ungdomsvårdsskolorna har ökat under de senaste åren. Ökningen kan huvudsakligen hänföras till skolhemmen och vissa yrkesskolor för flickor. Däremot har rymningsfrekvensen varit relativt konstant vid den största sektorn inom organisationen, yrkesskolorna för pojkar. Den ökade rymningsfrekvensen hänför sig främst till

yngre elever. Flertalet rymningar sker under elevernas fritid och nattetid.

För att motverka rymningarna tillgrips vissa disciplinära åtgärder. Samtidigt görs övervakningen av eleverna mer intensiv. Överflyttning av elever till andra skolor företas också i vissa fall. Den största betydelsen på längre sikt har dock de åtgärder som pågår och planeras för upprustning av anstaltssystemet. Sälunda koncentreras det mer svårbehandlade klientelet till vissa skolor som förses med särskilda sjuk- och behandlingsavdelningar. Kvarvarande större elevavdelningar kommer successivt att ersättas med mindre enheter. Betydande förstärkning av personalen vid skolorna sker under innevarande och nästa budgetår. Pågående kartläggning av klientelet och försöksverksamhet vid en skola väntas ge värdefulla uppslag om effektivare vårdmetoder.

Vidare anförde:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet fru Odhnoff för svaret på min fråga. Om jag förstär det rätt avser statsrådet med sista delen av svaret den s. k. lilla gruppens princip, och det tror jag också för framtiden är en riktig åtgärd som kan medföra förbättringar. Men jag vill ändå efterlysa mera konkreta och omedelbara åtgärder för att få förbättringar av de förhållanden som nu är mycket besvärande. Hittills vidtagna åtgärder är uppenbarligen inte tillräckliga eller tillräckligt effektiva.

Statsrådet talar om vissa disciplinära åtgärder. Jag vill fråga: Vilka? Personalfrågan är en mycket avgörande punkt. Brist på tillsyn torde vara en väsentlig orsak till förhållandena. Statsrådet talar om betydande förstärkningar. För nästa budgetår är det 60 tjänster; socialstyrelsen begärde 155. Vi får en arbetstidsförkortning 1 januari 1968. Blir det verkligen, sett mot den bak-

Svar på fråga ang. nedbringande av antalet rymningar från skolhem och yrkesskolor

grunden, några egentliga förstärkningar att tala om? Och är inte, statsrådet, oberoende av dessa förstärkningar, personalstyrkan på skolorna helt otillräcklig för närvarande?

Det verkligt oroande är den höga rymningsfrekvensen på vissa anstalter, bl. a. Gudmundsgården i Kalmar, Östra Spång och Ryagården i Örkelljunga och Lövsta i Vagnhärad. På den sista skolan var det inte mindre än 421 rymningar förra året. Gudmundsgården tycks vara ännu värre med 25 elever och 104 rymningar till mitten av förra veckan under detta år. Det är inte underligt att polis och allmänhet, som är berörda här, är närmast förtvivalade. I spåren på rymningarna är det nästan alltid bilstölder, vild framfart med bilarna, inbrott, skadegörelse, ibland hot till livet.

Det är fyra synpunkter som man kan lägga på den här frågan. Den första är allmänhetens säkerhet till egendom och också till liv, bl. a. skydd mot trafikfara. Den andra är de mycket stora påfrestningarna för polisen. Den tredje är de väsentliga kostnaderna för samhället och för enskilda. Den fjärde och viktigaste rör vården av ungdomarna. Varje rymning innebär ytterligare kriminalisering och kriminell identifiering av ungdomarna i stället för resocialisering. Tycker inte statsrådet som jag att de nuvarande förhållandena kan karaktäriseras som klart otillfredsställande?

Statsrådet fru **ODHNOFF**:

Herr talman! Rymningarna från ungdomsvårdsskolorna är ett allvarligt och svårbemästrat problem. Skolorna är avsedda att ge vård, inte straff. Den här vården syftar till att ge eleverna bättre möjligheter till anpassning i samhället, till resocialisering. Och därvidlag är öppna vårdformer nödvändigt. Men så länge vi tillämpar nuvarande öppna vårdformer kan rymningar inte undvikas. Bästa sättet att motverka rym-

ningarna måste väl vara att höja vårdens kvalitet.

Några speciella siffror togs upp beträffande Gudmundsgården. Jag har besökt den och talat med rektorn där. Hans uppfattning var att det ökade antalet rymningar berodde på att man under vintern fått motta så många nya elever. Man hade haft stor omsättning bland eleverna och därigenom inte fått den stabilitet man brukade ha på skolan.

Lövstaskolan hade under de fyra första månaderna i år ungefär 10 procent fler rymningar vid skolhemmet och yrkesskolan. Där lades den största avdelningen på yrkesskolesidan ned i slutet av 1966. Personalen vid denna avdelning har överförs till andra avdelningar inom skolan. Dessutom har personalen förstärkts med två assistenter, av vilka en skall syssla med elevernas fritidsverksamhet. Nya undervisningslokaler skall uppföras vid skolan och genom dessa åtgärder bör behandlingen också bli effektivare.

Herr **HEDIN** (h):

Herr talman! Jag är överens med statsrådet om att eleverna bör få vård och inte straff. Det kan dock diskuteras om det är ett humant sätt att behandla eleverna när de rymmer upp till 15 gånger per år.

En polisman i nyköpingstrakten sade härförleden: »Det är knappast lönt att spana efter lövstarymmare under nuvarande förhållanden. Vi hinner knappt återföra dem till Lövsta förrän de befinner sig på fri fot igen. Med de stora möjligheterna för eleverna att rymma så är det en ganska otacksam uppgift att hålla spaningar i gång efter dem dygnet runt, vilket vi ofta tvingas till.»

Ser man på rymningsstatistiken är det fantastiskt hur ofta de rymmer, ibland omedelbart efter att ha blivit återförda. En elev rymde 14 gånger förra året och 9 gånger fram till den 9 maj

Svar på fråga ang. placeringen av barn som omhändertagits för samhällsvård i år. Han rymde 16/1, 25/1, 7/2, 14/2, 19/2 o. s. v. Detta kan inte innebära god vård utan tvärtom: eleverna sjunker djupare ned i kriminalitet. Detta tycker jag är allvarligt.

Jag är glad för de åtgärder statsrådet sist nämnde och jag hoppas att de kan medföra någon förbättring. Det är naturligtvis i hög grad en personalfråga. Jag skulle vilja råda statsrådet att försöka beräkna de stora kostnader rymningarna orsakar och visa upp resultatet för finansminister Sträng. Då kanske vi kan få betydligt större personalökningar än hittills.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Jag vill understryka att den ökade rymningsfrekvensen gäller för skolhem där vi har de yngsta eleverna. Ser vi på statistiken för yrkesskolor för pojkar finner vi under året 1966—1967 en ökning av antalet rymningar med 5 för sammanlagt något över 500 intagna elever. Beträffande skolhemmen för pojkar och yrkesskolorna för flickor är ökningarna betydande. Det torde framgå av min redogörelse att omfattande åtgärder vidtas och dessa planeras öka i omfattning. Det är min förhoppning att dessa åtgärder skall bidra till att bättre anpassa eleverna i skolorna och till att minska rymningsfrekvensen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Svar på fråga ang. placeringen av barn som omhändertagits för samhällsvård

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru ODHNOFF, som yttrade:

Herr talman! Herr Krönmark har frågat socialministern, om han anser det förenligt med barnavårdslagens regler att barn, som omhändertagits för samhällsvård, placeras i fosterhem i annat

land. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Eftersom frågan avser tolkningen av gällande lag, anser jag mig inte böra göra något uttalande.

Vidare anförde

Herr KRÖNMARK (h):

Herr talman! Statsrådet fru Odhnoff har formellt riktigt avstått från att besvara min fråga. Detta gör det formellt omöjligt också för mig att enligt vad som är vanligt tacka för svaret.

Jag tvingas i alla fall, herr talman, att helt kort framföra några synpunkter. Kvantitativt sett är detta inte något stort problem, men eftersom jag har kontaktats i ett ganska upprörande fall, vet jag att problemet existerar.

Det gäller i första hand placering i nordiska grannländer av barn, som är omhändertagna för samhällsvård. Rent principiellt kan jag säga att jag när det gäller adoption till våra nordiska grannländer inte har någonting att erinra. Men i ett fall då man tänker sig att samhället bara under en viss tidsperiod skall omhändertaga vårdnaden av ett barn är det ur många synpunkter olämpligt att placera barnet i ett annat land. Barnet tillägnar sig där ett annat språk, och när det efter vissa svårigheter återkommer till sitt eget land, uppstår vissa anpassningsproblem. Det är, enligt min mening, ett rättssäkerhetsintresse att barn med svenskt medborgarskap inte utan lagligt stöd, t. ex. genom konventioner, skall få placeras i fosterhem utomlands genom beslut av svensk myndighet.

Jag förmodar att lagstiftarna på den tid de fastställde nuvarande barnavårds- lag inte förutsåg de problem som kunde uppkomma, men jag tror å andra sidan inte att dessa är så stora att det finns någon anledning att göra någon egentlig lagändring. Det borde räcka med ett uttalande om att barnavårdsnäm-

Svar på interpellation ang. återbetalningen av studielån och studiemedel

derna skall behandla sådana här frågor i en utomordentligt restriktiv anda. Att det kan finnas vissa fall där man måste göra avsteg har jag full förståelse för.

Jag skulle därför med tillfredsställelse hälsa om statsrådet — utan att försöka tolka barnvårdslagens bestämmelser, ty dem kan vi lämna utanför — ville uttala en mening i fråga om lämpligheten att utomlands placera barn omhändertagna för samhällsvård.

Härmed var överläggningen slutad

§ 14

Justerades protokollen för den 17 innevarande maj.

§ 15

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delning av byggnadsstyrelseorganisationen m. m.; och

från första lagutskottet:

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent.

§ 16

Svar på interpellation ang. återbetalningen av studielån och studiemedel

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Nelander har interpellat mig om tre frågor som rör de tidigare studielånen samt de nuvarande studiemedlen enligt studiemedelsförordningen.

Den första frågan gäller om jag vill medverka till att studerande, som erhåller studiemedel och som tidigare

uppburit garantilån till studerande eller räntefritt studielån, medges uppskov med amortering på dessa lån till tre år efter det att studiemedel sista gången lyfts.

Den andra frågan avser om jag är beredd att vidta sådan åtgärd, att studerande som uppbär studiemedel automatiskt och utan särskild ansökan skall kunna få första amorteringen på uppburna studielån framflyttad och

den tredje frågan gäller om jag vill medverka till att den återbetalningsfria tiden vid återbetalning av uppburna studiemedel förlängs från två till tre år efter studiernas slut.

På herr Nelanders första fråga kan jag svara, att centrala studiehjälpsnämnden beslutat ändra anvisningarna till kreditanstalterna så att uppskov med amortering på studielån alltid skall kunna medges intill utgången av andra året efter det år studiemedel sista gången uppbars. Enligt hittills gällande anvisningar har låntagaren normalt haft rätt till ett års uppskov. För att uppskov skall kunna meddelas fordras enligt de nya anvisningarna endast att låntagare, som önskar uppskov med amortering enligt nämnda regel, hos kreditanstalten uppvisar sin senaste studiemedelsavi.

Reglerna överensstämmer med de bestämmelser som gäller för studiemedelsavgifter och innebär, att uppskovet blir 2—2½ år beroende av om studierna avslutats under vår- eller hösttermin. Jag anser att dessa regler tillgodoser skäliga krav från låntagarnas sida och är därför, av skäl som jag senare skall precisera i svaret på herr Nelanders tredje fråga, inte beredd att medverka till ytterligare generell amorteringsfrihet för studielånen. Jag vill erinra om att låntagare, som har särskilda skäl för ytterligare amorteringsfrihet, kan få detta antingen efter beslut av kreditanstalten, i vissa fall postbanken, eller efter prövning och beslut av centrala studiehjälpsnämnden.

Svar på interpellation ang. återbetalningen av studielån och studiemedel

På herr Nelanders andra fråga vill jag svara, att administrativa skäl talar mot införandet av sådana regler som herr Nelander efterlyser. Dessa skulle nämligen medföra, att man fick ålägga studiemedelsnämnderna att i samband med beviljande av studiemedel i tusentals ärenden även meddela kreditanstalten för studielån att studiemedel beviljats. Jag är därför inte beredd att vidta åtgärder i den riktning som herr Nelander önskar. Vad som nu fordras för att amorteringsfrihet skall medges under studietiden är att den studerande lämnar studieintyg till kreditanstalten. Studieintyg av lärare måste ändå alltid anskaffas av den som utkvitterar studiemedel. De nuvarande reglerna kan inte anses särskilt betungande för låntagarna.

När det gäller den tredje frågan vill jag erinra om att riksdagen beslutat att återbetalning av studiemedel skall påbörjas två år efter studiernas avslutande. Dessa bestämmelser har ännu inte tillämpats, varför det inte finns grund att nu ta upp frågan till omprövning.

Vidare anförde:

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Svaret, i varje fall på min första fråga, vill jag beteckna som positivt. Det är glädjande att centrala studiehjälpsnämnden nu har ändrat sina anvisningar. Det gjordes enligt uppgift den 11 maj, alltså ett par dagar efter det att jag hade framställt min interpellation. De som tidigare har uppburit räntefritt studielån eller garantilån till studerande och därvid varit tvingade att återbetala dessa lån tre år efter det att det sista lånet erhållits kan nu, om de alltså bedriver studier, få uppskov med den första amorteringen till två år efter det att studierna avslutats. Det betyder att

den princip som gäller för återbetalning av studiemedel alltid skall vara vägledande.

Det är i sammanhanget också värdefullt att det blir känt att låntagare som har särskilda skäl för ytterligare amorteringsanstånd kan få detta, antingen efter beslut av kreditanstalten, i vissa fall postbanken, eller efter prövning och beslut av centrala studiehjälpsnämnden. Omedelbart efter studiernas slut, när examen är avlagd, är påfrestningarna på ekonomin svårast. Som jag har påpekat i min interpellation ställer flyttnings-, bosättnings- och andra engångskostnader stora krav på ofta ganska blygsamma begynnelselöner.

Därmed är jag inne på min tredje fråga, om den återbetalningsfria tiden vid amortering av studiemedel kan förlängas från nu gällande två år till tre år efter studiernas slut. Statsrådet ställer sig av svaret att döma inte helt avvisande till en sådan tanke. Han säger att riksdagen har beslutat om en tvåårsregel — det är sant — och att den ännu inte har tillämpats — det är också riktigt. Därför anser sig statsrådet inte nu kunna ta upp frågan till omprövning.

Jag vill endast erinra om att den återbetalningsfria tiden vid räntefria studielån och garantilån till studerande tidigare var tre år, varför dagens studerande i detta avseende har kommit i ett något sämre läge än sina äldre kamrater. Likaså anser jag att de fördyrade levnadsomkostnaderna i samband med bosättning och det första förvärvsarbetet med de relativt blygsamma löner som det då är fråga om utgör omständigheter som kan leda till en omprövning av bestämmelserna till förmån för en förlängning av den amorteringsfria tiden.

Jag hoppas att statsrådet vill ha sin uppmärksamhet riktad på dessa problem och följa utvecklingen på detta område. Det kan alltså finnas anledning att senare återkomma till frågan. Jag har velat ta upp den redan nu, eftersom

Svar på interpellation ang. samhällsvården av ungdom

bestämmelserna inom en snar framtid kommer att tillämpas för första gången och det då kan uppstå en viss irritation bland de studerande. Att hittills inga klagomål har förekommit kan bero på att ännu ingen har upplevt bestämmelsernas praktiska tillämpning.

Min andra fråga gällde om statsrådet är beredd att vidta sådana åtgärder att studerande, som uppbär studiemedel, utan särskild ansökan kan få första amorteringen på uppburna studielån framflyttad.

På den punkten får jag beskedet att administrativa skäl talar mot införandet av sådana regler. Jag är inte helt övertygad om att det är fallet. Antalet studerande som nu uppbär studiemedel och tidigare uppburit studielån av olika slag är i avtagande, varför det knappast kan röra sig om — som det heter i interpellationssvaret — »tusentals ärenden». Det torde inte vara svårt för centrala studiehjälpsnämnden att lägga upp en rutin, som enkelt administrerar detta problem.

Visserligen kan det hävdas att denna fråga inte är av någon större betydelse, men från de studerandes sida har man ansett systemet vara onödigt tungroff. Det måste dock vara en vinst, om en eller ett par tjänstemän på centrala studiehjälpsnämnden finge handlägga dessa frågor i stället för att varje berörd studerande skall behöva uppsöka respektive kreditanstalt och där uppvisa sitt studieintyg.

Med det anförda vill jag, herr talman, än en gång tacka statsrådet Edenman för svaret på mina frågor.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! På eu punkt tror jag att herr Nelander har fel i sin argumentering, nämligen när han gör gällande att dagens studenter har råkat i ett sämre läge därför att amorteringen skall börja två år efter studiernas upphörande.

Till denna regel kommer, herr Nelan-

der, att studenten börjar amortera två år efter studiernas upphörande endast under den förutsättningen att han har amorteringsförmåga. Han är dessutom skyddad av lagstiftningen om att han måste ha en viss minimiinkomst; jag tror, herr talman, att riksdagen beslutade om en summa på 14 000—15 000 kronor om året. Försörjningsbördan får inte vara överväldigande, sjukdom får inte förekomma o. s. v. En person som misslyckas — tyvärr gör många det, kanske på grund av arbetslöshet eller sjukdom — är ur bilden.

Allt detta är alltså inbyggt i systemet. Det är den normale studenten som når en normal inkomst som skall börja amortera efter två år.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17

Svar på interpellation ang. samhällsvården av ungdom

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru **ODHNOFF**, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat socialministern om han är beredd att lämna en redogörelse för resultatet av vården vid ungdomsvårdsskolorna och vården utom skola. Vidare har herr Gustavsson frågat om socialministern anser att det finns tillfredsställande underlag för bedömning av resultatet av vården vid ungdomsvårdsskolorna eller om han avser att starta forskning om vård- och behandlingsmetoderna vid nämnda skolor. Slutligen har herr Gustavsson frågat när socialministern ämnar föreslå åtgärder med anledning av det betänkande, »Vård utom skola av ungdomsvårdsskolelever», som avlämnades i juni 1966. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Vårdmetoder och vårdresultat vid ungdomsvårdsskolorna har länge diskuterats. För att den framtida utform-

Svar på interpellation ang. samhällsvården av ungdom

ningen av detta vårdområde skall kunna rätt bedömas måste vi skaffa oss ökade kunskaper och informationer om verksamheten och dess resultat. De olika problemen på vårdområdet bör i ökad utsträckning angripas av forskningen. Flera undersökningar har företagits, andra pågår eller planeras. Kartläggningar av skolornas klientel görs i olika sammanhang. Socialstyrelsen utför sålunda en undersökning av de elever som inskrivits vid skolorna under år 1964 och som observerats minst ett halvt år. En första etapp av undersökningen är färdig, och en andra etapp beräknas bli slutförd i höst. Vidare har styrelsen nyligen gjort en undersökning av narkotikamissbruk bland ungdomsvårdsskoleleverna. Inom socialdepartementet har ett omfattande förberedelsearbete utförts för att också från andra utgångspunkter få till stånd en bredare kartläggning av ungdomsvårdens klientel m. m.

En särskild försöksverksamhet har igångsatts vid Ryagårdens yrkesskola i början av detta år. Nya arbetsmetoder och behandlingsformer prövas därvid bl. a. med varierande personalinsatser i vårdarbetet. Effekten härav i vårdhänseende skall studeras. Särskild hänsyn skall härvid tas till elevernas sysselsättning och omhändertagande under fritiden. Vid Råby yrkesskola har ett samarbete inletts med forskningsavdelningen vid S:t Lars sjukhus. Ett visst samarbete planeras också med psykologiska och sociologiska institutionerna vid Lunds universitet.

I socialstyrelsens regi pågår för närvarande en efterundersökning rörande 600 elever som under år 1962 utskrivits från ungdomsvårdsskolorna. Undersökningen avser att utröna i vilken utsträckning nämnda elever under de senaste 4—5 åren gjort sig skyldiga till sådan brottslighet som föranleder anteckning i kriminalregistret och till fylleriförseelser. Undersökningen beräknas bli slutförd inom några månader.

Av min redogörelse torde framgå att ett omfattande undersöknings- och kartläggningsarbete pågår i syfte att belysa vårdarbetet vid skolorna och få kunskaper om dess effektivitet och uppslag till förbättringar. Någon definitiv ståndpunkt till uppläggningsen på längre sikt av forskningsarbetet på detta område bör inte tas förrän de igångsatta undersökningarna och kartläggningarna slutförts. Redan nu vill jag dock uttala att det är angeläget att forskning på området sker i intimt samarbete mellan skolorna och olika vetenskapliga institutioner. Det är också angeläget att forskningen vid ungdomsvårdsskolorna inte bedrivs isolerad från andra områden av betydelse för barns och ungdoms anpassning till samhället.

I årets statsverksproposition har chefen för socialdepartementet redovisat sitt ställningstagande till vissa förslag av 1961 års utredning om effektivare åtgärder för vård utom skola i ett av herr Gustavsson omnämnt betänkande. I betänkandet föreslås viss försöksverksamhet med medicinsk-psykologisk behandling av utom skola vårdade elever. Det övervägs för närvarande att anordna dylik försöksverksamhet i anslutning till den psykiska barna- och ungdomsvården. Denna fråga är inte av den natur att den behöver underställas riksdagen. Utredningen föreslog också vissa åtgärder för att effektivisera övervakarinstitutet. Frågor angående övervakarna inom kriminalvården utreds för närvarande av särskilda sakkunniga inom justitiedepartementet. Denna utredning har enligt sina direktiv att överväga i vad mån de lösningar man stannar för i frågan om övervakning inom kriminalvården kan få tillämpning även inom nykterhetsvården samt inom barna- och ungdomsvården. I denna fråga bör en för de tre vårdområdena samordnad lösning eftersträvas. När utredningen lagt fram sina förslag blir det därför anledning att återkomma till frågan om hur övervakarinstitutet på

Svar på interpellation ang. samhällsvården av ungdom

lämpligaste sätt skall kunna effektiviseraras.

Vidare anförde:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet fru Odhnoff för svaret på min interpellation. Anledningen till att jag framställt denna interpellation är att ungdomsvårdsskolornas verksamhet i olika sammanhang kommer upp till diskussion. Jag har den uppfattningen att vården vid dessa skolor per elev räknat är mycket dyr för samhället. Man frågar sig hurudan effektiviteten är, mätt i antalet återanpassade ungdomar. Jag har också hört sådana påståenden som att ungdomsvårdsskolorna är platser där brottsmetoder och narkotikamissbruk lärs ut.

Att kostnaderna för ungdomsvårdsskoleverksamheten är stora framgår av det anslag som riksdagen på departementschefens förslag fattat beslut om för nästa budgetår, nämligen i runt tal 40 miljoner kronor, varav cirka 35 miljoner kronor går till ungdomsvårdsskolorna. Antalet inskrivna elever på anstalt var år 1966 omkring 880, medan personalen vid ungdomsvårdsskolorna uppgick till 809 personer. Därtill kommer enligt riksdagens beslut 60 nya tjänster. Frågan är då vilket resultat som uppnås av denna vård och hur många utskrivna elever som under årens lopp återanpassats till samhället. Detta har vi ingen vetskap om, eftersom vi inte fått någon redovisning. Jag anser det vara en helt legitim begäran att få veta något om detta när vi skall besluta om anslagen.

Det är också angeläget att få ett klarläggande beträffande påståendena att vid ungdomsvårdsskolorna brottsmetoder och narkotikamissbruk lärs ut. Det var bl. a. dessa omständigheter som motiverade min interpellation.

I svaret säger nu statsrådet fru Odhnoff: »För att den framtida utform-

ningen av detta vårdområde skall kunna rätt bedömas måste vi skaffa oss ökade kunskaper och informationer om verksamheten och dess resultat.» I det avseendet är vi helt överens. Jag vill inte direkt kritisera statsrådet Odhnoff som är ny i gamet. Det är emellertid mycket blygsamma åtgärder som hittills vidtagits av svaret att döma. Statsrådet redovisade en del av de undersökningar som igångsatts och framhöll att flera undersökningar har företagits, medan andra pågår eller planeras. Vad statsrådet avser är väl en undersökning av ungdomar som är inskrivna vid skolorna under 1964 och observerats under minst ett halvår.

Jag vill understryka värdet av att man får klarhet om elevernas bakgrund. Statsrådet Odhnoff säger ju att flera undersökningar företagits. Det är emellertid nyssnämnda undersökning och en undersökning om narkotikamissbruket bland elever som inskrevs 1964 som man slutfört en första etapp av. Det gäller alltså ungdomarna vid skolorna, men det sägs ingenting om undersökningarnas resultat i svaret. Om undersökningarna är slutförda, så hade det varit angeläget att man fått del av undersökningarnas resultat i statsrådets svar.

Det sägs också i svaret att en försöksverksamhet har igångsatts vid Rydgårdens yrkesskola i början av detta år. Jag framställde interpellationen, om jag inte missminner mig, den 7 februari. En hel del har alltså hunnit komma i gång sedan dess.

Faktum kvarstår emellertid att vi i realiteten inte vet vad ungdomsvårdsskolornas verksamhet leder till. Vi vet ingenting om hur det har gått för dessa ungdomar som under årens lopp har skrivits ut från ungdomsvårdsskolorna. Hur har de lyckats anpassa sig i arbetet, i kamratkretsen o. s. v.? Något sådant besked som jag efterlyste i min interpellation har jag inte fått, och jag förstår att det inte går att lämna ett

Svar på interpellation ang. samhällsvården av ungdom

dylikt besked. Är det i alla fall inte en oerhört stor brist att vi år efter år driver en verksamhet, dyr för samhället, utan att veta vart den leder?

Statsrådet säger att det pågår en undersökning beträffande 600 elever som under 1962 utskrevs från ungdomsvårdsskolorna. Jag hoppas att denna undersökning snart skall resultera i ett material, så att vi får några fakta att bygga vidare åtgärder på och inte skall behöva famla i blindo som vi i dag tycks göra på detta viktiga område. Ändå ifrågasätter jag, om inte denna utredning blir alltför snäv om den, såsom förutsätts i svaret, skall bedrivas endast för att utreda i vilken utsträckning nämnda elever under de senaste fyra å fem åren gjort sig skyldiga till sådan brottslighet som föranlett anteckning i kriminalregistret och till fylleriförseelse. Man bör väl även veta hur de har lyckats med exempelvis utbildning, i arbetet och i kamratkretsen — över huvud taget med anpassningen till en normal livsföring.

Beträffande min fråga om resultatet av vården utom skola sägs det heller ingenting. Det är dock att märka att denna vårdform omfattar ett lika stort antal ungdomar som antalet elever på skola.

Om det fortsatta arbetet säger statsrådet, att någon definitiv ståndpunkt inte kan tas förrän de omnämnda undersökningarna är klara. Nog hade det väl i alla fall varit möjligt att hinna med mera på detta område. År 1964 framlade ju utredningen om forskning rörande vård- och behandlingsmetoder vid ungdomsvårdsskolorna sitt betänkande. Det innehåller ju förslag som borde ha varit förverkligade.

Förra året lade en annan utredning som också nämnts i svaret fram sitt betänkande, vari framställdes många goda förslag angående den viktiga vården utom skola och om eftervården. Den tog också upp den viktiga övervakarfrågan. Det enda som sägs i statsrådets

svar härom är att dylik försöksverksamhet övervägs. Det skulle vara intressant att få veta när den kommer att sättas i gång.

Beträffande övervakarorganisationen framhöll socialministern i statsverkspropositionen och nu statsrådet Odhnoff att man måste invänta vad justitiedepartementets egen utredning på detta område kommer fram till. Visst är det viktigt med samordning mellan de tre vårdformer som avser nykterhetsarbete, ungdomsverksamhet och åtgärder mot kriminalitet, men det går inte att dröja hur länge som helst och det skulle vara tacknämligt att få veta när justitiedepartementets utredning beräknas bli klar. Tror man verkligen inom socialdepartementet att övervakarorganisationen kan fungera med det nuvarande ynkliga arvodet på 25 kronor per månad? Utbildningen är kanske dessutom bristfällig och ofta är det fråga om många fall per övervakare.

Jag anser att det snabbt måste göras någonting på det här området. Det räcker inte att hänvisa till pågående utredningar inom andra departement. I början av mitt anförande nämnde jag vissa siffror beträffande ungdomsvården. Ungdomsvårdsskolorna får cirka 35 miljoner kronor i anslag och har 800—900 elever vilket innebär en kostnad på ungefär 40 000 kronor per elev och år. I statsverkspropositionen talas det om att vården utom skolan — nettokostnaderna minskade med elevernas arbete — beräknas till 350 kronor per månad, alltså 4 200 kronor per år. Det är angeläget att vi får klarhet om effekten av ungdomsvårdsskolornas arbete liksom om resultatet av vården utom skolan. Det är också angeläget att de krafter som på detta viktiga område vill göra insatser bereds möjlighet här till.

Jag vet inte vilken uppfattning man inom socialdepartementet har beträffande den avhandling som docent Börjesson framlade förra året. Jag har inte

Svar på interpellation ang. samhällsvården av ungdom

närmare tagit del av utredningen men läst om den i pressen. Jag har emellertid för mig att författaren kom fram till att ungdomar under 21 år återanpassats bättre genom vård utanför skolan. På grund av dessa undersökningar anser jag att det personliga tyckandet om vårdmetoderna, vilket dominerar den allmänna debatten, något skulle ha eliminerats. Men jag vet som sagt inte hur välgrundad denna uppfattning är, eftersom jag inte närmare har tagit del av utredningen utan bara läst om den i tidningarna.

I alla fall tror jag att det är angeläget att vi på ett helt annat sätt rustar upp även vården utanför skolan och att vi försöker åstadkomma en effektivisering och framför allt att vi blir på det klara med vad verksamheten leder till. I de fall vi inte lyckas måste vi fråga oss vad vi skall göra för att nå bättre resultat.

Jag ber att än en gång få tacka för svaret.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Jag tror att vi skall anlägga humanitära och inte affärsmässiga synpunkter i detta fall. Vi eftersträvar också klarhet beträffande effekten av vidtagna åtgärder. Här utförs undersökningar av socialstyrelsen, vilka redovisats, och inom socialdepartementet förbereder vi en undersökning som syftar till en kartläggning av klientelet.

Herr Gustavsson i Alvesta kritiserar undersökningen därför att den enligt hans uppfattning inte tränger tillräckligt djupt. Jag vill då fråga: Skall vi snart sagt varje år vända oss till den som skrivits ut från ungdomsvårdsskolan och ta reda på hur han har det, och skall vi gå till arbetsgivaren och fråga även honom? Så småningom bildar den som skrivits ut familj. Skall vi då verkligen störa honom med våra frågor?

Under de senaste åren har forskarna i allt större omfattning intresserat sig för den missanpassade ungdomen —

jag kan exempelvis peka på professor Sveris och doktor Jonssons arbeten. I det betänkande angående behandlingsforskningen vid ungdomsvårdsskolorna, som herr Gustavsson i Alvesta nämnde, föreslås att ett särskilt forskningsorgan för ungdomsvårdsskolorna skall inrättas vid Stockholms universitet. Bland remissinstanserna rådde delade meningar om detta forskningsarbetsorganisation. Jag tror att man bör undvika att exklusivt bygga upp en forskningsorganisation för ungdomsvårdsskolorna och i stället angripa problemen på en bredare front, varvid man tar med även angränsande områden: den kommunala barnvården, den psykiska barna- och ungdomsvården samt kriminalvården. För att främja en sådan forskning har det redan inletts ett samarbete mellan å ena sidan inrättningar för barna- och ungdomsvården på vissa orter och å andra sidan närbelägna universitet och andra forskningsinstitutioner. Ett exempel härpå nämnde jag i mitt svar, nämligen det samarbete som äger rum mellan Råby yrkesskola och Lunds universitet.

Beträffande Bengt Börjessons arbeten, som nämndes av herr Gustavsson, kan jag tala om att riksbankens jubileumsfond har beviljat ett betydande bidrag till ett rättssociologiskt-kriminologiskt behandlingsforskningsprogram, som Bengt Börjesson leder. Det projektet går bl. a. ut på att söka värdera effekten av ett behandlingsexperiment vid en anstalt för unga lagöverträdare. Vidare skall miljöterapi vid ett litet behandlingshem undersökas. Detta projekt innebär bl. a., enligt Bengt Börjesson, »en testning av en radikalt ny modell för behandlingsforskningen».

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag har sannerligen inte lagt affärsmässiga synpunkter på denna fråga. Jag har framhållit, att vården inom en ungdomsvårdsskola är dyr i förhållande till den öppna vår-

Lag om flyttning av fordon i vissa fall, m. m.

den. Att ta reda på hur dessa ungdomar lyckats i livet är sannerligen en humanitär uppgift.

Vidare är det ju inte min uppgift att ange grunderna för ett forskningsarbete. Den uppgiften ligger statsrådet betydligt närmare. Jag har bara pekat på att de undersökningar, som omnämns i svaret, inte ger någon riktig klarhet i hur dessa elever lyckats. För att få reda på det räcker det inte med att undersöka kriminalregistret och ta reda på om de dömts för fylleri.

Jag upprepar de frågor jag ställt: När räknar statsrådet med att vi skall kunna åstadkomma bättre förhållanden i fråga om övervakarorganisationen och då det gäller vården utanför ungdomsvårdsskola? När igångsätts en undersökning om dessa ting som statsrådet omnämnde, och när blir det arbetet färdigt? Jag måste tyvärr konstatera att varken jag eller någon i socialdepartementet tydligen vet någonting om hur vi har lyckats med ungdomsvårdsskolornas arbete.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 18

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 135, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel.

§ 19

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 34 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 38—41.

§ 20

Lag om flyttning av fordon i vissa fall, m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av dels Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag om flyttning av fordon i vissa fall, dels i ämnet väckta motioner, dels ock en motion angående omhändertagandet av skrotbilar.

Genom en den 31 mars 1967 dagtecknad proposition, nr 107, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden och protokoll hållet i lagrådet, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om flyttning av fordon i vissa fall.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat dels två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 830 av herr *Strandberg m. fl.* samt II: 1034 av herrar *Bengtson* i Solna och *Söderström*, dels och en vid riksdagens början väckt motion II: 296 av herr *Norrby* angående omhändertagandet av skrotbilar.

I motionerna I: 830 och II: 1034 hemställdes att riksdagen för sin del måtte besluta att 7 och 8 §§ i lagen om flyttning av fordon i vissa fall erhöles i motionerna angiven lydelse.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 830 och II: 1034, måtte bifalla förevarande proposition, nr 107;

B. att motionen II: 296 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Svanström*, *Schött*, *Lidgard*, *Svensson* i Vä, *Gustafsson* i Borås och *Sjöholm* samt fru *Heurlin*, vilka ansett att utskottet under A. bort hemställa,

1) att riksdagen — med förklaring att riksdagen icke kunnat i oförändrat skick antaga det genom förevarande proposition, nr 107, framlagda förslaget till lag om flyttning av fordon i vissa fall — måtte, med bifall till motioner-

Lag om flyttning av fordon i vissa fall, m. m.

na I: 830 och II: 1034 såvitt avsåge 7 §, för sin del antaga förslaget med den ändringen att 7 § erhöles nedan

angivna, såsom reservanternas förslag betecknade lydelse.

(Kungl. Maj:ts förslag)

Är ägare av fordon som förvaras på särskild uppställningsplats ej känd, när sex månader förflutit från den dag då flyttningen kungjordes, eller har fordonet ej avhämtats inom tre månader från det ägaren mottog underrättelse om flyttningsbeslutet eller måste ägaren eljest anses ha uppgivit sin rätt till fordonet, tillfaller det kommunen, om beslutet verkställts av kommunal myndighet, och i annat fall staten.

Fordonsvrak som — — — — — eller staten.

2) att motionerna I: 830 och II: 1034 i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! I den föreslagna lagen om flyttning av fordon i vissa fall står det i andra paragrafen:

»Fordon får flyttas enligt denna lag om det

1. är uppställt så att fara för trafikolycka uppstår eller betydande hinder uppkommer i trafiken,

2. är uppställt i strid mot föreskrift om uppställning av fordon så att renhållning, snöröjning eller annat arbete på väg avsevärt försvåras, eller

3. med hänsyn till sitt skick, den tid under vilket det stått uppställt på samma plats eller av annan omständighet måste anses övergivet.»

Reservationen vid detta utlåtande skiljer sig bara på två punkter från utskottets förslag. Det gäller tidsfristerna i ett par fall. I 7 § står enligt Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens förslag följande:

»Är ägare av fordon som förvaras på särskild uppställningsplats ej känd när

(Reservanternas förslag)

7 §.

Är ägare av fordon som förvaras på särskild uppställningsplats ej känd, när tre månader förflutit från den dag då flyttningen kungjordes, eller har fordonet ej avhämtats inom en månad från det ägaren mottog underrättelse om flyttningsbeslutet eller måste ägaren eljest anses ha uppgivit sin rätt till fordonet, tillfaller det kommunen, om beslutet verkställts av kommunal myndighet, och i annat fall staten.

sex månader förflutit från den dag då flyttningen kungjordes, eller har fordonet ej avhämtats inom tre månader från det ägaren mottog underrättelse om flyttningsbeslutet eller måste ägaren eljest anses ha uppgivit sin rätt till fordonet, tillfaller det kommunen om beslutet verkställts av kommunal myndighet, och i annat fall staten.» Reservationens förslag till 7 § avviker beträffande tiderna, som reservanterna vill ha till tre månader i första fallet och en månad i det senare.

Särskilt sexmånadersgränsen har reservanterna ansett vara för lång tid. Av remissvaren på departementspromemorian framgår också att det på många håll anses vara för mycket med sex månader innan man kan vidta åtgärder rörande de uppställda bilarna. Jag skall nämna några uttalanden i remissvaren just beträffande denna tidsfrist.

RÅ skriver: »I anslutning till ett uttalande av överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt vill jag som min uppfattning uttala att sexmånadersfristen sannolikt kommer att medföra avsevärda praktiska olägenheter och att en förkortning av tiden torde visa sig påkallad.»

KB i Malmöhus län uttalar: »Förva-

Lag om flyttning av fordon i vissa fall, m. m.

ringstiden för omhändertaget fordon, till vilket man icke lyckats fastställa äganderätten och som icke utgör bilvrak, bör kunna nedbringas till tre månader.»

Polismästaren i Lund: »Enligt min mening bör maximitiden sänkas till tre månader.»

KB i Göteborgs och Bohus län: »Det måste anses önskvärt, att den sexmånadersfrist, som upptagits i 7 § i lagförslaget, förkortas.» — — — »Sexmånadersfristen borde därför ändras till en tremånadersfrist.»

Polismästaren i Västerås: »Enligt min mening torde förvaringstiden med fördel kunna väsentligt förkortas, till exempelvis tre månader.»

KB i Älvsborgs län: »Den i 7 § föreslagna sexmånadersfristen för förverkande av äganderätten till omhändertagna fordon anser länsstyrelsen vara alltför lång. För undvikande av för stor anhopning av fordon på uppställningsplatserna bör fristen inte bestämmas längre än till högst tre månader. Det torde vara orealistiskt att anta, att fordonsägare i nämnvärd omfattning kommer att göra sin äganderätt gällande efter längre tid än tre månader från flyttningen. I de fall ägaren verkligen har intresse av fordonet, torde han normalt komma att efterforska detsamma inom jämförelsevis kort tid efter omhändertagandet.»

Tremånadersgränsen bör vara fullt tillräcklig. Under den tiden skall ju fordonet dessutom om inte direkt vårdas så i vart fall efterses så att det inte skadas eller brukas obehörigt. Vi vet att detta sker i den mån fordonet omhändertages av polismyndigheterna.

Vi vet också att vår polisstyrka är helt otillräcklig. Därför är det angeläget att polisen sparas för sina viktigaste uppgifter. Ju längre tiden är för den tillåtna uppställningen på allmänna platser, desto svårare blir det för polisen att få tid med annat. Sex månader är en mycket lång tid. Därtill kom-
2 — *Andra kammarens protokoll 1967. Nr 32*

mer att man lugnt kan räkna med att den som är intresserad av sin bil avhämtar den inom mycket kort tid. Om bilen är helt värdelös och alltså att likna vid en skrotbil som ägaren bara lämnar för att slippa besväret med fordonet, är det ju bara bra om tiden är så kort som möjligt. Vi har funderat mycket på denna fråga och kan inte se att rättssäkerheten eftersättes genom att sexmånadersfristen skärs ned till tre månader.

Sedan har vi också enmånadsgränsen. Där är det så att det i departementspromemorian faktiskt är föreslaget en månad, inte tre. Jag vill citera ett stycke ur första lagutskottets utlåtande i den del som rör vad statsrådet Palme anfört vid lagrådsremissen. I andra stycket på s. 14 står följande:

»Det är varken praktiskt möjligt eller önskvärt att fordon förvaras på uppställningsplats under alltför lång tid. Det måste, som föreslagits i promemorian, fastställas en tidsgräns inom vilken en ägare har att göra sina anspråk gällande. Gränsen bör bestämmas så att förvaringen inte blir orimligt betygande för myndigheterna men den bör samtidigt vara tillräckligt vid för att tillgodose rättssäkerhetens krav. Det bör beaktas, att fordon som flyttas kan representera betydande värde. Särskilt innan förfarandet enligt en ny lagstiftning hunnit bli mera allmänt känt, måste enligt min mening de praktiska svårigheterna av en lång förvaringstid träda i bakgrunden. Trots att endast en remissinstans haft någon erinran emot uppfattningen i promemorian, att en månads respittid för ägare som bevisligen underrättats om flyttning måste anses tillräcklig, anser jag därför de aktuella fristerna böra bestämmas som motsvarande respittider i hittegodslagen till sex resp. tre månader. Det kan dock finnas anledning att ompröva frågan om förvaringstidernas längd, sedan viss tids erfarenhet vunnits av den nya lagstiftningen. Ett givet tillfälle torde

Lag om flyttning av fordon i vissa fall, m. m.

vara, om det pågående arbetet på en revision av hittegodslagstiftningen leder till en förkortning av respittiderna för ägare av sådant gods.»

Här har sålunda en parallell dragits med hittegodslagen av år 1938, men jag anser inte att man kan jämföra hittegodslagens och denna lagstiftnings bestämmelser. Det är väl ändå en enorm skillnad om en människa tappar bort en sak och om vederbörande »tappar bort» en bil! Om fordonet representerar något värde för ägaren, kommer han väl att så fort han kan sätta sig i förbindelse med polismyndigheten, om bilen blivit stulen, och annars vidta efterforskningar av bilen.

Nu kan någon invända att vederbörande kanske vistas utomlands när han får underrättelse om att bilen blivit omhändertagen och att han då bara har en månad på sig. Men i sådant fall kan han mycket enkelt skriva till den myndighet som underrättat honom — det är väl oftast polismyndigheten — och anhålla att man för hans räkning tar hand om bilen och ställer den på av honom själv anvisad plats. Polisen är en så god serviceorganisation att den gärna gör honom den tjänsten. Polisen har för övrigt själv intresse av det, därför att man därigenom minskar antalet bilar på den aktuella uppställningsplatsen.

Denna lagstiftning kommer väl närmast att råda bot på en ganska stor oordning, som nu råder. Det gäller först och främst skrotbilarna men också sådana bilar som mindre ordentliga människor har haft hand om och ställt ifrån sig på ett icke tillfredsställande sätt.

Till slut vill jag understryka vad jag nämnde i början av mitt anförande, nämligen att det gäller fordon som är ställda på ett sådant sätt, att de innebär fara för att trafikolycka skall uppstå. Detta är en ytterst väsentlig synpunkt. Vidare avses fordon som vållar betydande hinder i trafiken. Det är också en viktig synpunkt nu när biltrafiken synes öka. 2 § andra stycket avser

fall där bilen är uppställd i strid mot föreskrift om uppställning. Då har ju den som ställt sitt fordon så gjort sig skyldig till förseelse mot en viss föreskrift. Det finns ingen anledning att behandla de här nämnda grupperna med särskild generositet.

De korta fristerna sparar enligt min uppfattning mycket arbete och besvär och ökar därigenom rättssäkerheten på lång sikt i stället för att minska den. Den som fått sin bil flyttad har — såvitt jag kan se — alltid möjlighet att själv sätta sig i förbindelse med myndigheten och tala om hur han vill förfara.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till den vid första lagutskottets utlåtande nr 39 fogade reservationen.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Svensson* i Vä (cp).

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! Det är ett välkommet lagförslag som vi nu har att behandla. Bakom förslaget ligger ett mycket omfattande utredningsarbete, som pågått under lång tid. Resultatet, redovisat i propositionen, innebär endast en dellösning av de problem som är förknippade med omhändertagandet av motorfordon, som det hette från början. Det har blivit något mera restriktivt på sistone och kallas numera flyttning — det skall inte vara någon vård med i bilden.

Trots att den grundliga utredningen endast lett till förslag om en dellösning är det ett välkommet lagförslag. Det ger en nödvändig — men inte tillräcklig — förutsättning för lösande av såväl bilvraksproblemet som problemen med fordon som parkerats fel eller rättare sagt i hög grad felaktigt. Det är ju i första hand grovt felparkerade bilar som skall flyttas.

Det finns flera nödvändiga förutsättningar för att man skall kunna lösa dessa problem. Bland annat måste man ändra bilregistreringsförfarandet för att

Lag om flyttning av fordon i vissa fall, m. m.

på ett tillfredsställande sätt kunna lösa hela denna problematik. En annan nödvändig förutsättning är att man får så att säga fungerande bilflyttningsresurser hos polis- och vägförvaltningsmyndigheter, kommuner o. s. v., alltså hos sådana instanser som enligt propositionen skall få ansvaret för denna verksamhet. Jag tror dock att den väsentligaste förutsättningen är en ändring av bilregistreringssystemet.

Den 10 april 1964 tillsattes bilregisterutredningen, och enligt tillgängliga uppgifter blir den inte klar i år. Man har visserligen under utredningstiden tvingats byta utredare, vilket kan vara en förklaring till dröjsmålet, men det kommer alltså att ta mer än fyra år från det utredningen tillkallades till dess ett lagförslag kan framläggas för riksdagen.

Det finns möjlighet att på detta område införa delreformer, som underlättar omhändertagande eller flyttning av fordon. Man kan t. ex. öka säljarens ansvar vid omregistrering av motorfordon. Det är en mycket enkel metod att få ett vettigare system för att snabbt kunna leta reda på den formelle ägaren till ett fordon.

En annan delreform, som ligger nära till hands, är att man genom övergång till dataregistrering skaffar fungerande bilregister. I dag är t. ex. Stockholms stads och läns bilregister praktiskt taget oanvändbara för polisen, eftersom eftersläpningarna och personalbristen är så stora hos länsmyndigheterna, att man inte inom rimlig tid kan få fram de uppgifter man vill ha.

Ytterligare en faktor av betydelse är kommunernas vilja att göra någonting i denna fråga. Det är inte säkert att ambitionerna alltid kommer att vara så stora som man hoppas. Kommunerna i landet har väl i dag kostnader av storleksordningen miljoner kronor för att, för närvarande utan stöd i lagstiftning, ta hand om skrotbilar. I fortsättningen kommer man att få tillbaka litet

av de pengarna — det är väl klart — men samtidigt kommer det att ställas mycket större krav på kommunerna. Och de kommuner som det ställs krav på är ju inte alltid de bärkraftiga kommunerna. Det förekommer i mycket stor utsträckning att skrotbilarna hamnar i små förortskommuner nära storstäderna, och det förefaller ju inte helt rättvist att de skall få dra det tunga lasset i bokstavlig och bildlig bemärkelse.

Förslaget innebär också att transport av skrotbilar och omhändertagna bilar samt försäljning av sådana kommer att bli nya primärkommunala verksamhetsområden som medför betydande belastningar. Det är ju så, att all bilskatt, bensinskatt o. s. v. går till staten. Kommunerna får ingenting annat än de ersättningar för transporthjälpen som de kan ha drivit in.

Den praktiska tillämpningen av denna i och för sig utmärkta lag kan naturligtvis göras avsevärt smidigare än vad som förutsatts i propositionen. Utskottets utlåtande i den del där departementschefens synpunkter refereras ger en liten antydan härom. Det står där: »Det kan givetvis inte krävas, att en myndighet som enligt lagen svarar för verkställigheten av ett flyttningsbeslut alltid skall anlita egna anställda för utförande av de faktiska flyttningssåtgärderna. Biträde av enskilt företag eller av annan myndighet med en väl utbyggd organisation för uppgiften kan säkerligen ofta vara rationellt.» Jag har vid riksdagens början i en motion, nr II: 296, skisserat en smidigare organisation av framför allt skrotbildelen av de problem som behandlas i propositionen och anfört bl. a. att AB Svensk bilprovningens kontroll ofta är den direkta eller indirekta orsaken till en bilägares beslut att utrangera sitt fordon. Denne ser därför en servicefunktion hos företaget för medverkan vid fordonets skrotning som naturlig.

Det system som jag skisserade skulle kunna fungera på det sättet att ett rela-

Lag om flyttning av fordon i vissa fall, m. m.

tivt tätt nät av stationer för mottagning av utrangerade fordon upprättas över hela landet. Stationerna kan utgöras av kontrakterade skrotningsföretag, sopstationer, bilprovningsstationer o. s. v. Vid mottagning av fordonet utfärdas utrangeringsbevis som av mottagaren insändes till bilregistret. Den vidare hanteringen av fordonet ombesörjes av skrotningsföretag med vilka AB Svensk bilprovning tecknat avtal som medger full insyn i och kontroll av skrotningsverksamheten.

Förslaget får i första hand ses som en service gentemot de skötsamma bilförarna. Verksamheten skulle helt kunna finansieras med höjda avgifter för den obligatoriska årliga fordonskontrollen genom en höjning sannolikt understigande 10 kronor. Det skulle också innebära att bilägarna så att säga får en inteckning i sin egen bils kommande skrotning, och detta är ett starkt incitament för dem att välja denna väg att bli av med fordonet, när det väl blir aktuellt.

Den organisation som AB Svensk bilprovning skulle bygga upp kunde ju också användas för omhändertagna och övergivna fordon.

Fördelarna med systemet är uppenbara. Det finns en enda hake i det hela, och det är att AB Svensk bilprovning inte vill vara med. Företaget tycker att det är oförenligt med dess positiva trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder. Jag anser för min del att det är positivt, trafiksäkerhetsfrämjande och naturvårdsfrämjande att plocka bort skrotbilarna från gator och vägar och ur naturen. Men det förhållandet att AB Svensk bilprovning för närvarande inte är berett att ta på sig en sådan här uppgift gör att jag avstår från att yrka bifall till motionen. Utskottsreservanterna i första lagutskottet anvisar en möjlighet att lätta bördan något för de kommuner som enligt propositionen skulle engageras i den omhändertagande verksamheten. Reservationens ändringsförslag

skulle leda till kortare förvaringstiden för flyttade fordon. Det förslaget innebär — anser jag — trots vissa nackdelar så stora fördelar att jag vill yrka bifall till reservationen.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Den i proposition nr 107 föreslagna lagen ger vissa möjligheter att ingripa mot olämpligt uppställda fordon när allmänna intressen så påkallar. Polismyndighet kan flytta fordon som utgör trafikfara eller betydande trafikhinder. Vägförvaltning och kommunal myndighet får i och med detta förslag rätt att ingripa med hänsyn till väghållningen eller för att undanskaffa övergivna fordon. För dessa myndigheters möjlighet att ingripa fordras dock beslut av polismyndighet, om inte Kungl. Maj:t dessförinnan givit myndigheten rätt att själv meddela flyttningsbeslutet. Fordon som skall flyttas ställs enligt lagförslaget upp i närheten av den plats där det anträffats eller förvaras på särskild uppställningsplats. Är fordonet att anse som vrak skall det dock skrotas eller undanskaffas på annat sätt. Fordon som förvaras på uppställningsplats får hämtas av ägaren inom tre månader från det att han mottagit underrättelse om flyttningsbeslutet eller, om ägaren inte är känd, inom sex månader från det att flyttningen kungjorts. Underlåter ägaren att hämta fordonet inom angiven tidsfrist tillfaller fordonet i fråga staten eller kommunen, och myndigheterna får — utom i vissa undantagsfall — rätt att av fordonsägaren ta ut kostnaderna i samband med flyttningen.

Utskottet har i anslutning till behandlingen av denna proposition haft tre motioner att behandla. I motionsparet I: 830 och II: 1034 har beträffande 7 § i lagförslaget hemställts att den tid efter vilken fordon som förvaras på särskild uppställningsplats tillfaller kommunen eller staten, måtte bestämmas till en månad från det ägaren under-

Lag om flyttning av fordon i vissa fall, m. m.

rättats om flyttningsbeslutet eller — om kungörelsen om flyttning skett — till tre månader från kungörandet. Utskottet anser dock i likhet med departementschefen att ifrågavarande tidsgränser bör bestämmas så, att de tillgodoser rättssäkerhetens krav och att de praktiska svårigheterna av en lång förvaringstid därvid måste träda i bakgrunden. Tidsfristerna som i detta hänseende överensstämmer med hittegodslagens motsvarande respittider, bör därför lämpligen utformas i enlighet med propositionens förslag.

I 9 § andra meningen sägs: »Har föremål som finnes i fordonsvrak ej varit avsett att stadigvarande brukas i fordonet, behandlas det dock enligt bestämmelserna i lagen den 22 april 1938 (nr 121) om hittegods.» Det skulle med andra ord betyda, om motionärernas önskan hade gått i uppfyllelse, att tiden förkortas och att föremål, som icke varit avsedda att ständigt användas i bilen, skulle behandlas enligt den nuvarande hittegodslagen medan en betydligt kortare tidsfrist skulle gälla för själva fordonen. Till dess att en ändring sker i hittegodslagen vore det otänkbart att göra tidsfristen kortare för avhämtande av själva bilen än för de föremål som ligger i densamma, även om man skulle kunna säga att detta skulle bli fallet endast i undantagsfall.

I likhet med fru Heurlin är jag på denna punkt övertygad om att alla de som har något intresse av bilen också avhämtar vagnen betydligt snabbare än inom den tidsfrist som t. o. m. fru Heurlin vill ha angiven. Det skulle med andra ord betyda att uppställningsplatsen skulle tömmas betydligt snabbare än vad man i detta sammanhang vägar räkna med. Det skulle även innebära att de bilar i fråga om vilka tidsfristen blir aktuell kommer att uppgå till ett mycket litet antal. Det kommer endast att bli fråga om sådana bilar som blivit uppställda av någon särskild anledning.

Rättssäkerheten för detta lilla antal får dock inte undanröjas.

Om erfarenheten av den nu föreslagna lagstiftningen påkallar det, bör självfallet frågan om tidsfristens längd omprövas, och en lösning i enlighet med motionärens förslag på nytt övervägas.

I detta sammanhang kanske det också förtjänar att påpekas att hittegodslagen för närvarande är föremål för översyn i justitiedepartementet och att resultatet av detta arbete kan bidra till en förändrad inställning till hithörande problem.

Enligt lagförslaget 8 § behöver fordon som förvaras på särskild uppställningsplats ej utlämnas förrän kostnaderna betalats. I motionerna I: 830 och II: 1034 yrkas att formuleringen »behöver ej utlämnas» utbytes mot »får ej utlämnas». Enligt utskottets mening skulle emellertid en sådan utformning av bestämmelserna utgöra hinder för utlämnande av fordon bl. a. i sådana fall då ägaren bedöms kunna få anstånd med betalning av kostnaderna. En sådan begränsning av myndigheternas handlingsfrihet anser utskottet mindre lämplig. Ej heller i den delen kan alltså utskottet tillstyrka bifall till motionärernas förslag.

I motion II: 296 begärs en utredning och förslag rörande organisationen för omhändertagandet av skrotbilar. Motionärerna har föreslagit att AB Svensk bilprovning skulle göras till huvudman för samhällets medverkan i bilskrotningen. Huvudmotionären har redan själv avfärdat sin egen motion, eftersom han har haft att ta ställning till vad AB Svensk bilprovning i sitt remissvar anfört på den punkten. Redan i sitt svar 1964 svarade AB Svensk bilprovning att planeringen av bolagets anläggningar skett med utgångspunkt i dess nuvarande verksamhet. Firman anser att förutsättningarna för att ta hand om skrotbilarna skulle bli av den art och karaktär att firman inte har

Lag om flyttning av fordon i vissa fall, m. m.

vare sig personella eller materiella försättningar att för närvarande klara uppgiften. I yttrande med anledning av motion II:296 upprepar den vad som påpekades 1964. Utskottet erinrar också om riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t år 1964 om utredning angående myndighets ansvar för undanskaffande av skräp.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORRBY (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast korrigera en punkt i fru Löfqvists anförande. Aktiebolaget Svensk bilprovning har inte avgivit något remissyttrande över min motion. Bolaget har bara under hand meddelat utskottet att man i stort sett har samma synpunkter som 1964. Vid närmare kontakter har meddelats mig att det i dag inte hänvisar till att organisationen är under uppbyggnad o. s. v. utan att det anser att engagemang i bilskrottningsverksamhet är oförenlig med dess positiva bilprovningverksamhet. Det har inte varit fråga om någon formell remiss av det slag som var aktuell 1964.

Fru LÖFQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottet har dock erfarit att AB Svensk bilprovning i anledning av motionen änyo har övervägt frågan om bolagets medverkan vid bilskrotning samt därvid beslutat vidhålla den uppfattning som kommit till uttryck i bolagets tidigare remissyttrande. Jag förmodar att detta uttalande är likvärdigt med ett nytt remissyttrande.

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Jag är helt införstådd med att den föreslagna lagen behövs. Vi ser ofta skrotbilar stå längs vägarna. Det är upprörande, och jag tycker att det är bra att det nu göres någonting däråt. Men vi måste vara förvissade om att den lag vi stiftar verkligen är bra och att rättssäkerheten inte i något fall trädes

förnär. Detta är anledningen till att jag nu vill säga några ord.

I den av reservanterna föreslagna lagparagrafen står att om ägaren ej inom en månad från det han mottog underrättelse om flyttningsbeslutet ej avhämtat fordonet skall han anses ha uppgivit sin rätt till detsamma. Jag tycker att gränsen en månad är något för snäv. Ägaren kan befinna sig på annan ort och kanske räknar med att komma hem sista veckan under denna månad vilket dock ej blir av eller han kan ha råkat ut för en olyckshändelse eller något annat som gör att han inte har möjlighet att hämta bilen under denna månad. Då skall han alltså anses ha uppgivit sin rätt till fordonet. Det kan visserligen sägas att samma problem uppstår var man än sätter denna gräns, men ju kortare tidsperioden är desto större är risken för att den enskilde kan råka i kläm.

I propositionen föreslås att fordonsägaren skall betala kostnaderna i samband med flyttningen av fordonet. Även på den punkten ställer jag mig tveksam. Här gäller det flyttning av olämpligt uppställda bilar och det rör sig därför om ett allmänt intresse. Om vi tillämpade samma regler även på andra områden skulle t. ex. en brottsling som omhändertags själv få betala kostnaderna för sitt omhändertagande. Det är orimligt, ehuru det ur det allmännas synpunkt kanske inte vore så dumt; det kunde tänkas medföra att brottsligheten minskade.

I 8 § sägs: »Fordon som förvaras på särskild uppställningsplats behöver ej utlämnas, förrän kostnaderna betalats.» Det talas inte om att fordonet även kan utlämnas om säkerhet ställes för kostnaderna.

Vidare föreskrives i 9 §: »Föremål som finnes i fordon anses vid tillämpning av denna lag höra till fordonet.» Jag vet inte om jag tolkar denna bestämmelse riktigt, men jag fattar det så, att om en bilägare har privata tillhörig-

Lag om flyttning av fordon i vissa fall, m. m.

heter, t. ex. en resväska, i sin bil, får han inte hämta denna resväska ur fordonet innan kostnaderna till fullo har betalats, såvida inte polisen är särskilt generös och låter honom göra det. Polisen kan nämligen hänvisa till bestämmelsen — såsom jag uppfattar den — att föremålet inte behöver utlämnas eftersom det anses tillhöra fordonet.

Herr talman! Med hänvisning till de betänkligheter på olika punkter som jag här anfört kommer jag att avstå vid röstningen.

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! Fru Löfqvist påpekar att 9 § innebär att det skulle bli skillnader i fråga om tiden mellan å ena sidan föremål som finns i fordonsvrak och å andra sidan fordonsvrak. Detta är väl ingen olägenhet. Beträffande fordonsvrak står det bl. a. i 7 §, sista stycket: »Fordonsvrak som flyttats tillfaller omedelbart kommunen eller staten.» Det kan tänkas att det finns något föremål i detta vrak som av misstag kommit att bli liggande där. Det är väl alldeles utmärkt att detta gods kommer att behandlas enligt lagen om hittegods. Jag kan inte se något olämpligt i detta.

Vad angår herr Åkerlinds betänkligheter är det alldeles uppenbart, att det här är fråga om avvägningar från rättssäkerhetssynpunkt. Egentligen skulle vi inte alls ha några fastslagna tider, om vi skulle vara riktigt säkra. Herr Åkerlind talar om att en olyckshändelse kan drabba någon som har fått underrättelse om att hans bil omhändertagits, så att han inte kan hämta bilen. Vill han själv ta ansvaret för sin bil, kan han på samma gång som han får underrättelsen meddela vederbörande att han önskar att exempelvis polismyndigheten skall flytta den åt honom till lämplig plats; just detta nämnde jag i mitt förra anförande. Då är han säker. Väljer han att vänta tills tidsfristen nästan har gått ut och då drabbas av olyckshändelse, har han själv tagit denna risk.

Det finns risker med alla uppskov, och jag anser att den föreslagna tidsbegränsningen normalt bör vara tillräcklig ur rättssäkerhetssynpunkt. Vi kan dock inte komma ifrån, att på detta område har uppstått ett stort problem, som vi måste bemästra på ett vettigt sätt. Jag anser att tre månader respektive en månad är en vettig tidsbegränsning som gör det möjligt att behärska detta fält, åtminstone såvitt vi nu kan bedöma.

Till sist vill jag återgå till vad fru Löfqvist anförde, nämligen att det nog blir ganska få människor som kommer att låta bilarna bli stående på uppställningsplatserna. Det vet vi inte mycket om. Relativt många unga människor köper bil, kör en tid, och finner sedan att det är besvärligare att behålla bilen än att bara lämna den någonstans. Det kan bli fråga om just sådana bilar, men det vet vi inte. Men just för att förebygga de olägenheter som härvidlag kan uppstå anser jag det lämpligt med de båda tidsgränser som vi angivit i reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Heurlin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Svanström m. fl.

Ändrad organisation av televerket

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 99 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Utskottets hemställan bifölles.

§ 21

Föredrogs vart för sig första lagutskottets memorial nr 40, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 34 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1);

jordbruksutskottets memorial nr 22, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden;

andra lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen avser medelsanvisning till folkpensioner, och

nr 115, i anledning av väckta motioner om pension åt änkefru Anna Nordqvist.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 22

Ändrad organisation av televerket

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organisation av televerket jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr SÖDERSTRÖM (h):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande, som grundar sig på propositionen nr 103, gäller ändrad organisation av televerket. I anslutning därtill har jag tillsammans med flera medmotionärer väckt motionen nr 1016 i denna kammarre.

I motionen angav vi inledningsvis anledningen till att behov av ändrad organisation uppstått, nämligen den hastiga tekniska utvecklingen på detta område. Detta ställer givetvis stora krav på televerkets organisation, som måste anpassas såväl till nuvarande verksamhet som till den väntade utvecklingen. Televerkets förslag och Kungl. Maj:ts proposition har tillkommit med denna målsättning klart i sikte.

Vad vi i motionen har vänt oss emot är att Stockholm skall bli distriktscentral för östra distriktet, och att därmed Norrköping och Gävle skall upphöra att vara distriktsorter. Det finns givetvis skäl som talar för detta arrangemang, men det finns betydligt flera och starkare skäl som talar mot en sådan ordning. Flera remissinstanser förordar, att Stockholms teleområde alltjämt får fungera som ett eget, direkt under centralförvaltningen sorterande distrikt. Så

Ändrad organisation av televerket

gör t. ex. Statstjänstemannaförbundet, Svenska teletjänstemännens förening och Televerkets tjänstemannaförbund. Eftersom medlemmarna i dessa personalorganisationer omfattar personal i olika tjänsteställningar med dagliga erfarenheter av arbetsuppgifter och rådande förhållanden inom televerket, så borde deras förord för ett delat östra distrikt ha förtjänat mera uppmärksamhet än som skett. Stockholm får en särprägel i egenskap av storstadsområde, och därför kan och bör inte verksamheten där bedrivas på samma sätt som inom normalteleområden.

Vi har därför yrkat på att östra distriktet bör delas. Stockholms teleområde bör alltså fungera som ett distriktskontor och de övriga delarna av östra distriktet sammanföras till ett distriktskontor. Stockholms teleområde har redan nu flera huvudabonnemang än exempelvis hela södra distriktet, och det är därför tillräckligt stort att medge ett effektivt utnyttjande av resurserna inom samtliga verksamhetsgrenar.

Vi har i motionen även pekat på den rådande situationen på bostads- och arbetsmarknaden i Stockholm och att det måste uppstå svåra rekryteringsproblem. Dessa våra farhågor delas även av flera lokala instanser inom televerket. Vi har i vår motion angivit huru som t. ex. distriktsbyråns chef, teledirektören i Göteborg, distriktscheferna för III, IV och V distrikten har varit betänksamma mot detta. Jag vill här bara citera vad distriktschefen för stockholmsdistriktet har sagt: »Man känner en viss bävan för det som komma skall, och ödmjukhet inför arbetsuppgifterna med upporganiseringen av östra distriktet inställer sig automatiskt. Det ligger nära till hands att förorda ett nytt femte distrikt.»

Mot bakgrunden av detta är det med viss förvåning man läser följande i statsutskottets utlåtande:

»Av statsrådsprotokollet framgår att vid begränsningen av antalet distrikt 2* — *Andra kammarens protokoll 1967. Nr 32*

beaktats den decentralisering som i den nya organisationen avses ske från regional till lokal instans. Vidare har hänsyn tagits till landets indelning i militär- och civilområden. Vid bedömningen av lokaliseringsfrågan har hänsyn även tagits till den trafikstruktur och de administrativa samband som föreligger. Den personalreducering som i sammanhanget sker i Norrköping och Gävle beräknas inskränka sig till 15 å 20 personer på varje ort, vilket sammanhänger med förenämnda decentralisering. I anledning av de av motionärerna befarade rekryteringssvårigheterna m. m. må slutligen framhållas att, enligt vad utskottet erfarit, någon ökning av verkets personal i Stockholm till följd av omläggningen inte erfordras. På sikt torde i stället en minskning bli följden genom bl. a. planerad utflyttning av vissa verksamhetsgrenar.»

Personalen vid televerket i Norrköping påtalar med skärpa att det inte kommer att röra sig om 15 å 20 personer utan om det femdubbla antalet. De menar att det måste bli fråga om det antal som det nya distriktskontoret i Stockholm kommer att få. Mot att en utökning av personalen i Stockholm inte skulle ske talar det faktum, att samtliga anställda vid distriktskontoret i Norrköping fått förfrågan huruvida de önskar flytta till Stockholm. Ingen har dock velat gå med på detta.

Jag vill fråga om det är framsynt lokaliseringspolitik att beröva en redan genom textilkrisen hårt drabbad stad som Norrköping ännu flera produktiva krafter och centralisera dem till det redan överbefolkade Stockholm? Svaret måste ge sig självt — det måste bli nej. Jag kan i varje fall inte medverka till ett sådant beslut.

Om utskottet erfarit att det inte skall bli någon personalökning frågar man sig varför distriktschefen i Stockholm med bävan ser på vad som komma skall.

Jag har i min hand en tidning som

Ändrad organisation av televerket

heter Svensk trafiktidning, nr 9: 1967. Förutom de inkomna remissyttrandena har fem av personalorganisationerna vid televerket, representerande samtliga fyra huvudorganisationer, gått samman om ett gemensamt yttrande. Detta har de gjort med tanke på den vikt de tillmäter den aktuella frågan och det allvar med vilket de ser på stämningen bland personalen inför omorganisationen, varför de funnit det angeläget att ge uttryck för den samlade opinionen på personalsidan. Bakom detta uttalande står Statstjänstemannaförbundet, Svenska teleförbundet, Svenska teletjänstemännens förening, Televerkets ingenjörsförening och Televerkets tjänstemannaförbund.

I samband med distriktsförvaltningens konstaterar sistnämnda förbund med beklagande att de synpunkter som förbundet m. fl. personalorganisationer framlagt angående distriktsindelningen icke blivit beaktade och vill slå fast, att förbundet fortfarande anser att Stockholm borde brytas ut ur distriktsorganisationen eller bilda ett eget teledistrikt. Utredningens lokaliseringspolitik i samband med omorganisationen är svårförståelig av skäl som tidigare redovisats.

Vid uppgörandet av förslaget till ny distriktsindelning har utredningsmännen i görligaste mån följt redan befintliga militärområdesgränser. Östra distriktets gränser sammanfaller således med Östra milos gränser. Man har dock ej fullföljt beredskapstänkandet. Medan Milo Ö dragit ut konsekvenserna och av beredskapsskäl flyttat staben från Stockholm till landsorten, med fredsplacering i Strängnäs, ämnar telestyrelsen gå i precis motsatt riktning och flytta distriktsstabens från landsorten till Stockholm. Ser man till militärområdets organisation skulle vid ett eventuellt val mellan Gävle och Norrköping som distriktshuvudort Norrköping vara att föredraga.

Eftersom stockholmsdistriktet redan

nu är lika stort som södra distriktet och dubbelt så stort som norra distriktet måste ett planerat östra distriktskontor för Stockholms vidkommande endast bli en onödigt och närmast tyngande instans mellan teleområde och styrelse. Därför bör Stockholms teleområde bilda en egen regional-lokal förvaltning, direkt underställd styrelsen. Så fungerar det redan nu, eftersom teledirektören i Stockholm samtidigt tjänstgör som chef för stockholmsdistriktet. Vare sig man bryter ut Stockholm ur östra distriktet eller inte, så kommer ett kontor för östra distriktet att i allt väsentligt få ägna sig åt arbetsuppgifter som hänför sig till de utanför Stockholm belägna teleområdena som ingår i östra distriktet. Därför synes inga vägande skäl föreligga för ett förläggande av distriktskontoret till Stockholm. Tvärtom talar såväl rekryterings- som lokaliserings- och beredskapssynpunkter starkt emot en förläggning dit.

Svårigheterna att rekrytera och behålla personal vid tjänstställena i Stockholm är stora. På grund av personalbrist råder redan nu stor arbetsanhopning inom flertalet verksamhetsgrenar, och det är inte möjligt att tillgodose allmänhetens berättigade krav på godtagbar service på skilda områden. I stället för att koncentrera ytterligare funktioner dit bör man allvarligt överväga möjligheterna till en utflyttning av sådana.

När det sedan gäller den kommande utvecklingen torde en ny utredning beträffande distriktsorganisationen bli aktuell inom ett fåtal år. Mycket talar nämligen för att en regional distriktsinstans kan bli obehövlig när den nya lokala teleområdesorganisationen och den planerade omorganisationen av den centrala instansen — telestyrelsen — blir färdig och vunnit stadga, eventuellt efter det att viss sammanslagning av teleområden skett. En sådan utveckling har inte heller varit främmande för utredningsmännen. Behovet av en di-

Ändrad organisation av televerket

striktorganisation ifrågasattes ju redan i dåvarande kommunikationsminister Skoglunds direktiv till utredningen. Det kunde därför vara lämpligt att avvakta den kommande utvecklingen innan man binder sig för de merkostnader som en uppbyggnad av ett kontor för östra distriktet i Stockholm otvivelaktigt skulle föra med sig i jämförelse med bibehållande av en befintlig distriktsorganisation i Gävle eller Norrköping.

Sammanfattningsvis skulle jag därför vilja säga, att jag inte har någonting att erinra mot ett genomförande av den föreslagna organisationen, om jag bortser från att Stockholms teleområde bör utgöra ett eget distrikt, direkt underställt den centrala förvaltningen, och att övriga delar av östra distriktet får ett kontor i Gävle eller Norrköping. Departementet bör även föranstalta om en ytterligare utredning beträffande ett bibehållande av distriktsorganisationen, när erfarenheter av den nya organisationen vunnits.

Nu är jag, herr talman, inte så djärv och dristig, att jag inför denna rätt glest besatta kammare vågar mig på att ställa något yrkande i denna fråga mot ett enigt utskott. Jag nöjer mig därför med att ha framfört dessa synpunkter.

I detta anförande instämde herrar Eriksson i Bäckmora (cp), Nilsson i Gävle (k) och Dahlgren (cp).

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Eftersom den föregående talaren inte sällde något yrkande har jag ingen formell anledning att ta till orda, men hans framställning av situationen kontrasterade så bjärt mot den uppfattning som utskottet har fått framför allt efter att grundligt har hört verksledningen, att det är nödvändigt att säga några ord.

För det första överdriver man personalsvårigheterna i det blivande stockholmskontoret. Det kommer inte att bli mer än en högst obetydlig ökning av personalen, detta på grund av att man

genomfört en ny organisation med teleområden, till vilka man flyttat över och ned en rad av de uppgifter som tidigare behandlats centralt.

Vidare kan man genom att man inför olika specialavdelningar — en byggnadsavdelning, en förrådsavdelning, en materielavdelning o. s. v. — förlägga mycken verksamhet till olika delar av landet. Den sannolika effekten av nu gällande planer i televerket är att det i verkligheten blir en ökning av televerkets personal i Norrköping och någon minskning i Stockholm som följd av omläggningen.

Det är klart att personalen på en plats som kommer att bli berörd av omorganisationen ofta blir orolig, men jag måste uttala min förvåning över att motionärerna eller i varje fall deras talesmän inte hos telestyrelsen direkt inhämtat närmare upplysningar om omorganisationens innebörd. Då hade säkerligen dessa farhågor kunnat undanröjas.

Utskottet har blivit enhälligt. De delade meningar som fanns i telestyrelsen rörde ett helt annat område, nämligen hur förrådsverksamheten skulle kopplas in om den skulle ligga under den ena eller andra delen av centralförvaltningen. Detta vållade visst huvudbry i utskottet, men även i den delen har utskottet fått helt lugnande förklaringar.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖDERSTRÖM (h):

Herr talman! Herr Ståhl tyckte att min uppgift om effekten av omorganisationen kontrasterade starkt mot utskottets. När jag läste utskottsutlåtandet blev jag också väldigt förvånad. Jag hade dessförinnan fått mycket bestämda uppgifter från telepersonalen själv. Med anledning av vad som sägs i utlåtandet har jag under den senaste tiden flitigt försökt undersöka vad som är sanning och icke sanning, men personalen står absolut fast vid och är över-

Ändrad organisation av televerket

tygad om att det kommer att bli en minskning för Norrköpings stad i storleksordningen 75 eller 100 personer. Jag har inte lyckats rubba deras övertygelse på den punkten.

Sedan säger herr Ståhl att det blir en obetydlig ökning i Stockholm. Det är ganska naturligt att det blir det. Televerket är där redan underbemannat, och det lär inte bli lättare att få extrafolk till ett distriktskontor än att skaffa folk till ordinarie tjänster i televerket. När dessutom nästan samtliga befattningshavare i Norrköping tackat nej till att flytta, bidrar det också till att det blir en obetydlig ökning.

Jag hoppas att herr Ståhl har rätt i det här fallet och att jag har fel, men tyvärr kommer jag inte att bli förvånad om motsatsen blir fallet.

Herr STÅHL (fp) kort gemmäle:

Herr talman! Herr Söderström borde kanske ändå hos televerkets ledning, telestyrelsen, ha inhämtat vilka planer de har. Telestyrelsen står också enhällig bakom det här förslaget. Jag är övertygad om att vad gäller spådomarna för Norrköping kommer det att bli telestyrelsen och utskottet som blir sannspådda. Jag tror att herr Söderström och hans oroliga vänner i Norrköping kan sova lugnt om nätterna, åtminstone vad denna sak beträffar.

Herr SÖDERSTRÖM (h) kort gemmäle:

Herr talman! Distriktschefen för fjärde distriktet i Stockholm säger att det ligger nära till hands att förorda ett femte distrikt, och han har väl nära kontakt med telestyrelsen, betydligt närmare än vad jag har.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Hårt drabbade städer vad det gäller industrinedläggelser som Gävle och Norrköping försöker naturligtvis inte bara att slå vakt om sina industrier utan även att få i gång nya

verksamheter. När en statlig institution företar inskränkningar, spetsar man där öronen och försöker kanske också ta reda på vad orsaken kan vara. Så långt är herr Kurt Söderström och jag överens.

Vad gäller den fråga vi här diskuterar torde avdelningens ordförande kunna intyga att det under behandlingen i avdelningen på förmiddagen uttrycktes ganska stora betänkligheter. Det var inte bara jag som hade den uppfattningen att det skulle komma att bli rätt stora ingrepp och att personalen skulle skäras ned betydligt. På initiativ av andre vice talmannen, herr Cassel, fick vi på eftermiddagen samma dag en föredragning i avdelningen av generaldirektören och den byrådirektör som har hand om denna omorganisation. De klaggjorde därvid personalsituationen, och vi ställde frågor direkt till generaldirektören huruvida personalen skulle minskas, t. ex. med de 80 anställda som nämnts för Norrköping. Detta förnekade de båda föredragande emellertid kategoriskt, med de motiveringar som avdelningens ordförande, herr Ståhl, tidigare har redogjort för.

Men sedan sade de något som kom mig att avstå från fortsatt diskussion, eftersom jag ansåg den meningslös efter de upplysningar vi erhållit. De sade att televerket håller på med en undersökning om möjligheterna att decentralisera, och därvid nämndes inte mindre än fyra olika verksamhetsgrenar inom verket. Jag säger väl inte för mycket om jag nämner att Gävle och Norrköping i det sammanhanget var bl. a. de städer som var påtänkta. Därför skrev utskottet också på det sätt som herr Söderström här återgivit. Jag vill också citera en mening ur utskottets utlåtande, nämligen följande: »På sikt torde i stället en minskning bli följden genom bl. a. planerad utflyttning av vissa verksamhetsgrenar.» Det var den upplysning vi fick i avdelningen som gjorde att jag fick uppfattningen att de stä-

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

der som mister en del av personalen senare kanske kommer att få kompensation härför.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 23

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av väckta motioner angående skyldigheten att anordna enskilda skyddsrum, och

nr 47, i anledning av väckta motioner om ersättning till arbetsgivare för anmälan till allmän försäkringskassa.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 24

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) jämte i ämnet väckta motioner, dels väckta motioner om försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Några partivänner och jag har väckt en motion i denna fråga, i vilken vi framhållit att Kungl. Maj:t inte — vilket skulle bli fallet genom den föreslagna ändringen av vägtrafikförordningen — borde få fullmakt in blanco att efter egen prövning genomföra en så omdiskuterad och kontroversiell åtgärd som permanent hastig-

hetsbegränsning. Däremot motsatte vi oss ej försök med differentierad hastighetsbegränsning. Man kan säga att utskottet behandlat motionerna på ett välvilligt sätt och kommit fram till en kompromiss. Jag skall be att få citera den del av kompromissen som jag sätter värde på: »Utskottet förutsätter emellertid att resultaten från försöken med de differentierade hastighetsbegränsningarna redovisas för riksdagen för dess definitiva ställningstagande i frågan.» Därmed får vi motionärer anse, att vi lyckats åstadkomma att den av statsrådet begärda fullmakten starkt har begränsats och att riksdagens ställning i denna fråga har stärkts. Det betraktar jag som positivt. Jag anser nämligen att det är ett starkt och berättigat krav att de fakta som kan framkomma vid de prov, som man kommer att vidtaga, kommer till riksdagens kännedom och att riksdagen får ta ställning till dem för ett definitivt avgörande.

Det principiella, herr talman, var det viktigaste i denna fråga.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Det är inte tal om annat än att de försök med hastighetsbegränsningar, som vi sedan en följd av år har haft här i landet, har sparat många människoliv och att skadefrekvensen blivit betydligt mindre under hastighetsbegränsningarna. Ibland hör man visserligen en och annan, som låtsas tro att hastighetsbegränsningarna inte har någon betydelse för skadefrekvensen. Det är väl närmast ett försök från vederbörande att övertyga sig själva, ty några andra kan de knappast övertyga om att inte farten och skadefrekvensen samt skadornas svårighetsgrad står i en viss korrelation till varandra. Trafiksäkerhetsrådet, som har följt de tillfälliga hastighetsbegränsningarna under tiden 1963—1966, konstaterar också att hastighetsbegränsningarna under den tiden praktiskt taget genomgående följts

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

av minskad olycksfallsfrekvens och att minskningen i regel är störst vad gäller svåra olyckor och på de större vägarna.

Den kritik som med rätta kunnat riktas mot de generella hastighetsbegränsningarna har varit att dessa varit generella, d. v. s. samma hastighet har gällt på alla vägar med undantag av motorvägar. Det är en fullt riktig anmärkning när man säger att en hastighet på 90 kilometer i timmen kan vara lämplig under vissa förhållanden på hyggliga vägar men att en hastighetsgräns på 90 kilometer knappast kan vara lämplig på våra många smala och krokiga vägar. Att trafiksäkerhetsrådet har konstaterat, att olycksfallsfrekvensen har minskat framför allt på de större vägarna, säger rätt klart att detta beror på att där har de generella hastighetsbegränsningarna verkligen betytt en minskning av hastigheterna. Där har man hållit sig till de åsatta hastigheterna på 90 eller 100 kilometer, medan hastighetsbegränsningarna inte betytt någon nedsatt fart på de mindre och sämre vägarna. Det är således inte tal om annat än att det riktiga och rimliga, om man skall ha hastighetsbegränsning, är att hastigheterna varierar beroende på vägnas standard. Det är vad som föreslås nu. I utskottet har vi ju haft motioner från olika håll där man har yrkat avslag och i stället föreslagit att man utan att ändra lagen skulle göra tillfälliga försök med differentierade hastighetsbegränsningar. Vi har emellertid kompromissat ihop oss i utskottet så att utskottet är enhälligt. Utskottet förutsätter ju att detta skall drivas som försök och att resultaten av försöken med de differentierade hastigheterna skall redovisas efter hand. När man anser att man vunnit tillräckliga erfarenheter skall resultaten redovisas till riksdagen för slutligt ställningstagande i frågan. För min del tycker jag att det är en hygglig och bra kompromiss. Vi har i stort sett därmed tillfredsställt alla

önskemål, och jag yrkar därför bifall till vad utskottet har föreslagit.

Herr BENGTSOHN i Solna (h):

Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande uppehåller sig i det här sammanhanget mer vid frågan om differentiering av hastigheterna än vid den fråga som enligt min mening är den väsentliga här, d. v. s. de permanenta fartgränserna. Men, herr talman, jag skulle vilja säga ett par ord om propositionen först, innan jag tar upp ett par frågor som herr Levin behandlade.

I utlåtandet nr 38 från tredje lagutskottet behandlas proposition nr 111, där kommunikationsministern begär fullmakt att införa differentierade och permanenta hastighetsgränser på våra vägar. I motionerna I: 833 och II: 1035 har jag och några medmotionärer begärt att riksdagen inte skall ge den här fullmakten. Jag måste, ärade kammarledamöter, säga att propositionen egentligen är ett enda klart underbetyg åt den vägpolitik som regeringen sedan flera år fört. Och det är alltså kommunikationsministern själv som utdelar detta underbetyg. Han bör ju faktiskt, om någon, känna till i vilket skick våra vägar befinner sig. Det är egentligen ganska häpnadsväckande fakta som kommunikationsministern här serverar riksdagen. Han säger: »Med undantag för motorvägarna — — — är vårt vägnät — — — inte till någon del byggt för hastigheter över 100 km i timmen. Beräkning av dosering och av inbromsningssträckor — — — sker normalt med utgångspunkt när det gäller riksvägarna från hastigheten 100 km i timmen och i fråga om länsvägarna från hastigheten 80 eller i vissa fall 60 km i timmen.» Så fortsätter herr Palme: »En betydande del av vägarna — och detta gäller samtliga typer av vägar — har emellertid ännu inte kunnat byggas ut eller byggas om så att de motsvarar de nu gällande riktlinjerna.»

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

Det synes innebära att vissa landsvägar skall byggas om för 80 eller 60 kilometers fart — den standarden håller de alltså inte ännu. Det betyder i klarskrift att — såvitt jag förstår — våra vägar inbjuder till högre farter än vad de ur säkerhetssynpunkt är dimensionerade för. Jag tycker verkligen att detta är en omständighet som svenska folket och i synnerhet bilisterna bör få en rejäl upplysning om. Moderna bilar byggs för så höga hastigheter att dessa 60, 80 och 100 kilometer i timmen får anses som normala; den lägsta är t. o. m. åtskilligt i underkant.

Man undrar ju varför kommunikationsministern inte talat rent språk i statsverkspropositionen när han begär vägsanlag. Varför i all rimlighets namn har han inte begärt mer pengar till vägbyggandet när han tydligen visste hur landet låg? Jag är säker på att många av kammarens ledamöter blir ganska betänksamma när de tar del av vad som står på s. 4 i utskottets utlåtande.

I propositionen redovisas resultaten av de temporära hastighetsbegränsningar vi haft under snart sju års tid. Det är utomordentligt glädjande att dessa lyckats pressa ned olycksantalet så mycket under de båda sista åren. Men jag saknar i propositionen en samlad analys av de resultat som redovisas. Det är inte bara en redovisning av resultatet som behövs, utan en analys av detta resultat. Om det nu är fråga om vi skall ha dessa temporära eller permanenta fartgränser, måste man ju försöka utreda vilket av dessa alternativ som ger det bästa resultatet ur trafiksäkerhetssynpunkt. Den frågeställningen har man inte på något sätt ägnat uppmärksamhet. Som jag ser det är det, när det gäller de temporära hastighetsgränserna, två omständigheter som är utomordentligt väsentliga i sammanhanget. Den ena är den stora publicitet de får och den andra det faktum att trafikanterna får sig itutat att vi nu är inne i en tids-

period då trafikriskerna är påtagliga — t. ex. vid stora helger eller när den första vinterhalkan sätter in. Detta har bl. a. inneburit att en del trafikanter tagit tåget eller använt andra samfärdsmedel eller inställt sina resor. Det kan också betyda att de kört sina bilar på tider då det inte varit så tät trafik, eller också har de anpassat sin körning efter väglaget o. s. v. Framför allt betyder det att de varit mer uppmärksamma än normalt. Detta var den första anledningen till att de temporära hastighetsgränserna givit så goda resultat.

Den andra anledningen har varit att polisen har orkat med en intensiv övervakning. Jag är ingen vän av övervakning i största allmänhet, men jag har blivit helt övertygad om att övervakning är nödvändig i dessa sammanhang. Polisen har med knappa resurser gjort ett ofta enastående gott arbete, något som den bör ha en eloge för. Det är säkert denna övervakning som är en av de mest effektiva ingredienserna i allt trafiksäkerhetsarbete. Man kan kanske säga »tyvärr» om denna övervakning, men jag tror att så är förhållandet. När riksdagen tidigare avvisat tanken på permanenta fartgränser så har det inte — som herr Levin antydde — berott på att det gällt att övertyga vissa människor som låtsas tro att fartgränserna inte har någon som helst betydelse, utan det har faktiskt berott på att polisen inte haft resurser att hålla en så intensiv övervakning som skulle behövas året runt.

Som herr Levin sade har utskottet inte heller denna gång givit något be-myndigande till permanenta fartgränser. Men man ger Kungl. Maj:t möjlighet att vidga försöksverksamheten till längre tidsperioder. En sådan försöksverksamhet hälsar jag med tillfredsställelse just därför att det är denna som behövs för att kunna göra jämförelser mellan temporära hastighetsgränser och mera permanenta. Det finns fortfarande

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

mycket som behöver klarläggas i detta sammanhang, och allt som kan göras för att öka trafiksäkerheten måste också göras.

Vi skulle kunna fastslå att det inte är utrett om permanenta hastighetsgränser ger bättre trafiksäkerhet än temporära sådana. Det är väl egentligen själva kärnpunkten. Denna fråga måste utredas innan riksdagen om några år får tillfälle att ta slutgiltig ställning.

Jag tror, herr talman, att de temporära fartgränserna skulle kunna bli permanenta, men inte i den mening som kommunikationsministern företräder utan på det sättet att vi i framtiden får temporära fartgränser vid helger och eljest då riskerna ökar. Det bör kunna gå att differentiera dem på det sätt som kommunikationsministern tänkt sig. Men det är inte differentieringen som är det väsentliga härvidlag utan det är fråga om permanentningen.

Jag har i detta läge inget yrkande.

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtson i Solna har här radat upp alla de kända argument som alltid framförts när det gäller hastighetsbegränsning i någon form. Vi har för dåliga vägar, det går inte att införa permanent hastighetsbegränsning ty vi har inte tillräcklig övervakning o. s. v.

Jag är inte säker på att våra vägar är så dåliga. Tvärtom tycker jag att vi under de senaste decennierna väsentligt rustat upp vårt vägnät. Men Sverige är ett stort land med få människor. Vi har många och långa vägar. Det kommer naturligtvis att dröja en oherrans tid innan vi har byggt ut motorvägar överallt — om det över huvud taget är möjligt att någon gång göra det. Man kan väl rimligtvis inte jämföra vårt vägnät ute i glesbygderna med vägnäten i Danmark, Holland, Västtyskland eller Belgien, alla länder med relativt liten areal.

Vi har ofta hört herr Bengtsons tes

om att det skulle vara svårt att få folk att iaktta en hastighetsbegränsning om man permanentar den. Jag kan inte förstå detta, ty vi har massor av hastighetsbegränsningar som är permanenta. Inom alla våra städer och samhällen får man bara köra 50 kilometer i timmen. Denna bestämmelse har vi haft under årtionden. Ingen kan väl påstå att laglydnaden enbart därför har blivit sämre.

Nej, alla de argument herr Bengtson anfört är desamma som han alltid anfört mot varje form av hastighetsbegränsning.

Herr BENGTON i Solna (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Levin talar om hastighetsgränser i största allmänhet och tar inte så pass mycken hänsyn till vad jag säger att han skiljer nämnvärt mellan temporära och permanenta hastighetsbegränsningar. Jag har, herr Levin, inte sagt ett ont ord om de temporära hastighetsbegränsningarna, utan jag är mycket glad åt att de ger så gott resultat. Jag har varit med om att tillstyrka dem, jag har varit en stark förespråkare för dem och jag tror att de faktiskt är effektiva. Det försökte jag utveckla i mitt första anförande, och jag skall inte ta upp mer tid med det nu.

Det var inte jag som började tala om dåliga vägar. Herr Levin talade själv om många smala och krokiga vägar.

Frågan om en differentiering av hastigheterna är naturligtvis mycket intressant, och jag tycker bara att det är märkligt att enbart vägkvaliteten skall vara avgörande vid differentieringen av fartgränserna — inte trafikintensitet, väglag, årstid etc. I propositionen skulle väl ha kunnat presenterats ett visst underlag för en saklig diskussion om differentieringen. En enda omständighet av kanske tio har kommunikationsministern utsett att reglera differentieringen.

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

Jag talar inte mot fartbegränsning av princip, herr Levin — det tycker jag är ofint att göra gällande genom att säga att jag kör fram med alla gamla argument. Huvudfrågan för mig är, herr Levin, att det inte är utrett, om de temporära fartbegränsningarna är sämre än de permanenta, och det måste göras först.

Herr LEVIN (s) kort gemmäle:

Herr talman! Jag vet inte varifrån herr Bengtson i Solna har fått uppgiften att endast vägens beskaffenhet blir avgörande för vilken fart som skall tillåtas. Det står varken i propositionen eller i utskottsutlåtandet. Jag föreställer mig, och det gör väl alla som i utskottet deltog i behandlingen av detta ärende, att när hastigheterna skall bestämmas kommer man att ta hänsyn till inte bara vägens beskaffenhet utan givetvis också den trafikintensitet som man väntar på vägen.

Herr BENGTON i Solna (h) kort gemmäle:

Herr talman! En liten kommentar till det sista herr Levin sade! Vi har ju även vinterväglag och sommarväglag att ta hänsyn till. Hur skall man egentligen få in årstiderna i de differentierade fartbegränsningarna? De differentierade hastigheterna innebär en fullständig »uppskyltning» av hela landet. Skall skyltarna ändras varje höst och varje vår, eller hur har herr Levin tänkt sig det?

Vägnas beskaffenhet är naturligtvis en väsentlig omständighet, men det finns så många andra omständigheter att ta hänsyn till, herr Levin, och det var detta jag ville framhålla.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i debatten mellan herr Bengtson i Solna och herr Levin angående vägnas standard. Herr Levin har emellertid

rätt i att vi inte kan sträcka våra anspråk hur långt som helst; vi är ju ett litet folk och har ett stort landområde. Om vi gör en jämförelse mellan längden av Frankrikes vägnät med hänsyn till dess befolkning och motsvarande förhållanden i vårt land, får vi en ganska god bild av situationen.

Vad vi kan diskutera — men det bör vi kanske göra i ett annat sammanhang — är naturligtvis huruvida det har varit en riktig bedömning av statsmakterna att inte satsa mera på vägbyggnader under senare år, med hänsyn inte bara till bilparkens ökning utan också till övergången till högertrafik. Det hade kunnat vara klokt att satsa mera på en upprustning av vägnätet, som onekligen på många håll — inte minst i mitt eget län — har betydande brister. Motorvägar över hela landet lär vi dock inte få inom en nära framtid.

När vi nu diskuterar vilka former av hastighetsbegränsning eller andra åtgärder som bör kunna prövas, finns det väl anledning att understryka en självklar sak, nämligen att vi alla är ense om nödvändigheten av att öka trafiksäkerheten. Antalet trafikolyckor per år är ju skrämmande stort, och de mänskliga tragedier och lidanden som vållas genom dödsfall och skadefall är så allvarliga att de verkligen är en maning till oss att göra allt för att öka säkerheten på våra gator och vägar.

Om målet är vi alltså alla ense, det är givet, men vi kan ha delade meningar om metoderna att nå en ökad trafiksäkerhet eller i varje fall hysa tveksamhet om vilka medel som är de bästa.

Vi har nu under flera år gjort försök med tillfälliga generella hastighetsbegränsningar. När man gör en summering av resultaten på basis av den statistik som föreligger och som bygger på jämförelser mellan olika tider med och utan sådana begränsningar av hastigheten, kan man dra den slutsatsen att

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

dessas hastighetsbegränsningar har medfört en minskad olycksfallsfrekvens. Detta förhållande gör sig mest gällande i fråga om de svåra olyckorna och beträffande olycksfallsfrekvensen på de stora vägarna; det ligger väl delvis i sakens natur.

Som kommunikationsministern har framhållit i propositionen kan man emellertid inte på grundval av dessa förhållanden sluta sig till att permanenta hastighetsbegränsningar skulle ha lika god kontinuerlig effekt. Man kan ha delade meningar också på den punkten, men i varje fall är det inte möjligt att dra en verkligt säker slutsats utan att göra försök.

Det vanliga argumentet mot permanenta allmänna hastighetsbegränsningar är att de lätt blir för schablonartade med tanke på de olika förhållanden som råder i fråga om vägnars standard, trafikintensitet o. s. v. Därtill kommer att polisen uppenbarligen ännu inte har de resurser som behövs för att man skall kunna genomföra en tillfredsställande trafikövervakning. Det är väl mot denna bakgrund kommunikationsministern har funnit att man borde skapa möjlighet att införa differentierade maximihastigheter, individuellt satta med hänsyn till de olika vägnars standard och trafikförhållanden.

Kommunikationsministern har nu begärt en fullmakt att införa sådana differentierade hastighetsbegränsningar utan någon angiven tidsgräns. Vi är några motionärer, bl. a. från centerhåll, som inte vill acceptera en så långtgående fullmakt, detta av flera skäl.

Till att börja med är det rent principiellt minst sagt diskutabelt om en fullmakt av denna karaktär skall utfärdas och om inte riksdagen borde ha underlag för ett beslut om sådan fullmakt. Jag vill framhålla detta, även om jag medger att utskottet i sin skrivning har begränsat fullmaktens omfattning genom att understryka att försök

måste göras och att riksdagen, vilket också vi motionärer framhållit, skall få ta ställning till frågan på grundval av en ny proposition, i vilken utredningsresultat föreligger, innan en slutlig bedömning göres.

Det är av flera skäl vi motionärer inlagit denna ståndpunkt. För det första saknas helt i vårt land underlag för att bedöma frågan. Det finns viss statistik och annat material från andra länder, men man kan fråga sig i vad mån dessa uppgifter är överförbara till våra förhållanden. Jag anser det märkligt att statens vägverk och rikspolisstyrelsen inte har fått tillfälle att yttra sig om det förslag som statsrådet Palme lagt fram.

För det andra anser vi det ytterst tveksamt att — som statsrådet Palme tydligen har för avsikt — införa ett sådant här system omedelbart efter övergången till högertrafik, då trafikanterna står inför en i väsentliga avseenden ny trafiksituation. Man frågar sig om det kan vara klokt att införa ytterligare ett komplicerande moment i form av nya regler just när vi med vår omfattande bilpark i september skall gå över till högertrafik.

För det tredje anser vi att andra åtgärder, t. ex. trafikövervakning, bör prövas ytterligare i syfte att få ett säkrare material till grund för en bedömning av olika åtgärders betydelse för att öka trafiksäkerheten. Nu föreligger knappast något sådant material.

För det fjärde bör man genom försöksverksamhet utröna hur trafikanterna reagerar inför den omfattande skyltning som måste bli en följd av ett system med differentierade hastighetsbegränsningar, d. v. s. när det inte gäller endast ett försök i begränsad skala utan skall genomföras mera allmänt. Det finns en uppenbar risk för att trafikanterna kan komma att drabbas av skyltblindhet om floran av skyltar skall öka avsevärt. Jag är förvånad över att statsrådet Palme tydligen tagit så lätt

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

på denna fråga, dels genom att vilja införa denna differentierade hastighetsbegränsning i omedelbar anslutning till övergången till högertrafik, och dels genom att riskerna för vad jag kallar skyltblindhet inte diskuterats. Det är viktigt att vi är varsamma när det gäller att införa nya regler vid en tidpunkt som ligger så nära övergången till högertrafik.

Här föreligger uppenbarligen samma risk som uppstod i samband med deklarationen. Man kan i år konstatera att systemet med schablonavdrag gällande kommunalskatt har misstolkats av många deklareranter. Problemet är att vi nästa år kommer att få ytterligare en reform på detta område. Man kan i och för sig erkänna den ambitionsgrad som visas när det gäller att genomföra reformer av olika slag. Jag tror emellertid att vi som politiker ibland har benägenhet att underskatta de problem som följer på det här området som vi talat om nyss, på det administrativa området för den enskilda och när det gäller trafiken de risker som det kan medföra att man inför nya komplicerande moment.

Enligt vägtrafikförordningen är ju föraren skyldig att anpassa fordonets hastighet till vad trafiksäkerheten och behörig hänsyn till förhållandena i övrigt kräver. Går man då in för att genomföra efter olika vägars standard, trafikintensitet m. m. differentierade maximihastigheter, så kräver det ett oerhört stort antal nya skyltar, som anger den högsta hastighet som är tillåten på respektive väg eller vägsträcka. Det är ju alldeles uppenbart att det här inte finns möjlighet att göra en långtgående generell klassificering av våra vägar. Jag skulle förmoda att det går att placera motorvägarna i en klass. Länsvägarna däremot har en så varierande standard att det förefaller mig helt otänkbart, utan man får ganska varierande förhållanden att ta hänsyn till. Det finns

alltså här risker för att trafikanternas förmåga att uppfatta de många skyltarna avtrubbas, och det är enligt vår mening ett spörsmål som bör närmare undersökas och studeras, innan slutlig ståndpunkt tas till denna form av hastighetsbegränsningar.

Jag vill bara påpeka att man måste ju vid ett sådant här system ha skyltar som visar maximihastigheten vid varje utfart till vägen för att man skall ha klart för sig vilken hastighet som gäller på vägen eller den aktuella vägsträckan.

För det femte har statsrådet Palme inte närmare berört, och det gör knappast utskottet heller, de tekniska förutsättningarna för differentierade hastighetsbegränsningar. Jag tänker här närmast på vägarnas varierande standard under olika årstider. Därvidlag föreligger ju ytterst betydande olikheter. Därtill kommer att skillnaderna i fråga om växlingarna i vägars standard och framkomlighet också är mycket betydande i olika delar av landet. Vidare varierar ju trafikintensiteten starkt olika tider av dygnet. Det kan utgöra motiv för skilda maximihastigheter.

Jag vill understryka att dessa synpunkter inte är framförda för att så att säga representera något slags de obotfärdigas förhinder. Bakom detta ligger att man bör resa spörsmål som närmare bör prövas, inte för att från början påstå, att det är otänkbart att gå in för ett sådant här system. Jag vill som sagt påpeka vikten av att dessa förhållanden uppmärksammas vid en försöksverksamhet som även vi har ansett angelägen.

Jag har med tillfredsställelse noterat att tredje lagutskottet i sitt utlåtande i hög grad har tillmötesgått motionärernas synpunkter genom sina uttalanden. Bl. a. anser utskottet att försök bör göras, innan man tar slutgiltig ställning till att man mera allmänt skall införa systemet med differentierade

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

hastighetsbegränsningar. Skulle de försöken inte ge ett entydigt resultat bör andra system, bl. a. de som har berörts i motionerna, närmare prövas, säger utskottet. Kommunikationsministern skall visserligen få den fullmakt som han har begärt, men utskottet säger klart ifrån, att resultaten av försöken med de differentierade hastighetsbegränsningarna bör redovisas för riksdagen, innan man tar definitiv ställning i frågan. Jag noterar detta med stor tillfredsställelse. Utskottet har i hög grad tillmötesgått våra synpunkter, och jag förutsätter att de olika spörsmål som vi motionärer har pekat på uppmärksammas vid en kommande försöksverksamhet.

Jag är, herr talman, inte helt nöjd med utskottets ställningstagande, men jag anser mig inte ha anledning att ställa något annat yrkande än det utskottet har ställt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Av dem som är motståndare till hastighetsbegränsningar framhålls stundom att begränsningarnas företrädare anser dem vara något slags patentmedicin för att komma till rätta med trafikolyckorna. Självfallet förhåller det sig inte så. Det behövs en lång rad åtgärder på olika områden för att klara det oerhört allvarliga samhällsproblem som trafikolyckorna utgör.

Enbart under den allra senaste tiden har vi här i riksdagen behandlat ett stort frågekomplex: nytt körkortssystem, förarutbildning, trafikundervisning och mycket annat, nya regler för kör- och arbetstider i fråga om framför allt den yrkesmässiga trafiken, ett nytt trafiksäkerhetsverk samt det i förmiddags beslutade omhändertagandet av skrotbilar och andra bilar. Så kommer nu den här propositionen. Detta visar att det i fråga om trafiksäkerhetsarbetet inte finns några patentmediciner, utan att det är ständigt arbete på många

olika områden som kan ge resultat. Det är klart att trafikhastighetsbegränsningarna härvidlag spelat en roll.

Om jag inte minns fel noterade man i Tyskland i fjol 16 000 dödsfall i trafiken, vilket är ofantligt mycket mer än i Sverige. Tyskarna beräknar att 5 000 av dödsfallen på något sätt hade att göra med spritförtäring, och därför var två ting aktuella i den tyska debatten, nämligen sprit i trafiken och hastighetsbegränsningar, vilka Tyskland endast prövat i mindre utsträckning jämfört med många andra länder.

Hastighetsbegränsningar har den egenskapen att man inte omedelbart märker vinsterna som är förenade med dem, ty vi vet ju inte hur många som hade drabbats av olyckor om det inte hade varit hastighetsbegränsning. Där emot märker vi i hög grad dess nackdelar. Många anser, kanske delvis beroende på människans förmåga att över-skatta sig själv som bilförare, att de skulle kunna köra i betydligt högre tempo, och många tycker att hastighetsbegränsningarna är trubbiga och schablonartade — och det är sant. Nackdelarna är alltså påtagliga för trafikanten medan fördelarna inte är lika uppenbara. Jag har förut sagt att jag i någon mån var tveksam om värdet av hastighetsbegränsningar när jag kom till det här departementet. Det som helt övertygat mig om motsatsen har varit studiet av den statistik och det material som sammanställts. Det finns en utförlig redogörelse i propositionen så jag behöver inte gå in härpå, men i redovisningen ingår inte resultatet av den senaste periodens, d. v. s. novembers, tillfälliga hastighetsbegränsningar.

I novemberrapporten framhålls, att under de till 90 kilometer i timmen hastighetsbegränsade veckoslutsdagarna inträffade det på europavägar och riksvägar sålunda i genomsnitt 48 procent färre personskadeolyckor per dygn än under de fartfria veckoslutsdagarna. Be-

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

träffande de svåra olyckorna — olyckor med dödlig utgång eller svår personskada — var medelantalet olyckor per dygn på europavägar och riksvägar 61 procent lägre under de hastighetsbegränsade veckoslutsdagarna än under motsvarande dagar med fri fart. För övriga vägar var motsvarande siffra 28 procent.

Liknande siffror som upprepas period för period år efter år, dock sällan så oerhört slående siffror som beträffande denna novemberperiod, är så entydiga att man inte kan förbigå dem med hänvisning till att hastighetsbegränsningar medför vissa obehag och nackdelar.

Det ligger naturligtvis en del i vad som sagts om de tillfälliga hastighetsbegränsningarnas trubbighet, och det ligger även mycket i tanken, att man borde försöka åstadkomma ett system med hastighetsgränser, differentierade i huvudsak efter vägens beskaffenhet — ett system som i mycket stor utsträckning tillämpas i Amerika. I ett anförande i Karlstad i höstas sände jag upp en försöksballong och förde den här tanken på tal. Reaktionen i pressen var entydigt mycket positiv. Efter överväganden i departementet fann vi, att den rätta tidpunkten att pröva ett sådant system infaller i samband med övergången till högertrafik. Då måste vi — det är alla överens om — generellt sänka hastighetsgränserna mycket kraftigt, först till 40—60 km, sedan till 50—70 km. I samband med att man återigen höjer hastighetsgränserna är det mycket lättare att smidigt införa dessa differentierade hastighetsgränser, eftersom fartgränserna då ändå skall ändras.

Sedan uppkom då frågan: Får jag vidta en sådan här åtgärd? Vi studerade i departementet den fullmakt som riksdagen gett beträffande de tillfälliga hastighetsbegränsningarna, och vi kom närmast till resultatet, att denna fullmakt berättigade till försök på detta

område och att det alltså inte skulle behöva framläggas någon proposition för riksdagen om den saken. Men eftersom vi hyste någon tveksamhet, huruvida fullmakten även innefattade försök med differentierade hastighetsgränser, så tyckte jag det var självklart att ta upp även denna fråga när jag ändå skulle förelägga riksdagen en proposition.

Detta har lett till stora missuppfattningar i pressen, inte minst i en del cirkulärledare, där det gjorts gällande att det är ett uttryck för ohämmad maktlystnad att samla på sig en massa fullmakter och rättigheter och att strunta i riksdagen. Ambitionen var den rakt motsatta; vi ville få riksdagens sanktion på att den redan lämnade fullmakten gav oss möjlighet att bedriva även denna försöksverksamhet.

Eftersom detta varit en grundläggande utgångspunkt för våra resonemang, är jag självfallet helt tillfredsställd med utskottets skrivning, som innebär att utskottet enhälligt — det är mycket värdefullt i detta sammanhang — anser att hastighetsbegränsningar är ett bland många nödvändiga medel i kampen för trafiksäkerheten och ställer sig bakom en försöksverksamhet med differentierade hastighetsgränser.

Man kan ju inte avvisa förslaget om att göra försök på området med hänvisning till att saken inte har prövats. Då kan vi ju aldrig skaffa oss ett tillfredsställande underlag för en bedömning. Men man kan inte heller avvisa en försöksverksamhet med att säga, att det här systemet inte kommer att bli alldeles perfekt; det blir en massa problem vid fastställandet av gränserna, med de många skyltarna o. s. v. Jag är fullt medveten om att det kommer att bli problem, men det är ju bara genom att ge sig i kast med problemen som man får kännedom om deras dimensioner. Det har sagts att detta förslag inte har remitterats till rikspolisstyrelsen

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. I själva verket har propositionen delats till båda dessa verk, vilket i detta fall är liktydigt med en remiss. De båda verken har alltså haft möjligheter att framföra sina synpunkter, men de har inte gjort några invändningar.

För att inte nu i riksdagssessionens slutskede ytterligare förlänga debatten vill jag efter detta inskränka mig till att uttrycka min stora tillfredsställelse med det enhälliga utskottsutlåtande som föreligger.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av statsrådets inlägg kan det vara skäl att göra en del påpekanden.

Vi har ställt oss positiva till förslaget om försöksverksamheten med permanenta hastighetsgränser och differentiering av dem. Man kan inte ställa sig negativ till att försöken görs — vi måste ju få klarhet i om detta är ett bra medel att nedbringa antalet trafikolyckor. Till det förslaget ställde vi oss alltså positiva.

Beträffande kravet att riksdagen skulle höras har statsrådet missuppfattat oss. Vi reagerade inte negativt därför att statsrådet vände sig till oss och talade om att man hade för avsikt att bedriva försöksverksamhet. Däremot ställde vi oss negativa till en sådan utformning av fullmakten att man sedan inte skulle behöva återkomma till oss innan man definitivt inför en permanent hastighetsbegränsning. Det är på den punkten vi anser att utskottets utlåtande har en klart bättre lydelse och sakinnehåll än propositionen.

Sedan vill jag bara helt kort säga att det nog kommer att ha sina problem att genomföra en fartbegränsning av det slag som föreslås. Våra vägar är ju inte så jämna och fina att de tillåter jämn hastighet på långa sträckor. Oftast är det så att de är bra byggda ett styc-

ke, därefter följer en dålig del, sedan en bra del o. s. v. Detta kommer säkerligen att skapa problem vid genomförandet av differentieringen, men det hindrar inte att man bör försöka. Det kommer såvitt jag kan förstå att leda till att vi, som herr Eliasson i Sundborn sade, får en ganska riklig skyltflora, om man hela tiden enbart skall ta hänsyn till vägens beskaffenhet.

Herr BENGTON i Solna (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palme talade i allmänna ordalag om att de som är motståndare till hastighetsgränser hittar på en massa argument. Avsikten var väl att ge intrycket att de som här i kammaren argumenterar mot vissa delar av herr Palmes proposition också är motståndare till hastighetsgränser som sådana. Jag vill allvarligt protestera mot en sådan debatteknik. Det är väl fullt klart att det inte är hastighetsbegränsningar som sådana som frågan i dag gäller. Jag anser för min del att de temporära hastighetsbegränsningarna har kommit för att stanna.

Även i övrigt slår herr Palme in öppna dörrar. Han kunde haft anledning att i stället gå in på en del problem som verkligen är väsentliga. Det är exempelvis frågan om hur fartgränser efterlevs. Jag har här en utredning som heter Fordonskombinationer, där det omtalas att trots att det har funnits tre hastighetsgränser för tunga lastbilar — från 40 och 50 upp till 70 km i timmen — så har tendensen varit att alla kört i samma fart. Det är då tydligt att de som bara får köra i 40 har kört i 70. Det är rätt uppseendeväckande att en sådan sak står i en offentlig utredning, utan att det väckt särskilt stor uppmärksamhet.

Jag tycker att systemet med rekommenderade farter som används på vissa ställen är något som också bör prövas. Vi är ju alla — det konstaterade också

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

herr Palme — ense om att vi i trafik-säkerhetens intresse bör pröva alla möj-ligheter.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! De ord som statsrådet Palme yttrade beträffande dem som ogärna accepterar hastighetsbegränsningar träffar inte mig. Jag är t. o. m. beredd att diskutera en allmän permanent hastighetsbegränsning på icke-motorvägar. Jag tycker inte att man utan vidare kan avfärda den lösningen. Vi måste dock först se vart vi kan nå med andra medel. Tillfälliga hastighetsbegränsningar, en bättre trafikövervakning och en upprustning av vägväsendet tror jag av många skäl är att föredra, om vi kan lösa frågorna på det sättet. En försöksverksamhet måste emellertid bli utslagsgivande, inte vad vi tror och tycker.

Jag är förvånad över att statsrådet inte tog upp detta problem närmare. Det intresserar ju ändå många människor. Är det statsrådet Palmes tanke att komplicera övergången till högertrafik genom att genomföra mera omfattande försök med differentierade hastighetsbegränsningar? Det är en fråga man kan ställa. Vid sådana försök får vi också en ytterligare ökad skyltflora. Det förvånar mig att statsrådet tydligen inte bedömer riskerna därvidlag som särskilt allvarliga. Jag skall emellertid villigt erkänna att även jag nu ger uttryck för tro och tyckande. Jag tycker det är att komplicera övergången till högertrafik ett omedelbart efter densamma göra omfattande försök med differentierade hastighetsbegränsningar.

Sedan sade statsrådet att rikspolisstyrelsen och statens vägverk har haft propositionen för genomläsning men inte gjort någon erinran. Jag hoppas då bara att herr Palme som f. d. konsultativt statsråd också har känsla för den konstitutionella sidan av saken. Det är

ju ändå skillnad om riksdagen får reda på vad dessa instanser tyckt och om vi inte får reda på det. Man kan nämligen inte utläsa det ur propositionen.

Vad sedan fullmakten angår tycker jag att statsrådet Palme rundade hörnet väl kvickt. Statsrådet begärde ju fullmakt att införa detta system. Om riksdagen följer utskottet ger vi fullmakt att ordna försök. Men riksdagen tar inte definitiv ställning i frågan innan resultatet av försöksverksamheten redovisats. Det är det som är den väsentliga skillnaden.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Både herr Eliasson i Sundborn och herr Jönsson i Ingemarsgården var inne på frågan huruvida fullmakten skall vara definitiv eller inte. Jag har inte upplevt den saken så att där skulle föreligga någon skillnad, helt enkelt därför att vi redan i förarbetena till propositionen sade att detta system skall prövas och att vi skulle anhålla om fullmakt för det. Det ligger i sakens natur att resultatet av prövningen ständigt redovisas inför offentligheten och riksdagen och i många olika sammanhang samt att fullmakten när som helst kan återkallas. Vi har inte tänkt oss en fullmakt som gäller tjugo år framåt, utan vi vill ha den för att pröva systemet i samband med övergången till högertrafik.

Jag vet inte vad jag skall göra ytterligare för att bevisa hur fullkomligt överens vi är och att det måste föreligga ett missförstånd från er sida. Jag skall inte heller säga att det missförståndet beror på överdriven misstänksamhet, men det är skönt att det nu är avklarat.

Sedan har jag inte beskyllt vare sig herr Eliasson i Sundborn eller herr Bengtson i Solna för att vara motståndare till hastighetsgränser. Jag säger bara att jag ständigt möter det talet i

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

den allmänna debatten att vi tror att hastighetsgränserna är en patentmedicin, att vi är hastighetsgränsfrälsta o. s. v. Jag ville bara ha sagt att vi inte alls har en sådan inställning.

Vad sedan gäller frågan om rekommenderade hastighetsgränser är det litet besvärligt att ha sådana parallellt med absoluta hastighetsgränser. Det tror jag skulle skapa en viss förvirring. Och att det finns tunga lastbilar som kör för fort är det nog ingen tvekan om. Men jag är inte polis och kan därför inte beivra det. Hela frågan om fordonskombinationernas längd och bilarnas hastighet får vi emellertid tillfälle att diskutera i höst, då det kommer att framläggas en proposition rörande hela det komplexet.

Beträffande nya regler i samband med högertrafiken har jag många gånger här i kammaren avvisat i och för sig vettiga propåer med argumentet, att vi inte skall införa någonting som oroar i samband med högertrafiken. Det är emellertid i och för sig inte något nytt att införa hastighetsbegränsning, även om det nu sker på ett litet annorlunda sätt. Att man får köra litet långsammare än eljest kan inte vara någon trafiksäkerhetsrisk, åtminstone har vi inte uppfattat det så.

Grundtanken är att man bör ha en ganska låg bas att utgå ifrån och att man sedan när man som vi hoppas — exakta tidpunkten vet vi ännu ej — kan släppa upp farten, gör det olika på olika vägar. Då får man rent automatiskt ett prov.

Jag har velat bestrida att detta är någonting nytt och att just detta skulle skapa oro hos trafikanterna. Jag tror inte att så blir fallet.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Kommunikationsministern var ledsn över att han skulle ha så svårt att övertyga oss om att vi är

överens. Jag tror att statsrådet väl inser, att det principiellt är en ganska betydande skillnad mellan att begära fullmakt att ordna en försöksverksamhet, vilket herr Palme inte gjort, och att, såsom statsrådet gjort, begära en fullmakt att införa ett system utan ett klart uttalande om att ett definitivt ställningstagande kräver riksdagens medgivande. Denna skillnad är inte så obetydlig ur en riksdagsledamots synpunkt.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Denna debatt ter sig för mig i vissa stycken något säregen. Den är knuten till ett enhälligt utskottsutlåtande, och såvitt jag har kunnat lyssna ut är alla som har deltagit i debatten i allt väsentligt ense. Ändå blir debatten lång och uttryckssätten bitvis nästan fräna. Vi är allesammans överens om — ingen har under debatten bestridit detta — att de försök som gjorts med tillfälliga fartbegränsningar har givit goda resultat. Både tredje lagutskottet och debattörerna är överens om att de försöksresultat som föreligger inte utgör tillräcklig grund för ett beslut om permanent fartbegränsning, vare sig enhetlig fartbegränsning för hela riket eller differentierad.

Vidare är vi, förefaller det mig, överens om att Kungl. Maj:t inte bör ha någon fullmakt att införa permanent fartbegränsning, och i tredje lagutskottet har vi varit överens om att Kungl. Maj:t inte heller får någon sådan fullmakt, om riksdagen fattar beslut i enlighet med tredje lagutskottets förslag. Vad återstår då?

Jag är överens med statsrådet Palme om att hela denna proposition och därmed också hela denna debatt sannolikt hade varit onödig, om man läser den nuvarande lydelsen av 56 § vägtrafikordningen, där den nuvarande fullmakten för Kungl. Maj:t att anordna fartbegränsningar ges. Den förefaller för ett av juridik oförvillat språköra att ge

Ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen och försök med differentierad permanent hastighetsbegränsning

alla de möjligheter som statsrådet Palme har önskat. Den säger att olika bestämmelser om fartbegränsning får utfärdas för viss tid och för riket i dess helhet eller del därav. »För viss tid» skulle för mig kunna betyda en vecka, en månad, ett halvår, ett år, t. o. m. två år och kanske fler. Det är fortfarande »viss tid», så länge det inte i förväg är sagt hur lång tiden skall vara.

»För riket i dess helhet eller del därav» medger, såvitt jag förstår, tillstånd att anbefalla *en* hastighetsgräns på en väg och *en annan* hastighetsgräns på en annan väg. Därmed är fartbegränsningen differentierad.

Nu har mer lagklokt folk än jag sagt att så kan man inte tolka detta, framför allt inte uttrycket »för viss tid». Det har inte varit meningen att »viss tid» skall kunna vara så lång som ett år, kanske mer. Såvitt jag kan erinra mig har vi i tredje lagutskottet varit överens om att bland de ytterligare försöksresultat vi behöver för ett slutligt ställningstagande är en uppfattning om hur en fartbegränsning verkar under en så lång försöksperiod, att den praktiskt tagit kan jämföras med en permanent fartbegränsning.

Då kan det inte vara fråga om några veckoslut, någon vecka eller kanske någon enda månad. Statsrådet Palme har uppenbarligen — han har själv sagt det — varit tveksam om huruvida en sådan försöksverksamhet är förenlig med den nuvarande fullmakten. Man har alltså velat ha en utvidgad sådan. Jag hör utan all tvekan till dem som gärna är misstänksamma inför allt vi uppfattar som försök att överföra makt och beslutanderätt i oträngt mål från riksdagen till Kungl. Maj:t. Jag är ingen vän av maktkoncentration.

Jag tror emellertid statsrådet Palme på hans ord när han försäkrar att det denna gång var frågan om att göra motsatsen: att i en fråga där det kunde vara tveksamt hur långt fullmakten

sträckte sig gå till riksdagen, även om det inte var formellt alldeles nödvändigt. Tredje lagutskottet har också kringgärdat den fullmakt som till även tyrs utfärdas med sådana inskränkningar, att den inte rimligen kan tolkas som en fullmakt att utan riksdagens vidare hörande införa permanent fartbegränsning av någon som helst utformning. Är statsrådet Palme så känslig för formuleringar, att han inte ville utan riksdagens hörande använda den nuvarande fullmakten för en längre gående försöksverksamhet, då måste han också rimligen vara så känslig att han inte kan sätta sig över tredje lagutskottets formuleringar och tro — eller intala sig — att han i dag får en fullmakt att — om han så skulle finna för gott — utfärda bestämmelser om permanent hastighetsbegränsning.

Det är ju faktiskt så, att kärnan i utskottets utlåtande och det som har gjort det möjligt att detta blev enhälligt är just frasen »utskottet förutsätter emellertid att resultaten från försöken med de differentierade hastighetsbegränsningarna redovisas för riksdagen för dess definitiva ställningstagande i frågan».

Man kan väl, om man vill skriva på det sättet, säga att om vi godkänner tredje lagutskottets uttalande så har vi med ena handen gett Kungl. Maj:t en fullmakt och med andra handen tagit den tillbaka. Man kan också säga att vi har satt ett instrument, en författningstext, i Kungl. Maj:ts hand men att vi mycket bestämt har sagt ifrån att detta instrument endast får användas för vissa alldeles klart avgränsade och definierade syften, nämligen för att följa försöksverksamheten på fartbegränsningsområdet. När denna försöksverksamhet har pågått tillräckligt länge och resultaten är tillräckliga för att bilda underlag för ett bättre beslut, då skall riksdagen på grundval av en ny proposition få ta ställning till frågan

Ändring i lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.

hur vi i fortsättningen skall ha det med fartbegränsningen här i landet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 25

Föredrogs vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 § byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385), och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 81 § konkurslagen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 26

Ändring i lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Det finns ingen motion i detta ärende, och det finns inga avvikande åsikter i utskottet. Orsaken till att jag tar till orda är en del förhållanden jag som yrkesman kommit i beröring med, och jag tycker inte att jag kan låta ärendet passera utan att avge några reflexioner.

Ändamålet med denna lagstiftning är

att decentralisera en del av beslutanderätten från Kungl. Maj:t till länsstyrelsen. Samtidigt har man gjort några uttalanden i propositionen som något förbryllar mig. Det gäller kommentarerna till 1 § mom. 1. a och b, vilka behandlar utlännings rätt att förvärva tomplatser för mindre bostadshus. På detta område har det under senare år varit en del svårigheter. Det gäller i första hand danskar men även tyskar och andra från kontinenten som kommer till Sverige och köper ett »torp» i Småland eller Skåne. De är inte vana vid allemansrätten. De vill ha stora områden kring sina stugor där de kan plocka blåbär, svamp och annat. De är inte vana att gå på annans mark och göra detta, och lantmätarna har ideligen besvär med att begränsa deras områden till de rimliga proportioner svenska medborgare är vana vid.

I propositionen påpekas detta, bl. a. anför ett exempel där en dansk ville köpa en tomt på 15 hektar vilket man tycker är i största laget nu när vi är vana vid tomter på 2 000—5 000 kvadratmeter. Jag har ett annat exempel. Det var en mycket bemärkt folketingsman från Danmark som önskade förvärva ett stort område men som fick nöja sig med ett något mindre.

Nu har justitieministern sagt att denna lagändring är en fråga om decentralisation och inte om ändring i sak på något sätt. Dessutom har han sagt att dessa utländska förvärv är så fåtaliga att de inte utgör något problem. Men praktiken visar att det är annorlunda. Det är just dessa utlännningar vi har problem med. En del länsstyrelser har tillagat hemmagjorda regler som gäller för tomtstorlekar på ett par hektar, och detta har inte vunnit justitieministerns gillande när han skrivit propositionen.

Det är inte så lätt för lantmätarna att verka för en rimlig utformning av en tomplats när en person kommer med ett papper från länsstyrelsen som bekräftar att han får förvärva ett stort om-

Avveckling av Törefors aktiebolags verksamhet m. m.

råde. Det är klart att länsstyrelsen inte kan vara lagtolkare beträffande jorddelningslagen men det skall inte fungera på så sätt, att en myndighet säger ja och en annan myndighet är tvungen att säga nej. Då har man beträffande andra förvärv enligt jordförvärvslagen en mycket enkel lösning på detta — något som också påpekas under remisstiden. I 8 § jordförvärvslagen stadgas att om man förvärvar ett område som utgör del av en fastighet är inte köpet giltigt förrän denna bit är avstyckad. Denna paragraf gäller alltså för svenska medborgare. Då borde den kunna gälla även för utländska medborgare.

En annan sak är att justitiedepartementet redan i princip har tagit ställning genom att förra året till lagrådet remittera förslag till ny jordabalk. Där har man tagit in en bestämmelse i 4 kap. 7 § att köp som avser visst område av fastighet är giltigt endast om fastighetsbildning sker genom förrättning inom en viss tid. Trots att propositionen bara avser frågan om en decentralisering har departementschefen dock tagit upp en lagtolkning av hur området skall få se ut när det säljs, och han förutsätter naturligtvis att det skall kunna avstyckas. På sid. 34 i propositionen har justitieministern nämligen sagt: »Vid tillståndsprövningen bör främst beaktas huvudsyftet med förvärvet men också sådana faktorer som platsens läge och lämplighet för sitt ändamål, områdets topografi, markens beskaffenhet, där ibland dess odlingsbarhet och eventuella användning för jordbruk.» Det är inte så lätt för länsstyrelsen att avgöra denna fråga, även om man där talar med experter av olika slag. Men det är länsstyrelsen som skall stå för detta.

Sedan slutar man med ett enligt min uppfattning uppseendeväckande uttalande. Förvärvstillstånd bör i och för sig kunna bifallas av länsstyrelsen, »även om områdets areal är större än som kan anses erforderligt för bostadsändamål, om det överskjutande området

uppenbarligen inte behövs för jordbruksrationalisering eller det består av mindre värdefull mark eller av mark som inte kan utnyttjas friliggande». Det är just denna prövning som skall ske vid lantmäteriförrättningen, och därför hade det varit mycket enkelt och i överensstämmelse med departementets handlande att införa en bestämmelse enligt 8 § jordförvärvslagen.

Herr talman! Jag har naturligtvis inget yrkande så som ärendet nu ligger till.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 27

Föredrogs vart för sig tredje lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 86 och 88 §§ lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal, m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om utbildning av borgerliga medlare.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 28**Avveckling av Törefors aktiebolags verksamhet m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av Törefors aktiebolags verksamhet m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 128 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 21 april 1967, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsak enligt de riktlinjer som i protokollet förordats, medge ändrad användning av statens lån till Törefors aktiebolag och att efterge ford-

Avveckling av Törefors aktiebolags verksamhet m. m.

ran som tillkomme staten på grund av sådant lån.

I anledning av propositionen hade inom andra kanmaren av herrar *Andersson* i Luleå och *Lorentzon* väckts en motion (II:1064), vari yrkats att riksdagen måtte *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsamt utredning av Törefors AB hittillsvarande verksamhet och förutsättningar för fortsatt produktiv verksamhet, *dels ock* uttala att driften vid företaget i avvaktan på resultatet av undersökningen tills vidare skulle fortsätta.

Utskottet hemställde,

1. att motionen II:1064 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsak enligt de riktlinjer som förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 21 april 1967, medge ändrad användning av statens lån till Törefors aktiebolag och att efterge fordran som tillkomme staten på grund av sådant lån.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Luleå (k):

Herr talman! I proposition nr 128 föreslår regeringen att riksdagen skall besluta att de medel som enligt riksdagsbeslut år 1965 skulle användas till investeringar i Törefors AB:s produktionsapparat nu i stället i viss utsträckning skall användas för att avveckla statens verksamhet i Törefors. Bolaget skall gå i likvidation. Enligt uppgift är det första gången som ett statligt företag går i likvidation.

Därmed får Törefors samhälle och bygden däromkring färre arbetstillfällen och mer bekymmer. Alla som direkt eller indirekt får kännning av denna åtgärd frågar sig då: Är det förslag som nu framlagts om Törefors AB en tillfällighet och är det omöjligt att i statlig regi fortsätta företagsamheten i Törefors?

Om man skall döma efter den uppkomna förlusten per anställd utan att samtidigt närmare undersöka hur den har uppkommit, måste man kanske acceptera en nedläggning av den nuvarande produktionen. Egentligen var denna produktion redan tidigare olämpligförklarad för detta företag. Redan 1965 beslöt riksdagen att den skulle avvecklas och ersättas med en mera räntabel produktion, en bredare tillverkningslinje för vissa lätta mineralullprodukter.

Produktionen i Törefors skulle alltså läggas om och breddas, och för detta ändamål anslag riksdagen pengar. Vissa åtgärder har vidtagits, men den nya utvecklingslinjen för de lätta produkterna fullföljdes aldrig. Enligt proposition nr 128 har man endast projekterat den nya tillverkningen. Den tekniska utvecklingen, säger man, krävde effektivare utrustning för Törefors men denna har icke levererats, trots att riksdagen beslutat därom.

De som känner till dessa förhållanden frågar sig naturligtvis varför riksdagens beslut icke till fullo verkställdes. Jag låter denna fråga gå vidare till utskottets talesman.

Vi har i vår motion föreslagit en skyndsamt utredning om Törefors AB:s hittillsvarande verksamhet och förutsättningarna för fortsatt drift samt att driften i avvaktan på en sådan undersökning skulle fortsätta. När man i ett statligt företag inte verkställer riksdagens beslut bör det kunna bli föremål för undersökning liksom fallet är i andra företag. Detta svarar utskottet inte på — man endast upprepar vad som redan tidigare har sagts i propositionen. Vi frågar därför: Ansluter sig utskottet och regeringen till fullo till de uppgifter som den nuvarande företagsledningen för Törefors har lämnat och på vilka likviditetspropositionen grundar sig?

De anställda i Törefors har genom avdelning 75 av Svenska fabriksarbetareförbundet skrivit till handelsminis-

Avveckling av Törefors aktiebolags verksamhet m. m.

ter Lange. De kritiserar företagsledningens handlande och skriver bl. a.: »Vad har man gjort för att få en vettig produktion i fråga om sortiment och produktionsmedel. Enligt vår uppfattning platt intet.» De anställdas besvikelse över den nuvarande företagsledningen är således ganska stor. Fackföreningen anför vidare: »Att ta nuvarande förhållanden som argument till att företaget inte kan bli lönsamt kan inte vara riktigt. Över trettio år gamla maskiner avsedda för en helt annan tillverkning kan rimligtvis i dagens läge ej vara tillräckliga för en ekonomisk produktion. Dessutom en produkt som är mindre än fem procent av den totala kvantiteten.»

Man fortsätter sedan: »Några större ansträngningar på försäljningssidan har heller inte förmärkts. Någon reklam har i varje fall inte vi kunnat upptäcka för vår produkt medan man i dagstidningar och fackpress dagligen kan se annonser för konkurrerande fabrikat.» — »Vad vi känner till har inte heller ännu 16 månader sedan övertagandet av ansvaret nya reklamblad tryckts, utan man använder de gamla där ASSI står som återförsäljare.» Detta brev är daterat i september 1966. Man fortsätter: »Ryktesvis har vi erfarit och vid förfrågan fått det bekräftat att man planerar en utbyggnad av mineralullfabriken i Laxå. Riktigheten av att bygga ut eller inte i Laxå kan vi inte bedöma. Vad vi däremot observerar är att det tydligen finns möjligheter att avsätta mineralull och att bolagsledningen har detta klart för sej. Vi frågar oss därför om ledningen inte hela tiden arbetat med sikte på att lägga ned Törefors och bygga ut i Laxå.»

Eftersom någon representant för departementet, ännu inte, såvitt jag känner till, har besvarat fackföreningens brev låter jag mer än gärna frågorna gå till utskottets talesman.

Fackföreningen konstaterar också att det inte kan ha varit regeringens mening när medel i olika omgångar har anvä-

sats till Törefors att göra produktionen där olönsam och i stället låta Laxå slå ut detta företag. Jag vill tillägga att om så vore fallet borde hela denna fråga ha handlagts på ett helt annat sätt.

De anställdas fackförening i Törefors har även erbjudit sin medverkan för rationaliseringsåtgärder. De har t. o. m. velat resonera om vissa personalinskränkningar. Företagsledningen har dock inte begärt sådana förhandlingar.

Utskottet går inte i svaromål på det reella innehållet i vår motion utan hänvisar återigen till de uppgifter som regeringen har lämnat i proposition nr 128. Jag vill därför fråga utskottets talesman: Anser utskottet verkligen att de uppgifter som lämnats i propositionen är helt riktiga och att det inte finns anledning till kritik eller granskning? När riksdagen nu skall fatta beslut, behövs vi då inte ta någon som helst hänsyn till de uppgifter beträffande skötseln av Törefors som har lämnats av avdelning 75 av Svenska fabriksarbetareförbundet?

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till motionen II: 1064.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Som kammarens samtliga ledamöter väl känner till har vi i Törefors under många år haft betydande problem. Ursprungligen var det enskilda företagare som startade verksamheten där och misslyckades, varefter statsverket med hänsyn till befolkningens svåra läge trädde till med vissa insatser.

Man har på olika sätt försökt att finna former för en lönsam industri. Det senaste försöket var tillverkningen av byggnadsmaterial i form av plattor. Även denna tillverkning har visat sig vara allt annat än lönsam. Enligt de uppgifter som lämnades i propositionen skulle subventionen per anställd uppgå till cirka 20 000 kronor per år. Det är alldeles uppenbart att en industri som

Avveckling av Törefors aktiebolags verksamhet m. m.

lämnar sådana driftresultat inte kan upprätthållas i fortsättningen.

I propositionen har det emellertid markerats att arbetsmarknadsläget är sådant att de nu anställda inte skall behöva råka ut för några större svårigheter. I omedelbar närhet av Törefors finns andra industrier, som i viss utsträckning kan ta hand om den friställ-da personalen.

Den föregående talaren undrade om vi i utskottet litat på de uppgifter som getts i propositionen. Jag vill bara svara att innan en uppgift av den arten lämnas i en proposition granskas den regelmä-sigt mycket ingående. Vi har inte haft anledning att betvivla riktigheten av dessa uppgifter, eftersom de har belagts med statistiskt material som klart ut- visar den bristande lönsamheten.

Utskottsmajoriteten anser det utom- ordentligt beklagligt att denna verksam- het inte kan bedrivas i fortsättningen. Vi är klart medvetna om att Norrbotten är underförsörjt med industrier, och vi har i andra sammanhang visat ett stort, positivt intresse då det gällt att med- verka till att förbättra läget i detta av- seende inom Norrbotten. Tyvärr kan man dock inte utföra allt som man önskar.

Vi har emellertid i utlåtandet under- strukit att man vid avvecklingen bör ägna speciell uppmärksamhet åt de per- sonalproblem och andra svårigheter som sammanhänger med den, och det är vår förhoppning att avvecklingen skall kunna genomföras på ett för de an- ställda smärtfritt sätt.

Herr talman! Med stöd av det anförda hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Det är alldeles själv- klart att det är med djupt beklagande en norrbottning i dag deltar i beslutet om nedläggande av driften vid Törefors AB. I samma kommun som Töre — där 50 man friställes den 1 juli — ligger

nämligen också Båtskärsnäs, som inom ett halvår kommer att läggas ned, var- vid 100 man ställs utan arbete. Detta inträffar i ett län där man i dagens situation har cirka 10 000 människor icke ianspråkta i arbetslivet, anting- en arbetslösa, sysselsatta i beredskaps- arbeten eller under omskolning. Det är mot denna mörka bakgrund vi i dag fattar beslut i denna fråga.

Det är beklagligt att det har gått på detta sätt i Töre. När man från visst håll försöker vrida det hela så att det skulle vara den statliga företagsamheten som har misslyckats i Töre, tror jag emellertid att man är inne på felaktiga vägar. Vad staten har gjort i detta sam- manhang är att den har gått in under några år för att mildra den törn som de anställda skulle ha fått genom en ut- veckling som fanns latent redan när den privata industrin på orten lades ned.

Jag anser att ett statligt företag pre- cis som ett privat naturligtvis skall ha lönsamheten som kriterium. Den verk- samhet som nu bedrivs i Töre har visat sig vara icke lönsam, och då kan man väl inte begära att den skall fort- sätta. Vad man hade kunnat hoppas på hade varit att ägaren skulle ha kunnat finna något annat att tillverka, någon- ting lönsamt som verkligen kunde ha gett sysselsättning för framtiden. Att ett företag som ständigt har gått med förlust skall fortsätta bara för att ge sysselsättning är däremot en uppfatt- ning som jag inte riktigt kan dela.

För de anställda i Töre är situationen för dagen inte så utpräglat negativ. Ef- ter vad jag vet har regeringen i dag fat- tat vissa beslut om industriella bered- skapsarbeten för att mildra stöten i syn- nerhet för de äldre anställda där. Detta är naturligtvis mycket bra, men det lö- ser inga problem på lång sikt. Jag an- ser mig ändå inte kunna göra annat än biträda utskottets förslag, och jag yrkar bifall till detta.

Jag hoppas att regeringen och veder-

Avveckling av Törefors aktiebolags verksamhet m. m.

börande myndigheter skall kunna hitta nya projekt inom den region det är fråga om, d. v. s. i Töre eller annorstädes i den kommun som på detta sätt inom ett halvår får 150 arbetslösa genom nedläggning av statliga industrier. Jag vet att regeringen varit mycket aktiv i fråga om Töre. Den har under lång tid, och inte minst under det senaste halvåret, frenetiskt arbetat för att finna nya tillverkningar och nya företag som skulle vilja lokaliseras i Töre eller i annan del av kommunen. Detta har inte lyckats, vilket delvis får ses mot bakgrunden av de försämrade konjunkturerna i hela landet.

Jag beklagar det beslut vi kommer att fatta i dag, men jag kan inte se någon annan utväg ur detta dilemma. Jag hoppas att regeringens ansträngningar framöver skall visa sig framgångsrika, inte bara när det gäller att lösa de anställdas problem för dagen, vilket redan nu sker — jag vill poängtera att de akuta problemen i Töre lösts genom beslut av regeringen i dag — utan även på lång sikt.

I Norrbotten behöver vi en industriutveckling av mycket stor omfattning. Jag hoppas att den nye näringsministern — eller vad jag skall kalla honom — som är närvarande i kammaren med hjälp av experter skall kunna åstadkomma en projekteringsavdelning, ett organ som kan finna industrier av lönsamt slag som vill slå sig ned i Norrbotten. Vi är lika litet betjänta av företag som går med ständig förlust i Norrbotten som på andra håll i landet.

Herr ANDERSSON i Luleå (k):

Herr talman! Alla, och främst norrbottningarna, hoppas naturligtvis att Norrbotten skall få nya, rejäla företag. De planer som nu åberopas skulle ha behövt genomföras utöver Törefors, om sysselsättningen där hade kunnat bibehållas.

De siffror som redovisas i proposition nr 128 beträffande sysselsättningsläget

i östra Norrbotten är inte riktiga. Om man lägger ihop antalet personer som är arbetslösa med dem som har beredskapsarbete och med dem som är under omskolning finner man att siffrorna i propositionen t. o. m. visar en försämring av läget, trots att det sägs att en viss förbättring inträtt. Jag kan hålla med om att försämringen hade varit större om inte vissa företag lokaliserats till den östra delen av länet. Enligt de utredningar som pågår beträffande denna del av Norrbottens län kommer vi snart att stå inför en situation som fordrar synnerligen stora ingripanden om vi inte skall få en mycket stor utflyttning även från detta område.

Herr talman! En annan sak av intresse i detta sammanhang är att Törefors tydligen fungerar som modell för den nye näringsministern. Jag vill citera den socialdemokratiska tidskriften *Aktuellt i politik och samhälle* nr 7 i år, där man under rubriken *Nyhetskalendern* kan läsa följande om Törefors: »Den statsägda mineralullfabriken Törefors AB skall träda i likvidation den 1 juli. Krister Wickman understryker att staten inte skall driva företaget som beredskapsarbeten. Sysselsättningsfrågorna får lösas genom den utbyggda arbetsmarknadspolitiken.» Statsrådet Wickman fortsatte på samma linje när han svarade på min interpellation för en tid sedan, som jag framställde med anledning av att antalet anställda vid statliga företag i Norrbotten hade minskat. I svaret säger han: »Möjligheterna för företagen att uppnå företagsekonomiskt motiverad ökning av sysselsättningen är således begränsade, i varje fall på kort sikt.» Det gäller alltså nuvarande statliga företag. Därefter fortsatte han: »Avslutningsvis vill jag även framhålla vikten av att statens mera direkt arbetsmarknadspolitiska resurser byggts ut kraftigt under de senaste åren. Härigenom har de statliga företagens betydelse som instrument för att upprätthålla sysselsättningen minskat. En

Folkbokföringsförordning m. m.

konsekvens av denna utveckling är den nu pågående avvecklingen av Törefors AB.»

Jag har icke i och för sig kritiserat staten som företagare, men det måste man ju göra i de enskilda fall, där kritik verkligen är berättigad. Fackföreningen har serverat en verklig hård kritik av företagsledningen i Törefors AB.

Vad beträffar den linje som regeringen nu pläderar för ser det ut som om i varje fall arbetarrörelsen måste öka sin aktivitet och sin aktionskraft för näringslivets utbyggnad genom ökad statlig medverkan. Jag tror inte man kan ersätta nya statliga företag med arbetsmarknadspolitik av denna modell.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Det var en passus i herr Anderssons i Luleå framställning som jag inte kan låta stå oemotsagd. Han säger att det är vissa aktiviteter från arbetsmarknadsstyrelsens sida som kommer till stånd. De skulle emellertid ha kommit till stånd i alla fall, och de behövs för andra arbetslösa i Norrbotten.

Vad jag sade i mitt anförande var att regeringen har fattat ett beslut om vissa industriella beredskapsarbeten just för att lösa situationen i Töre för de där friställda just nu. Vad beträffar att detta inte löser några problem på lång sikt och att vi behöver mera företagsamhet o. s. v. kan jag hålla med herr Andersson i Luleå, och jag hoppas att vi skall få även mera statlig företagsamhet. Men rätt skall vara rätt i detta fall: det är åtgärder avsedda alldeles speciellt för de vid Törefors AB anställda som dagens beslut gäller.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till

motionen II:1064; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

§ 29

Folkbokföringsförordning m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till folkbokföringsförordning, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 24 februari 1967 dagtecknad proposition, nr 88, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) folkbokföringsförordning,
- 2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

dels bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen hade hänvisats till bevillningsutskottet i vad avsåge ändring i taxeringsförordningen och bemyndigande att medge vissa avvikelser från uppbördsförordningen medan den i övrigt hänvisats till lagutskott och tilldelats tredje lagutskottet. Utskottet hade sålunda behandlat propositionen såvitt avsåge *dels* förslaget till folkbokföringsförordning, *dels* bemyndigande för Kungl. Maj:t att medge kommun rätt att från fastighetsägare inhämta de uppgifter om fastigheterna som behövdes för den kommunala samhällsplaneringen.

Utskottet hade i samband med propositionen behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 809

Folkbokföringsförordning m. m.

av herrar *Arne Pettersson* och *Torsten Hansson* och II:1011 av herr *Hugosson m. fl.*, vari bl. a. hemställdes, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 88 måtte besluta att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om att CFU tillsammans med berörda myndigheter och företrädare för kommunerna finge till uppgift att utreda frågan om hushållsidentifiering i den mantalsskrivna befolkningen;

B. de likalydande motionerna I: 810 av herrar *Schött* och *Enarsson* och II: 1012 av herrar *Nordstrandh* och *Nordgren*.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen med avslag på motionerna I: 809 och II: 1011 samt I: 810 och II: 1012 såvitt däri yrkats ändringar i det genom förevarande proposition, nr 88, framlagda förslaget till folkbokföringsförordning måtte *dels* antaga nämnda förslag till folkbokföringsförordning, *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att medge kommun rätt att från fastighetsägare inhämta de uppgifter om fastigheterna som behövdes för den kommunala samhällsplaneringen;

B. att nämnda motioner i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Erik Jansson*, *Johansson* i Torp, *Nyberg* och *Hugosson*, vilka ansett att utskottet utom såvitt avsåge mom. A. bort hemställa,

B. att riksdagen i anledning av motionerna I: 809 och II: 1011 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om genomförande av ett system, som möjliggjorde hushållsidentifikation inom den mantalsskrivna befolkningen;

C. att motionerna I: 809 och II: 1011 samt I: 810 och II: 1012 i vad de ej kunde anses besvarade genom vad reservationerna anfört och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Tredje lagutskottets utlåtande nr 34 behandlar Kungl. Maj:ts proposition nr 88 med förslag till ny folkbokföringsförordning. De viktigaste punkterna i föreliggande förslag gäller slopandet av de särskilda mantalsblanketterna och att mantalsskrivningen i princip skall bygga på befolkningens faktiska bosättning den 1 november mantalsskrivningsåret. Ett annat uttryck för regeringens strävan att i görligaste mån förenkla mantalsskrivningsförfarandet är att även huvudförteckningarna som fastighetsägarna varit tvingade att årligen lämna föreslagits utgå. Man kan säga att det nya förslaget innebär en anpassning till datatekniken som kommer att tillämpas inom folkbokföringen och uppbördsväsendet.

I såväl propositionen som utskottets utlåtande har flera tungt vägande skäl anförts för den föreslagna förenklingen av mantalsskrivningsförfarandet. Den nu gällande förordningen som är mer än 20 år gammal föreskriver att alla hushåll, oavsett om någon förändring ägt rum beträffande bosättningen eller ej, årligen skall fylla i och till folkbokföringsmyndigheten lämna in mantalsblankett. Nu tror jag emellertid, herr talman, att detta inte varit särskilt betungande för hushållen eftersom mantalsblanketten, i motsats till flera andra blanketter som allmänheten konfronteras med, är förhållandevis enkel att fylla i. Den reella belastningen vid nuvarande system drabbar folkbokföringsmyndigheten som skall såväl granska det inkomna materialet som genom ett invecklat skriftväxlingsförfarande fastställa mantalsskrivningsort för alla de personer som flyttat och som i samband med flyttningen underlåtit att lämna anmälan härom till pastorsämbete eller uppbördsverk.

Som vi vet är det ett icke obetydligt

Folkbokföringsförordning m. m.

antal människor som årligen flyttar och därmed byter mantalsskrivningsadress. Vi brukar emellanåt tala om en inre folkvandring, och att detta talesätt äger sitt berättigande framgår av det faktum att ungefär en halv miljon människor årligen byter bosättningsort. Många av dem som flyttar underlåter att lämna flyttningsanmälan, eftersom de vet att flyttningen ändå framgår i samband med mantalsskrivningen. Man kan, herr talman, hysa en viss oro när mantalsblanketten nu skall avskaffas, då den uppenbarligen varit ett väsentligt instrument för fastställande av den verkliga bostadsorten.

Till de likalydande motionerna I: 809 och II: 1011 har fogats ett diagram som tydligt visar det samband som råder mellan registreringen av flyttning och mantalsskrivning. I motionerna har vi också föreslagit att mantalsblanketten skall bibehållas till dess en samordning mellan flyttningsanmälan till postverket respektive försäkringskassan och anmälan till folkbokföringsmyndigheten ägt rum. Alla som flyttar har ju ett eget intresse av att göra anmälan till posten liksom även till försäkringskassan. Man vill omedelbart få sin post till den nya adressen och man vill även ha möjlighet att få sjukersättning på den ort där man bor.

Vid utskottets behandling av föreliggande motioner inhämtades synpunkter på dessa frågor från centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden. I sitt svar till utskottet framhöll CFU betydelsen av att flyttningsanmälan verkligen kommer till folkbokföringsmyndigheternas kännedom. Flera åtgärder i detta syfte är planerade och för oss motionärer är det synnerligen glädjande att CFU även inlett förhandlingar med postverket om att få del av till posten inkomna definitiva adressändringar. Enligt uppgift kommer nämligen CFU fr. o. m. april månad innevarande år att få ta del av dessa definitiva adressändringar.

Det hade givetvis varit önskvärt att detta system gällt fr. o. m. den 1 november förra året, eftersom det vid mantalsskrivningen i höst skall tas hänsyn till förändringar som ägt rum från föregående mantalsskrivning. Men eftersom folkbokföringsmyndigheten nu vidtagit de åtgärder som föreslagits i motionerna I: 809 och II: 1011 har jag, herr talman, på dessa punkter inget annat yrkande än utskottets.

Jag vill emellertid understryka utskottets uttalande att det är »viktigt att utvecklingen följs med uppmärksamhet och att vid behov ytterligare åtgärder viddas».

Herr talman! Såsom framhålles i såväl propositionen som utskottets utlåtande har de mantalsuppgifter som nu föreslås slopade utgjort ett viktigt underlag för den kommunala planeringen. Detta beror bl. a. på att mantalsblanketterna är det enda underlaget för uppgifter om hushållens samtliga medlemmar. I mantalslängderna t. ex. registreras befolkningen endast individuellt, och det finns alltså ingen möjlighet att där identifiera hushållen. Den kommunala planeringen och servicen avser ju icke enbart att tillgodose individbehoven utan kanske framför allt hushållens behov. Inte minst gäller detta bostadsbyggandet.

Under den bostadsdebatt vi hade här i kammaren för ett par dagar sedan pekade flera talare på behovet av en fullgod kommunal planering av bostadsbyggandet. Man underströk kraftigt betydelsen av bl. a. de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen. Dessa bostadsbyggnadsprogram skall ju fastställa icke blott den kvantitativa omfattningen av bostadsbyggandet utan även bostadsbyggandets inriktning på olika lägenhetsstorlekar och hustyper. Av denna anledning är det nödvändigt att som grund för programmen ha en prognos icke blott över den väntade befolkningsutvecklingen utan även över den framtida hushållsstrukturen.

Folkbokföringsförordning m. m.

I bostadsstyrelsens anvisningar för utarbetande av bostadsbyggnadsprogrammen framhålls inte endast vikten av att den aktuella hushållsstrukturen analyseras, utan man kräver dessutom en prognos över den väntade utvecklingen i detta avseende. När kommunerna haft att fullgöra den skyldighet som bostadsstyrelsen med full rätt ålägger dem har mantalsuppgifterna utgjort ett väsentligt hjälpmedel för kommunerna, framför allt för de expanderande kommunerna. Visserligen kan någon invända att kommunerna till sitt förfogande för denna utomordentligt väsentliga planering har resultaten av folk- och bostadsräkningarna. Detta påpekande är givetvis riktigt; visst utgör dessa resultat en viktig informationskälla för kommunerna. Man skall emellertid ha klart för sig att det räkningsresultat som i dag står kommunerna till buds avser situationen i början av oktober månad 1960. Det är således uppgifter som är i det närmaste sju år gamla och av den anledningen i flertalet kommuner helt inaktuella. Särskilt hårt drabbas därigenom de expansiva kommuner, som har en omfattande inflyttning och till vilka huvudparten av bostadsbyggnad av naturliga skäl förläggs.

Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att i någon större utsträckning redovisa statistiska uppgifter som belyser de förändringar som ägt rum under dessa sju år. Jag skall bara som exempel ta Göteborgs stad, som under denna tid ökat med över 40 000 invånare och cirka 20 000 hushåll.

Denna utveckling gäller inte bara storstäderna utan i lika hög grad mindre och medelstora expanderande tätorter. För dessa starkt expanderande kommuner har därför mantalsuppgifterna utgjort ett väsentligt informationsunderlag. När blanketterna nu skall slopas — detta är, som jag tidigare sagt, en riktig rationaliseringsåtgärd — bör emellertid åtgärder vidtagas för att inte ställa kommunerna i ett sämre plane-

ringsläge än hittills. Det är därför vi i motionerna I: 809 och II: 1011 även föreslagit att Kungl. Maj:t skall uppdraga åt centrala folkbokförings- och uppbördsmyndigheten att tillsammans med berörda myndigheter och företrädare för kommunerna utreda frågan om en hushållsidentifiering av den mantalskrivna befolkningen. Tekniskt torde inga svårigheter föreligga att i de magnetband, där den mantalskrivna befolkningens persondata nu lagras, införa en identifikationsbeteckning — t. ex. lägenhetsnummer — som skulle göra det möjligt att, om så önskas, årligen kommunvis få fram uppgifter om hushållsstrukturen. Man skulle således, om en sådan hushållsidentifikation infördes, årligen kunna få fram uppgifter om t. ex. antalet hushåll omfattande en person, två personer o. s. v., man skulle kunna få en uppfattning om antalet hushåll med barn och utan barn, och man skulle kunna få veta hur många pensionärshushåll som finns i kommunen. Man skulle dessutom, om man införde inomregionala koder, även kunna få fram dessa uppgifter för delar av en och samma kommun för att se hur befolkningssammansättningen förändras t. ex. i ett nytt bostadsområde. När man övergår till datateknisk bearbetning av folkbokförings- och uppbörds materialet, så tycker jag det är självklart att man skall göra denna reform fullödlig och inte, som nu föreslås, försämra kommunernas situation i detta avseende.

Låt mig bara till sist bemöta vad utskottsmajoriteten anfört på denna punkt. Man säger att fastighetsägarna skall lämna dessa uppgifter till kommunerna. För det första kan fastighetsägarna i flertalet fall inte lämna dessa uppgifter, eftersom de inte alltid känner till hushållsstrukturen i sitt fastighetsbestånd. För det andra finns det enligt min mening inga skäl för att belasta fastighetsägarna med en sådan uppgiftsinsamling, eftersom den är onödigt; det går att ta fram uppgifterna från magnet-

Folkbokföringsförordning m. m.

bandet med hjälp av de datamaskiner som installerats på länsstyrelsernas kontor. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den reservation som är fogad till tredje lagutskottets utlåtande nr 34. För undvikande av missförstånd vill jag understryka att ett bifall till reservationen på intet sätt innebär att man går emot Kungl. Maj:ts proposition när det gäller förändringen i folkbokföringen. Reservationens förslag är ett komplement till den föreslagna reformen, som gör den fullödigg.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde dels herr *Nyberg* (fp), dels ock herrar *Svenning* och *Johansson* i Torp, fru *Torbrink* samt herr *Jönsson* i Arlöv (samtliga s).

Herr PERSSON i Tandö (s):

Herr talman! På grundval av Kungl. Maj:ts förslag i proposition 32 år 1963 fattade 1963 års riksdag principbeslut om övergång till automatisk databehandling för registrerings-, beräknings- och redovisningsarbeten inom folkbokföring, taxering och uppbörd. Övergången avsågs äga rum senast årsskiftet 1967—1968. Flertalet län skall då erhålla såväl datamaskin som utrustning för hälkortsstansning. Uppbyggandet av datakontoren vid länsstyrelserna har för övrigt påbörjats.

Det förslag till folkbokföringsförordning m. m. i proposition nr 88 som förelagts riksdagen och som vi nu behandlar har sin grund i principbeslutet 1963. Förslaget innebär en avsevärd förenkling av mantalsskrivningsförfarandet genom att de särskilda mantalsuppgifterna slopas. Även hyresvärdsskyldighet att lämna huvudförteckning föreslås avskaffad. Mantalsskrivningen skall i princip bygga på den faktiska bosättningen den 1 november, och s. k. kvarskrivning av person som saknar känd hemvist i inflyttningsförsamlingen föreslås likaledes avskaffad. I övrigt har

bestämmelserna om rätt folkbokföringsort lämnats oförändrade i avvaktan på särskild utredning.

Den nuvarande mantalsskrivningen av fastigheter föreslås också avskaffad, och omläggningen av mantalsskrivningssystem föranleder ett slopande av roteombuden. Allmänhetens skyldighet att göra anmälan till pastorsämbetet föreslås i vissa avseenden förenklad. Telefonanmälan skall sålunda i regel godtas. Skyldigheten att vid flyttning inom landet anmäla denna i inflyttningsförsamlingen slopas, flyttningsbetygen likaså. Avregistrering av utlänningar som lämnat landet skall kunna ske lättare.

Den nya folkbokföringsförordningen avses börja tillämpas från och med årsskiftet 1967/68. Mantalsskrivningen hösten 1967 följer de nya bestämmelserna.

Enligt det nya förslaget skall mantalsskrivningen ske på i huvudsak följande sätt. Länsstyrelsen skall till ledning för mantalsskrivningen upprätta en stomme till mantalslängd för varje församling, och i den längden tas de personer upp som förutsättes bli mantalsskrivna i församlingen. Ett exemplar av stommen överlämnas före den 15 januari mantalsåret till kommunen och hålles där tillgänglig till och med den 5 februari samma år. Framställningar med yrkanden om fastställande av någon persons rätta mantalsskrivningsort skall göras senast den 5 februari, och framställningarna skall vara prövade senast den 1 mars, då de rättade stommarna underskrives av den lokala skattemyndigheten. Därmed är längden upprättad och justerad.

I syfte att bereda kommunerna möjligheter att erhålla vissa uppgifter som erfordras för den kommunala planeringen begäres i propositionen bemyndigande för Kungl. Maj:t att medge kommun rätt att från fastighetsägare inhämta de uppgifter om fastigheterna som behövs för den kommunala planeringen. Till allmänhetens upplysning om de ändrade förhållandena skall upplys-

Folkbokföringsförordning m. m.

ningsverksamhet bedrivs genom massmedia och genom spridning av anslag som uppsättes i allmänna lokaler. Samarbeta skall också upptagas med postverket för att få del av gjorda adressändringar m. m.

Det system som nu föreslås infört beräknas innebära betydliga minskningar vad gäller kostnader och arbete. Bland annat slipper man trycka och distribuera 3 miljoner mantalsskrivningsblanketter. Utskottet anser att de föreslagna åtgärderna är tillräckliga för att alljämt hålla folkbokföringen på en tillfredsställande nivå.

Till utskottets utlåtande har fogats en reservation av herr Erik Jansson m. fl., i vilken yrkas att riksdagen i anledning av motionerna I: 809 och II: 1011 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om genomförande av ett system som möjliggör hushållsidentifikation inom den mantalsskrivna befolkningen.

I en till tredje lagutskottet överlämnad PM i anledning av ifrågasatt uppskov med ikraftträdandet av vissa bestämmelser i propositionen anför centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden följande: »I sammanhanget må slutligen framhållas att efter övergången till ADB-system finns det för samhälls-, planerings- och liknande ändamål tillgång till befolkningsregister, som utvisar det aktuella kyrkobokföringsläget.» Av detta framgår att man räknar med en stor förbättring av befolkningsregistren. I de registren sker av taxeringsskäl en redovisning, som gör det möjligt att identifiera man och hustru samt deras barn under 18 år. Dessa uppgifter täcker en avsevärd del av hushållen, och det bör redan med ledning härav vara möjligt för kommunerna att komma en bit på väg när det gäller att få fram för planeringen erforderliga uppgifter. Vart femte år skall vidare ordnas folk- och bostadsräkningar. Härtill kommer det bemyndigande som Kungl. Maj:t nu föreslås få att medge kommun rätt att av

fastighetsägarna införskaffa de uppgifter som behövs för samhällsplaneringen. Avsikten härmed är just att kommunerna skall få tillgång till de uppgifter som de hittills brukat hämta från mantalsblanketterna. Någon försämring för kommunerna skall således inte behöva uppstå.

Det system som motionärerna tänkt sig blir säkerligen både komplicerat och dyrbart. Det blir sålunda nödvändigt att i folkbokföringen införa en särskild kodbeteckning för hushållsföreståndare, till vilken övriga hushållsmedlemmar kan anknytas. I hushållens sammansättning sker ständiga ändringar, som om systemet skall hållas aktuellt medför åtskilligt arbete. Inom många landsbygdskommuner torde behovet av att ständigt ha tillgång till en fullständig hushållsredovisning vara mycket ringa. I expansiva kommuner finns otvivelaktigt ett visst behov av en hushållsredovisning men det torde inte föreligga konstant eller avse hela kommunen. Behov av engångskaraktär, t. ex. vid sanering av ett område eller en stadsdel, kan sannolikt enklare fyllas genom uppgifter som för det särskilda fallet införskaffas från fastighetsägarna. I allt fall synes det vara skäl att avvakta erfarenheterna av de bestämmelser som Kungl. Maj:t skall utfärda.

Beträffande tidpunkten kan sägas att övergången till ADB kommer att ställa folkbokföringsmyndigheterna inför så många problem att reformen bör få »sätta sig» några år innan man börjar fundera på nya arbetsuppgifter.

Utskottet finner alltså att, innan erfarenhet av nyordningen erhållits, inga skäl finnes att företa någon som helst utredning utan centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden får ha sina blickar riktade på detta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman säger, att i det system som nu kommer att

Folkbokföringsförordning m. m.

genomföras är det möjligt att identifiera man och hustru och deras barn under 18 år. Ja, det är teoretiskt möjligt, men det torde dock kostnadsmissigt icke vara praktiskt genomförbart. Man identifierar alltså familjehushåll — man, hustru och barn — men inte enpersons-hushåll och alla andra typer av hushåll. Det är dock dessa typer av hushåll man är intresserad av att få kartlagda i expanderande kommuner.

Folk- och bostadsräkningar skall göras vart femte år, och det anser jag vara riktigt. Uppgifterna är emellertid sju år gamla när vi nu, år 1967, planerar 1967. Det nya systemet, som jag anser vara bra och som jag till alla delar har stött under utskottsbehandlingen, innebär emellertid en försämring för kommunerna eftersom mantalsblanketten, där hushållens samtliga individer finns redovisade, försvinner.

Det måste givetvis vara förenat med kostnader att införa en hushållsidentifikation, men det är en kostnad som på intet sätt torde behöva belasta statsverket, ty redan i dag för kommunerna förhandlingar med länsdatakontoren och CFU om att få köpa individuppgifter. Dessa uppgifter erhålles inte gratis utan får betalas med varje öre det kostar att framställa dem. Från den utgångspunkten behöver man, herr Persson i Tandö, inte hysa några betänkligheter.

Det har framförts synpunkter om att folkbokföringsmyndigheterna nu måste ha lugn och ro för att lägga upp ett nytt system. Ja, man får verkligen hoppas att uppläggningsen av systemet är klar tills man i höst skall börja med databehandlingen. Det vore verkligen ett problem om fel skulle uppstå. Man kan med fasa se fram emot upprättandet av t. ex. röstlängder för nästa år, om CFU:s system icke är klara vid det laget. Men jag vet att systemen blir klara och hysar därför inga betänkligheter på den punkten utan hävdar bestämt att det är nu, när systemet startar som man skall undersöka möjligheterna. Och vad vi i

reservationen har krävt är ju att representanter för kommuner och berörda statliga myndigheter skall tillsammans med folkbokföringsmyndigheten undersöka vilka möjligheter som föreligger. Det är således, herr talman, ett mycket hovsamt önskemål som vi framför.

Herr PERSSON i Tandö (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kan ju inte vara nödvändigt att vidtaga några åtgärder som skall avse hela landet just när det gäller att skapa ett system för tätortskommunerna. Det är givet att — och det har utskottet också sagt — mantalsuppgifterna varit av värde och att någon motsvarande upplysningskälla bör stå kommunerna till buds i fortsättningen. I propositionen och från CFU har uttalats att det finns möjligheter att lämna ifrågavarande upplysningar genom det nya system som är under utarbetande. Om man skulle göra den utredning som herr Hugosson föreslår måste det ju i varje fall innebära att man inte kan påbörja denna reform i höst, utan då kommer den att skjutas åtminstone ett år framåt i tiden.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är nödvändigt att skapa ett enhetligt system för hela landet — man kan ju inte göra ett system för t. ex. länsstyrelsen i Gävleborgs län och ett annat system för länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Man måste ta hänsyn till flyttningarna och därigenom få in identifikationen.

Huvudparten av Sveriges befolkning bor i tätorter, och därför är det också väsentligt att problemet löses. En halv miljon människor flyttar, som jag tidigare framhöll, varje år och flyttningsströmmarna går mot de större och medelstora tätorterna.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag skall inte alls beröra den fråga som de tidigare talarna

Folkbokföringsförordning m. m.

har varit inne på och som varit kontroversiell inom utskottet. Jag kan redan nu tala om, att jag vid en eventuell omröstning kommer att stödja utskottets förslag.

Av förslaget till ny folkbokföringslag framgår beträffande kyrkobokföringen av 10 § att Konungen äger bestämma om bl. a. kyrkoböcker och andra register för kyrkobokföringen, och i 63 § stadgas att närmare föreskrifter för tillämpningen av förordningen meddelas av Konungen eller av myndighet som Konungen bestämmer. Jag har inte väckt någon motion i ämnet, men jag kan inte underlåta att aktualisera en fråga som jag tidigare fäst riksdagens uppmärksamhet på. Det var när vi för ett år sedan antog förslaget till lag om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall. I det sammanhanget väckte jag en motion vari påpekades att den då gällande lagstiftningen om medicinska äktenskapshinder tillämpades godtyckligt och medförde allvarliga konsekvenser för den enskilde. Jag påvisade bristande överensstämmelse med giftermålsbalken i detta avseende, och i ett särskilt yttrande till andra lagutskottets utlåtande nr 144 anförde jag tillsammans med några utskottskamrater att det var befogat att i samband med införandet av den nya lagstiftningen företa en översyn av giftermålsbalkens bestämmelser. Vi tog givetvis inte ställning till frågan om och när sinnessjukdom bör utgöra äktenskapshinder men framhöll som angeläget att de nya bestämmelser, som väntades bli en följd av förslaget till lag om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall, vid tidpunkten för ikraftträdandet — d. v. s. den 1 januari 1967 — måste överensstämma med motsvarande regler i giftermålsbalken.

Enligt 2 kap. 5 § giftermålsbalken må den som är sinnessjuk eller sinnesslö ej ingå äktenskap med mindre medicinalstyrelsen finner skäligt tillåta äktenskapet. Men numera — sedan sinnes-

sjukvårdsstadgan upphävts och inte ersatts med några motsvarande bestämmelser i detta hänseende — föreligger inte någon skyldighet för överläkare vid mentalsjukhus att då någon lider av sinnessjukdom eller sinnesslöhet anmäla detta till pastorsämbetet. Med hänsyn härtill kan man med fog ifrågasätta effektiviteten i bestämmelserna om äktenskapshinder på grund av sinnessjukdom eller sinnesslöhet.

Den problematik, som alltså föreligger, måste uppenbarligen ägnas betydande uppmärksamhet i samband med den kommande reformeringen av äktenskapslagstiftningen. Som framgår av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 34, som vi alldeles nyss har behandlat, kommer emellertid proposition i ämnet att avlämnas tidigast nästa år. Jag får då anledning att återkomma till problemet. Emellertid har detta visst samband även med det förslag vi just nu har att ta ställning till och det är därför, herr talman, som jag tillåtit mig att föra frågan på tal.

I nu gällande folkbokföringsförordning stadgas i 10 § bl. a. att i varje församling skall föras församlingsbok med tillhörande särskilda förteckningar över bl. a. sinnessjuka och sinnesslöa. Även i övrigt meddelas detaljerade föreskrifter om kyrkböcker och register. I den proposition som vi nu har att ta ställning till, görs ingen detaljreglering i själva texten till förordningen. I stället överlätas till Konungen enligt §§ 10 och 63 — som jag tidigare sagt — att utforma närmare föreskrifter.

Jag vill här endast påpeka att det kan te sig något inkonsekvent att bibehålla skyldigheten att föra förteckning över sinnessjuka och sinnesslöa sedan tidigare existerande anmälningsskyldighet avskaffats. Detta anser jag bör uppmärksammas vid tillämpningen av 10 och 63 §§ i den nya folkbokföringsförordningen. Om förteckningen skall bibehållas synes detta närmast innebära att personer, som införts i förteckning-

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

en tidigare, kan råka ut för svårigheter i samband med uttagande av lysning trots att de kan vara mer psykiskt friska än personer som insjuknat efter den 1 januari 1967 men beträffande vilka ingen anmälan till pastor göres. Å andra sidan vill jag, i enlighet med vad jag här sagt, framhålla att den kommande reformen på äktenskapslagstiftningens område kan ställa frågan i ett annat läge.

Jag har, herr talman, endast velat i ett — som jag tycker — naturligt sammanhang aktualisera denna fråga, som jag anser det vara i hög grad angeläget att beakta vid det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hugosson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen av herr Erik Jansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsap-

parat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 93 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 30

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till folkbokföringsförordning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 31

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 17 mars 1967 dagtecknad proposition, nr 106, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen framlägges förslag till lag med syfte att skydda resenärer vid s. k. reseskandaler. Förslaget innebär, att den som anordnar sällskapsresa till utomnordiskt land skall vara skyldig ställa säkerhet. Säkerhet får tagas i anspråk för återbetalning av medel, vilka erlagts för resa, som blir inställd. I fråga om sällskapsresa, som påbörjats men icke slutförts, får säkerheten tagas

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

i anspråk för resenärernas uppehälle i utlandet och deras återresa.

Säkerhet skall gälla minst 200 000 kronor.

Ärenden om ianspråktagande av säkerhet prövas av en särskild nämnd, resegarantinämnden.

Den nya lagen föreslås skola gälla till och med den 30 juni 1972.

Utskottet hade i samband med propositionen behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 826 av herr *Lundström m. fl.* och II: 1030 av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*, i vilka motioner hemställdes,

»att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 106 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad i motionen anförts ang. tillämpning av dispensbestämmelsen beträffande säkerhetskravet i fall som avser de mindre, lokala bussföretagens sällskapsresor till utomnordiskt land.»;

B. motionen I: 827 av herr *Strandberg*, vari hemställdes,

»att riksdagen vid behandling av proposition nr 106/67 måtte uttala att lagförslaget 3 § skall tolkas så att 'synnerliga skäl' bl. a. skall innefatta sådana resetjänster och företag som anordnar utrikes bussresor varvid relation mellan sådana företags omfattning och säkerhetsbeloppets storlek skall beaktas.»;

C. de likalydande motionerna I: 828 av herr *Sveningsson m. fl.* och II: 1031 av herrar *Bengtson* i Solna och *Ringaby*, i vilka motioner hemställdes,

»att riksdagen måtte

I. avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 106 år 1967,

II. om yrkandet under I. ej bifalles besluta

a) att säkerhet enligt § 3 i lagen skall gälla minst 100 000 kronor,

b) att kommerskollegium efter prövning äger nedsätta kravet på säkerhet, då detta med hänsyn till verksamhetens

art och omfattning framstår som obilligt.»;

D. de likalydande motionerna I: 829 av herr *Wirtén m. fl.* och II: 1032 av herr *From m. fl.*;

E. motionen II: 1033 av herr *Lindkvist*, vari hemställdes,

»att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 106,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till lag om obligatorisk auktorisation för arrangör av sällskapsresor utomlands och i anslutning därtill en reklamationsnämnd med ett brett konsumentinflytande.»

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 828 och II: 1031, såvitt däri yrkats avslag på förevarande proposition, nr 106, ävensom motionen II: 1033;

B. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 828 och II: 1031, såvitt däri yrkats ändring i lagens utformning, antaga det genom propositionen framlagda lagförslaget;

C. att riksdagen i anledning av motionerna I: 826 och II: 1030 samt I: 827 måtte i skrivelse giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført beträffande tillämpningen av reglerna om bestämmande av säkerhetens belopp;

D. att följande motioner, nämligen

1. I: 826 och II: 1030,

2. I: 827 samt

3. I: 829 och II: 1032,

i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet anført och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av herr *Carlshamre*, som ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte med bifall till dels förstahandsyrkandena i motionerna I: 828 och II: 1031, dels avslagsyrkandet i motionen II: 1033 avslå förevarande proposition, nr 106;

B. att motionerna I: 829 och II: 1032 samt II: 1033 i vad de ej kunde anses

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

besvarade genom vad reservanten anfört och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att följande motioner, nämligen

1. I: 826 och II: 1030,

2. I: 827 samt

3. I: 828 och II: 1031, såvitt avsåge i andra hand framställda yrkanden, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. av herr *Ebbe Ohlsson*, utan angivet yrkande.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Överläggningen beträffande detta ärende må omfatta jämväl allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 33, men yrkanden avseende sistnämnda utlåtande framställes först sedan detsamma föredragits.

Tredje lagutskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Under efterkrigstiden har det svenska folket blivit ett i hög grad resande folk. Det går en resandeström av storleksordningen en halv miljon människor eller mera ut från vårt land, framför allt under semester-tiderna. En mycket stor del går som flygresor med chartrat flyg i sällskapsresans form till varmare länder.

I denna väldiga reseström inträffar då och då tråkiga händelser, som brukar kallas reseskandaler eller skandalresor, vilket man nu vill. Av mycket naturliga skäl uppmärksammas dessa tråkiga händelser mycket. De drabbar regelmässigt flera människor på en gång. Det ligger en viss dramatik i att bli sittande kvar på ett avlägset resmål utan säkerhet för att komma hem, i varje fall att komma hem på beräknad tid. Det händer att man beställer resor som sedan blir inställda och aldrig kommer till stånd, oftast därför att resan inte samlat tillräckligt många deltagare. Det händer att resan alls inte har

den kvalitet som man väntade sig då man betalade sin likvid. Man får inte den transport man hade tänkt sig, man kommer inte fram i rätt tid, man kommer ej heller hem i rätt tid. Man får bo mycket sämre än man tycker sig ha betalat för och allt detta.

Det är naturligt att sådant när det drabbar många människor på en gång väcker uppmärksamhet. Jag är själv journalist och har stor förståelse för att detta är första rangens nyhetsstoff i tidningarna.

Denna uppmärksamhet vid särfallen döljer dock lätt det faktum, att det trots allt nästan alltid går bra, att frekvensen misslyckade resor, s. k. skandalresor, är så liten att det snarast är häpnadsväckande att den inte är större, att det rör sig om delar av promille av hela resandeströmmen som på detta sätt råkar illa ut. Det finns andra branscher i affärslivet där lika regelbundet som i reseverksamheten förskottslikvider helt eller delvis förekommer och där frekvensen av tråkiga utfall är mycket större och rör mycket större belopp än när det är fråga om sällskapsresorna. Det kan räcka med att nämna handeln med begagnade bilar och i viss utsträckning handeln med fastigheter, där liksom i resebranschen vid sidan av seriösa, väletablerade, ansvarskännande företag på marknaden opererar en del som måhända förtjänar beteckningen »marodörer».

Den stora uppmärksamhet som rese-skandalerna har väckt har lett till krav på att från samhällets sida åtgärder vidtas till skydd för resenärerna och deras intressen. Det är ett försök att skapa ett sådant skydd som vi nu skall behandla.

Enligt min mening, herr talman, är detta emellertid inte något lyckat försök. Förslaget är, som jag ser det, principiellt ytterst tvivelaktigt. Det går ut på en utpräglad särslagstiftning, en diskriminerande lagstiftning riktad mot en enda bransch i affärslivet, trots att

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

vi alla måste vara medvetna om att likartade missförhållanden i relativt större skala och med svårare följder för de människor som drabbas därav finns i andra branscher.

Utskottet säger att en av orsakerna till det delvis otillfredsställande tillståndet är att det är möjligt att etablera sig i resebranschen utan eget kapital och arbeta med hjälp av förskottslikvider. Man kapitaliserar helt enkelt rörelsen med skillnaden mellan förskottsbetalningen för resor och kortare eller längre krediter hos flygföretag, hotell och andra inblandade parter.

Detta är ingenting speciellt för resebranschen; det förekommer även i andra fall. Jag skulle ha förstätt — och det skulle ha varit en viss konsekvens i — om man med uppslagsända i skandalresorna hade velat föreslå att ingen affärsverksamhet över huvud taget som är förenad med förskottsbetalning skulle få komma till stånd innan affärsföretaget i fråga hade deponerat ett belopp som säkerhet för att gjorda åtaganden kunde fullföljas. Men jag kan inte se någon anledning att välja ut en enda bransch för en sådan särslagstiftning.

Därtill kommer att jag är helt övertygad om att den föreslagna lagen inte kommer att få avsedd effekt, om den genomföres. Den svarar inte på de frågor som den resande allmänheten ställer, den löser inte de problem som en del människor har drabbats av.

Förslaget går ut på att varje reseföretag skulle åläggas att ställa säkerhet med lägst 200 000 kronor för fullgörande av sina åtaganden. Säkerheten skall emellertid få tas i anspråk endast i två strikt definierade fall. Det ena är att en beställd och betald resa över huvud taget aldrig kommer till stånd, d. v. s. att planet aldrig lyfter från Sverige; då skall man ur denna garantisumma få tillbaka erlagt belopp. Det andra är att hemresan inte är tryggad, att man blir strandsatt ute på Kanarieöarna, på Mallorca eller någon annanstans, därför att

reseföretaget under resans gång har kommit på obestånd eller gått omkull och inte kan fullgöra sin skyldighet att transportera hem resenären.

Dessa två punkter torde vara de på vilka resenärerna redan nu har den största tryggheten. Har jag betalt en resa eller någon annan vara eller förmån eller tjänst i förskott och inte får det beställda och betalade levererat, har jag civilrättslig möjlighet att få tillbaka mina utlagda pengar. En annan sak är om det inte finns några pengar att ta. Detta gäller hela affärlivet så fort det förekommer förskottsbetalning.

Därtill kommer att det när det gäller resor nästan alltid är fråga om ganska blygsamma belopp. Om vi ser närmare på de s. k. reseskandalerna, skall vi finna att de nästan uteslutande drabbar billiga småresor i prisklassen 250—300—400 kronor. De dyra resorna, som handlar om stora belopp, arrangeras inte av sådana företag som det här gäller. Man kan göra andra affärer med förskottslikvid på mycket större belopp, som verkligen betyder en kännbar förlust för den enskilde, och ha samma goda — eller bristfälliga — garanti för att få redan utlagda pengar återbetalade.

Vad den garanterade hemresan beträffar sitter mig veterligt inte en enda svensk kvar på Kanarieöarna eller någon annanstans, utan alla har kommit hem hittills. Antingen har reseföretaget på något sätt klarat saken eller har andra reseföretag eller i något fall, som bank, banker inträtt eller också har svenska staten genom sitt konsulatväsen ordnat det hela. Alla har kommit hem. Märk väl att detta är den enda garanti som den föreslagna garantisumman skulle ge: att komma hem och att få nödortfört tak över huvudet och mat för dagen medan man väntar på första bästa reselägenhet.

Om efter den 1 juli, då den föreslagna lagen trätt i kraft, ett sällskap svenskar sitter någonstans ute i världen och fin-

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

ner att resan alls inte motsvarar vad de anser sig ha betalat för — de har kommit fram en vecka för sent, de bor i ett ruckel i stället för på ett hotell, de får dåligt med mat — säger de sig kanske: »Så skönt att vi inte reste före 1 juli! Nu har vi lagen bakom oss, nu är vi tryggade!» Jag tror att dessa resenärer kommer att bli synnerligen besvikna på regering och riksdag när de får veta att det enda som är tryggt är att de på något sätt kommer hem, vilket, som de väl vet, redan tidigare har varit säkrat. På den punkten är kanske det enda som verkligen händer att svenska staten får en viss garanti för att den skall få tillbaka eventuella utlägg genom konsulatet, men resenären transporteras hem på samma sätt som tidigare.

Det finns andra ting som säkert många resande skulle önska garanti för, men de berörs inte av denna lag. Den löser över huvud taget inte de angelägna problemen utan på sin höjd ett par, som måste betraktas som relativt små. Vi skall komma ihåg att även i de ganska talrika fall då en resa blir inställd har för det allra mesta pengarna verkligen betalats tillbaka. Det är ju vanliga, etablerade, stora, seriösa företag som gång på gång drabbas av att en resa inte blir fulltecknad och därför måste inställas. De fall då vederbörande inte har kommit i väg och inte heller fått tillbaka pengarna är ytterst få; det är fråga om ett tiotal eller möjligen något hundratal. Att för en så liten fördel som härvidlag skulle kunna nås genomföra en så djupt ingripande särlagstiftning som det här rör sig om kan enligt min mening inte vara motiverat.

Härtill kommer, herr talman, att lagen kan få andra, ytterligt besvärande konsekvenser. Man har uppenbarligen tänkt sig att den inte i första hand skall verka genom att garantierna skall behöva tas i anspråk för dessa strikt avgränsade ändamål utan genom att sanera hela marknaden, d. v. s. att den skall slå ut företag som inte är solventa, som

inte har tillräckligt eget kapital, som bedöms inte vara tillräckligt ansvarskännande. Det skulle vara förbättringen! Jag tillåter mig, herr talman, betvivla att effekten blir denna. Det är en inte alldeles ovanlig erfarenhet att de, som har tämligen lätt för att skaffa fram och visa upp pengar, är skojarna. De som har svårt att få fram pengar är hederligt folk som arbetar i små omständigheter.

Jag är inte på något sätt övertygad om att de företag man i och med detta verkligen vill komma åt kommer att ha särskilt svårt att presentera 200 000, 300 000 eller 400 000 kronor. Det har skojare alltid kunnat vid behov. Där emot kan det bli svårt för hundratal småföretag, som aldrig haft en anmärkning riktad mot sig. De kanske antingen sysslar helt med resor eller — vilket är oerhört vanligt — sysslar med resor som en liten del i en mycket större verksamhet av annat slag och har rese-tjänsten närmast som en service till kunder på andra områden. Som exempel kan jag nämna tidningar, jag kan nämna — vilket också gjorts i flera motioner — de små bussföretag som kanske kör skolbuss en stor del av året och använder bussen till ett par resor i Rhendalen på sommaren. Jag kan nämna studieförbunden som i anslutning till språkstudier arrangerar resor till mycket konkurrenskraftiga priser, eftersom de inte behöver någon reklamapparat eller någon särskild administrationsapparat.

Utskottet har med tillmötesgående av en rad motioner anbefallt att den dispensregel som finns inskriven i lagen skall tillämpas med generositet i sådana fall. Jag är rädd att detta inte räcker. Det står uttryckligen i lagtexten, att undantag i form av nedsättning eller t. o. m. befrielse från skyldigheten att ställa garanti skall kunna ges »om synnerliga skäl föreligger». Så mycket lagspråk kan vi väl numera alla i denna kammare att vi vet att synnerliga skäl är något ytterligt restriktivt. Om det åtminstone

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

hade stått »särskilda skäl», vilket lär vara betydligt vidare till sin innebörd, men det gör det inte. Det skall vara synnerliga skäl och det understryks särskilt att lagen skall ha en vid tillämpning och att undantagen skall vara få. I den mån det kan bli fråga om att nedsätta garantibeloppet till — som jag vill minnas nämndes vid utskottsbehandlingen — 50 000 kronor eller eventuellt mindre, är det ändå sannolikt att beloppet i många fall blir alldeles för högt.

Resetjänstens betydelse i rörelsen hos många av de mindre företag och organisationer jag nämnt motiverar inte på långa vägar ens den summan. För att komma ned till ett belopp som vore realistiskt i förhållande till det ansvar som åvilar arrangören, borde gränsen sättas mycket lägre. Det finns arrangörer som inte omsätter ens 50 000 kronor i reseverksamhet under hela året. Jag har varit med om att i ett studieförbunds regi arrangera resor i Europa, varvid hela omsättningen rört sig om 6 000—7 000 kronor. Att ett företag eller en organisation som bedriver annan verksamhet omfattande miljoner kronor, för den lilla rörelses skull som resetjänsten utgör skall vara tvungen ställa garantier av någon som helst storleksordning, finner jag helt orimligt.

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att den föreslagna lagen dels inte i praktiken löser de problem den utger sig att vilja lösa utan lämnar de svåraste problemen därhän, dels — i den mån den möjligen löser något problem — gör det till priset av att införa en diskriminerande särlagstiftning, för vilken det borde krävas mycket starkare skäl än som här är fallet.

Herr talman! Jag kan därför inte göra annat än yrka bifall till min egen reservation som är fogad till tredje lagutskottets utlåtande.

Herr andre vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Såsom framgår av utskottsutlåtandet är det endast herr Carlshamre som har yrkat avslag på propositionen. Trots en ganska ingående argumentering även i tredje lagutskottet har han inte lyckats övertyga någon av oss andra i utskottet om att hans uppfattning skulle vara den starkast motiverade. Hans partikamrat, herr Ebbe Ohlsson i Blädinge, har icke heller gått in för rent avslag utan nöjt sig med en blank reservation; skall man döma av hans inlägg i utskottsdebatten rör hans reservation närmast storleken av det garantibelopp som lagen stipulerar. Jag kan alltså säga att vi i utskottet haft klart för oss att åtgärder av något slag framstår som nödvändiga på det område det här gäller.

Därmed är, herr talman, inte sagt att man utan tvekan kan godta den föreliggande propositionen. Det rör sig om en lagstiftning som måste inge betänkligheter ur icke minst principiella synpunkter. Såväl sällskapsreseutredningen, vars betänkande ligger till grund för propositionen, som departementschefen har också gett uttryck för denna uppfattning. Departementschefen säger bl. a., att han icke »vill dölja de principiella betänkligheter som från näringsfrihetssynpunkt kan hysas mot den föreslagna anordningen». Även överläggningarna i utskottet och utskottets utlåtande, som bl. a. innehåller förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t beträffande vissa detaljer i propositionen, har präglats av liknande betänkligheter. Även herr Carlshamre berörde i sitt anförande före mig de principiella betänkligheter som man kan hysa mot denna lagstiftning.

Man har emellertid här som i så många andra fall stått inför en avvägning mellan de rent principiella betänkligheterna och de praktiska bedömningarna. Även om också de senare i vissa fall har varit svåra att göra, har dock skälen för oss, som bildar utskottsmajo-

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

riteten, att godtaga det framlagda förslaget framstått som starkare och mera övertygande än skälen för avslag. Man kan nämligen inte komma ifrån, vilket är väsentligt, att de s. k. reseskandalerna — jag vill inte säga skandalresorna ty det är en viss skillnad mellan skandalresor och reseskandaler och jag använder liksom utskottet uttrycket reseskandaler — har väckt en stor uppmärksamhet under de senare åren. Herr Carlshamre inledde också sitt anförande med att påpeka den saken.

Antalet reseskandaler har visserligen varit relativt litet med tanke på den stora och växande reseverksamheten, om jag får uttrycka saken så. Det rör sig visst om mindre än 1 procent av antalet resor. Detta lilla fåtal har emellertid upprört opinionen så mycket mera. Jag blev också alldeles nyss, innan jag gick upp i talarstolen, uppmärksamrad på att en av dagens tidningar har uppgifter om reseskandaler av detta slag. Man har frågat sig, om det verkligen icke skulle föreligga några möjligheter att på ett effektivare sätt än hittills har skett genom bl. a. den frivilliga auktorisationen komma till rätta med dessa missförhållanden. Behovet av en lagstiftning har framträtt allt starkare. Frågan har tagits upp här i riksdagen genom upprepade interpellationer och motioner och det har ansetts nödvändigt att få till stånd en ordentlig utredning på detta område.

Jag vill också understryka, att även om den resande allmänheten har kunnat höra sig för hos resebyråerna i betydande utsträckning, så har den känt en betydande osäkerhet när den har gett sig ut på dessa utlandsresor. I många fall har man satsat sina pengar och företagit sina resor i känslan av att man har tagit avsevärda risker. Den konsumentupplysning som har förekommit i detta fall synes icke ha varit tillräcklig.

Herr Carlshamre har i sin reservation, såvitt jag kan förstå, inget konkret förslag som skulle kunna ställas emot

det som nu föreligger i propositionen och utskottsutlåtandet. Han tycks lita på den självsanering som förekommer inom branschen och betraktar den som effektivare än den föreslagna lagstiftningen. Han menar att man enbart på detta sätt skulle kunna motverka uppkomsten av nya skandaler. Varken utredningen, departementschefen eller flertalet av de hörda remissinstanserna vågar lita på detta, och utskottsmajoriteten har inte heller delat denna uppfattning. Som synes framhåller utskottet i stället, att det »delar uppfattningen att det krävs ett ingripande genom lagstiftning för att stävja missförhållandena». Man kan i detta sammanhang bara uttala förhoppningen, vilket herr Carlshamre också gjorde, att självsaneringen påskyndas genom lagstiftningsåtgärderna.

På vissa håll inom tidningspressen har det uttalats farhågor för, vilket herr Carlshamre också berörde, att denna lagstiftning skulle komma att underlätta för mindre nogräknade företag i branschen — jag tror herr Carlshamre använde uttrycket »skojare» — att etablera sig och kanske utnyttja lagstiftningen till sin förmån. Jag tror emellertid att sådana farhågor är ogrundade. Den föreslagna lagstiftningen är ju också tidsbegränsad. Den avses skola gälla t. o. m. den 30 juni 1972, och man får väl hoppas att förhållandena på detta område vid den tidpunkten skall vara sådana att lagen inte behöver förlängas. Man bör också kunna räkna med att vissa uppmjukningar av lagen kan ske under den tid den gäller, t. ex. beträffande garantibeloppens storlek, om det skulle visa sig att den får uppenbart negativa verkningar. Jag tycker att man också kan tolka departementschefens uttalande i propositionen på det sättet när han skriver, att man vill ta lärdom av erfarenheterna och därför gör lagen tidsbegränsad.

Herr talman! Jag vill för min del inte nonchalera de invändningar som t. ex.

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

framförts i skrivelser till riksdagen under den senaste tiden, bl. a. från vissa företag i resebranschen. Jag håller med herr Carlshamre om att det kan uppstå vissa problem som nu är svåra att förutse, men när det påstås att det kan bli definitivt stopp för alla sällskapsresor till utlandet — det gäller i detta fall länder utanför Norden — efter den 1 juli i år är det fråga om en uppenbar överdrift. Låt mig också i detta sammanhang erinra om att övergångsbestämmelserna, om man får kalla dem så — innehåller en mjukare formulering än lagbestämmelserna i övrigt.

Tredje lagutskottet har inte varit okänsligt för invändningarna i de motioner som väckts i anslutning till propositionen. Särskilt gäller detta de resor som anordnas av mindre lokala bussföretag vid speciella tillfällen, i regel i samarbete med olika organisationer. Även denna fråga behandlade herr Carlshamre närmare i sitt anförande. Utskottsmajoriteten har funnit att det i sådana fall kan vara orimligt att kräva en garanti på minst 200 000 kronor. På denna punkt har också de mest uppmärksammade invändningarna mot det föreliggande lagförslaget rests. Utskottet understryker ju också möjligheten att nedsätta garantibeloppet till under 200 000 kronor eller att helt uppge kravet på säkerhet, såsom 3 § i lagförslaget medger.

I detta avseende föreslår också utskottet en skrivelse till Kungl. Maj:t. Förslaget har närmast föranletts av motioner av herrar Lundström och Andersson i Örebro samt herr Strandberg, men även andra motionärer har varit inne på samma linje. Herr Carlshamre tror inte att det räcker att göra undantag för dessa mindre företag i resebyråbranschen. Jag däremot tror att man kan komma ganska långt på den vägen. Vem av oss som har rätt får erfarenheten utvisa. Jag vill fästa uppmärksamheten på att utskottet starkt understryker sitt förslag på denna punkt.

I likhet med utskottet vill jag även understryka betydelsen av att den reklamationsnämnd, som konsumentrådet beslutat inrätta, kommer till stånd och kan börja sin verksamhet snarast möjligt efter lagens ikraftträdande.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! På ett positivt men något olika sätt har departementschefen, sällskapsreseutredningen och utskottet konstaterat, att den seriösa resebyråbranschen har skött sin verksamhet tillfredsställande. Genom en frivillig auktorisation, som således har fungerat väl, har de anslutna resebyråerna ställt en säkerhet på för närvarande 100 000 kronor. Men den ekonomiska säkerheten enbart har inte räckt till för att en resebyrå skall få ansluta sig till den frivilliga auktorisationen. Andra villkor har varit branschkönnedom, en seriös inriktning av verksamheten och känsla för de många speciella krav som ställs på näringen. Den kvalitetsbedömning, som utförts av resebyråföreningen, har varit av mycket stor betydelse i strävan att utveckla känslan för ansvar och att tillgodose kraven på säkerhet, service och resenärernas allmänna trygghet.

Av den ställda säkerheten har hittills inte en enda krona behövt tas i anspråk. Detta beror naturligtvis på att skandalresor helt enkelt inte förekommer inom den seriösa resebyråbranschen. Den reklamationsnämnd som instiftats har under hela 1966 haft endast ett 20-tal ärenden att behandla. Man kan alltså slå fast, att det är en obetydlig del av det mycket stora antalet resenärer som haft anmärkningar att göra mot sina resor. Det är visserligen sant att den seriösa resebyråbranschen inte mått väl av de skandalresor som förekommit. Men branschen som sådan har vidtagit åtskilliga åtgärder för att komma till

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

rätta med den snedvridning, för vilken de små oseriösa resebyråerna bär huvudansvaret.

Innan jag något kommenterar förslaget till resebyrålag vill jag säga några ord om skandalresornas omfattning. Här går nämligen uppgifterna isär. Utredningen har — utan att förklara på vilket sätt den fått fram siffrorna — sagt att skandalresorna berört omkring 4 000 personer, d. v. s. 1 procent av samtliga resenärer. Jag vill i detta sammanhang påpeka att inte alla deltagare i skandalresorna blivit överraskade av den dåliga kvaliteten; åtskilliga av dem har lockats av de låga priserna och medvetet chansat på de små resebyråerna. Inom Svenska resebyråföreningen, vars kansli försökt följa och registrera förekommande skandalresor, uppskattar man siffran till 0,5 promille, d. v. s. att av nära 400 000 resenärer har 500 deltagit i skandalresor. Jag vill självfallet inte att frågan om antalet personer som deltagit i skandalresor skall bli en huvudpunkt i debatten; det är under alla omständigheter alltför många som råkat ut för det.

Sällskapsreseutredningens majoritet — jag vill påminna om att två av utredningens ledamöter avgivit reservationer — har i sitt principresonemang anfört att resebyråföretagen disponerar resenärernas i förskott inbetalda avgifter, eftersom man i efterskott betalar hotell, flygbolag o. s. v. Jag tror att man har begått det fundamentala misstaget att hämta dessa exempel från skandalresearrangörernas verksamhet — de flygbolag och hotell dessa anlitar har del i ansvaret för skandalresorna. Denna uppgift stämmer nämligen inte med mera seriösa resebyråers erfarenheter. Varje flygning betalas exempelvis ett visst antal dagar i förskott. Företagens reklam- och kontorskostnader belastar ju budgeten långt före avresorna, och på åtskilliga hotell har en del av resebyråerna måst göra depositioner. Att hotellen vill ha sådana garantier kan givetvis bero

på den växande internationella konkurrensen men också — vilket är värt att uppmärksamma — på framfarten av de få piratresebyråerna, som med systematisk hänsynslöshet, skyddade av konkurslagen, lurat hotellägare och flygbolag på deras pengar.

Jag har nämnt dessa självklarheter för att om möjligt undanröja missuppfattningen att resebyråbranschen är en guldgruva. Branschens företag arbetar under mycket hård konkurrens.

Som jag underströk i motion 1033 i denna kammare har Svenska resebyråföreningen i sitt remissvar föreslagit obligatorisk auktorisation. Därigenom skulle man kunna dra nytta av erfarenheterna från den frivilliga auktorisationen och till hela branschen utbreda de seriösa resebyråföretagens ansvar för kvalitet och känsla för allmänna spelregler. Samtidigt föreslås en reklamationnämnd på bred basis, vilket är ett rimligt krav som står i god överensstämmelse med vad som anfördes i landsorganisationens remissvar. På det sättet skulle man smidigt och friktionsfritt kunna få den insyn och åstadkomma den trygghet för resenärerna som vi alla eftersträvar.

Men en så smidig lösning har varken sällskapsreseutredningen, statsrådet Lange eller tredje lagutskottet accepterat. I stället föreslås en resebyrålag som stipulerar att arrangörerna har att ställa säkerhet på minst 200 000 kronor och däröver i proportion till årsomsättningen. Kommerskollegium — en av de många instanser som avstyrkt förslaget — har utarbetat tillämpningsbestämmelserna. Avsikten är att beloppet så småningom skall uppgå till 100 procent av omsättningen under årets bästa försäljningsmånad. Enligt Aftonbladet, som ju följt dessa frågor med stor uppmärksamhet, kommer resebyråernas samlade säkerhet enligt detta system att uppgå till cirka 80 miljoner kronor. Vi talar inte längre om en säkerhet på minst 200 000 kronor, statsrådet Lange, utan

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

vi talar om den säkerhet i ett helt anorlunda perspektiv som blir resultatet av de tillämpningsbestämmelser som kommerskollegium låtit utarbета.

Vad när man nu med denna lagstiftning, och på vilket sätt kommer framtidens resenärer att erhålla större trygghet? I värsta fall kommer åtskilliga av de många små men seriöst arbetande byråerna att försvinna. Det är utopiskt att tro att de skall kunna skaffa fram de belopp som fordras som säkerhet. Många av dessa byråer har lång erfarenhet av resebyråverksamhet, de har skötts ambitiöst, och de har en trogen kundkrets. I stället kan förslaget öppna nya möjligheter för spekulativa finansintressen att operera på resebyråmarknaden. Några krav på yrkesskicklighet eller dokumenterad lämplighet för drivande av resebyrå uppställes ju inte i lagförslaget.

Från det utgångsläget är det överraskande att statsrådet Lange i propositionen aropå förslaget om obligatorisk auktorisation förmenar att denna dels skulle innebära etableringskontroll och begränsad konkurrens och dels av resenärerna uppfattas som om staten stod som garant för resorna. Den uppfattningen kan man kanske komma till från allmänna utgångspunkter, men när statsrådet med varmt instämmande av tredje lagutskottet föreslår en säkerhet i utgångsläget på minst 200 000 kronor med den tillämpning som jag antytt att kommerskollegium arbetar efter, så är ju också det med samma värdering en etableringskontroll och konkurrensbegränsning. I det ena fallet gäller det ett obligatorium i kombination med dokumenterad yrkesskicklighet. I det andra fallet — Kongl. Maj:ts förslag — räcker det med ett visst antal tusenlappar utan ytterligare krav på särskild branschkännedom eller näringspolitiska förutsättningar.

Denna viktiga angelägenhet har emellertid inte helt glömts bort i propositionen. Statsrådet Lange delar nämligen

sällskapsreseutredningens bestämda önskemål att den frivilliga auktorisationen skall fortsätta. Det ligger utanför min kompetens att göra några kommentarer till detta önskemål, men jag tycker att det är föga konsekvent. Först skall kommerskollegium ansvara för att reseföretagen fyller de högt ställda ekonomiska kraven, varefter resebyråföreningen, när de nya företagen väl har auktoriserats av kommerskollegium, skall åta sig att svara för vederbörandes duglighet. Enligt lagens utformning räcker det i fortsättningen med att ha pengar. Beträffande andra branschintressen uttalas endast allmänna förhoppningar.

Herr talman! Jag delar helt den seriösa resebyråbranschens uppfattning att det föreliggande lagförslaget är både onödigt och till sina konsekvenser olyckligt med den utformning det fått och med den tillämpning som kommerskollegium skisserat. Jag yrkar därför bifall till motionen nr 1033 i denna kammar.

I detta anförande instämde herr *Nilsson* i Gävle (k).

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! För en gångs skull tror jag att jag kan uppfylla löftet att fatta mig kort från denna talarstol.

Visst kan det råda tveksamhet beträffande nödvändigheten av att nu vidta åtgärder för att komma till rätta med reseskandaler och skydda resenärerna från de olägenheter och de svårigheter som de kan bli försatta i. Jag hyste den själv, och jag var från början inställd på att avvakta vart den av branschen företagna åtgärden att själv ta hand om ett auktorisationsförfarande skulle leda. Detta har onekligen i många avseenden givit goda resultat, men det har inte hindrat att ett visst antal människor utsatts och alltjämt utsättes för svårigheter, när mindre nogräknade företag, utan

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

att underkasta sig denna auktorisation eller uppfylla de villkor som är förknippade med den, ändå ägnar sig åt den här verksamheten.

Jag förstod opinionen så, att det fanns ett önskemål om att resenärerna om möjligt borde få ett visst skydd, så att de inte behövde riskera att bli kvar på flygplatsen varifrån resan skulle påbörjas, och även en viss trygghet för att de skulle utan långa dröjsmål komma hem i enlighet med den ursprungliga resplanen. Det är vad dessa ingripanden syftar till.

Jag vill gärna erkänna att jag varit en smula tveksam, men jag vill tillägga att när jag lyssnade till herr Carlshamre i dag så försvann åtskilligt av mina tvivel. Han råkade ut för misstaget att bevisa alldeles för mycket. Jag känner mig nu nästan fullt övertygad om att vi inte kunde vänta längre, utan att vi måste se till att på något enkelt sätt skydda resenärerna i de två hänseenden som jag nämnt. Av herr Carlshamres anförande framgick att han också observerat syftet med ingripandena.

Om man bestämmer sig för att vidtaga åtgärder för att skydda resenärerna i de två nu berörda hänseendena och vill göra det på ett så enkelt sätt som möjligt, har man två vägar att gå. En kombination mellan båda kan tänkas. Den ena innebär en auktorisation — men det kan inte gärna komma i fråga att skapa en auktorisation — medan den andra vägen är det garantisystem som föreslås i propositionen och som utskottsmajoriteten har ansett sig kunna rekommendera. Skapandet av ett obligatoriskt auktorisationssystem kan väl inte ske utan att staten antingen helt svarar för administrationen av ett sådant system eller möjligen överläter det hela på branschen och därmed ger systemet en karaktär av obligatorium. I båda fallen skulle man knappast kunna undgå att råka ut för faran att systemen skulle uppfattas på samma sätt, nämligen att staten själv står som garant i

fråga om företagens sätt att sköta verksamheten. Ett sådant system tror jag inte är möjligt att genomföra utan att bygga upp en besvärande och i detalj granskande apparat. Jag har ansett att vi skall pröva om vi nu ändå kan göra någonting, vilket jag efter herr Carlshamres utmärkta anförande känner mig övertygad om är nödvändigt. Jag var inte så övertygad, när jag talade i första kammaren för en stund sedan.

Jag menar att vi skall göra det så enkelt som möjligt. Det är rimligt att ställa upp en viss fordran på ekonomisk stabilitet hos ett företag som sysslar med denna verksamhet. Det föreslagna garantisystemet avses göra detta. Naturligtvis kan man alltid, herr talman, diskutera beloppen. Lagen gäller icke företag som enbart sysslar med resor i Norden. Jag tror emellertid att för seriösa företag är 200 000 kronor knappast ett belopp som får dem — för att använda herr Lindkvists ord — att avstå från att engagera sig. Om de är dokumenterade som goda företag, har goda företagsledare och en god administration och alltså har förutsättningar att kunna verka på dessa områden, lär de kunna uppnå att en bank medverkar till att ställa detta garantibelopp.

Huvudsyftet med denna minimigräns på 200 000 kronor är att erhålla en viss ekonomisk standard på företag som ägnar sig åt sällskapsresor vilka sträcker sig utanför Norden. Man kan naturligtvis alltid diskutera detta belopps storlek. När vi sände ut en departementspromemoria fixerade vi gränsen vid 300 000 kronor. Jag tog ett visst intryck av remissyttranden och sänkte detta belopp till 200 000 kronor. Vid synnerliga skäl kan lägre belopp vara tillräckligt. Det har jag anført i propositionen. Denna dispensmöjlighet är avsedd att användas i undantagsfall, när garantibeloppet kan sänkas under 200 000 kronor utan att avsteg görs från huvudprincipen om den ekonomiska standarden hos reseföretagen. Utskottet

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

har godtagit detta lagförslag, men jag är medveten om att utskottet samtidigt föreslagit en tillämpning som är något mindre rigorös än den som förordats i propositionen. Jag kan ha förståelse för en något mjukare syn på denna reglering.

Jag skall därför inte göra några invändningar mot att lagen tillämpas så att ett mindre företag i enstaka fall skall kunna anordna en sällskapsresa utan att behöva ställa så stor säkerhet som 200 000 kronor. Vad jag emellertid vill understryka är att ett sådant synsätt inte bör få leda till att fältet står fritt för småföretagen i branschen att bedriva reseverksamhet utan full säkerhet i dessa hänseenden. Om inte administrationen av regleringen skall bli alltför betungande, måste bedömningen av säkerheterna vara ganska schablonmässig. För att begränsa övervakningen av företagen till en rimlig nivå måste säkerheten vara så hög, att variationer i omfattningen av företagens reseverksamhet inte genast behöver medföra att säkerheten måste ändras.

När jag läst utskottets utlåtande har jag inte funnit något som strider mot vad jag nu har sagt, och jag finner det angeläget att den försöksreglering — jag understryker detta — som vi nu är beredda att ta ställning till inte innebär att den tillämpande myndigheten skall tvingas att från fall till fall avväga säkerheten för varje enskilt företag, utan den får tillämpa enkla tumregler och därvid begränsa avstegen från tvåhundrausenkronorsregeln till undantagsfall, där upprätthållande av kravet skulle medföra alldeles uppenbara olägenheter.

Herr talman! Därmed har jag sagt vad jag tror behöver sägas utöver vad som redan framförts av utskottets talesman i denna debatt.

Herr CARLSHAMRE (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte säga att

jag av herr Langes argumentation har blivit mer övertygad än förut om att min reservation inte skulle ge uttryck för någonting riktigt och önskvärt. Dels finner jag den sortens retoriska knep väl enkla för andra kammarens talarstol — därvidlag må herr Lange ha en annan bedömning — dels var jag redan tidigare fullt på det klara med att det icke är motiverat med en så pass ingripande och diskriminerande lagstiftning som denna, vilken icke är ägnad att lösa de problem den förorsakar.

Jag vill rikta kammarens uppmärksamhet på att den uppgift som herr Lindkvist lämnade om storleken av det garantibelopp som kan komma att krävas är en ny uppgift, som icke fanns tillgänglig när tredje lagutskottet behandlade frågan. Vi hade egentligen bara minimisiffran 200 000 kronor att hålla oss till. Vi var medvetna om att det kunde bli fråga om större belopp när det gäller stora reseföretag, men att det skulle kunna bli tal om belopp av den storleksordning som här har nämnts tror jag inte att någon i utskottet drömde om. Det måste innebära att de allra största resebyråföretagen kan komma att avkrävas garantier av storleksordningen upp till 20 miljoner kronor och att medelstora och mindre företag, om garantin knyts till den största omsättningsmånaden, kan bli nödsakade att mobilisera miljonbelopp. Det kan således bli fråga om garantibelopp som många av företagen säkert inte kan uppbringa.

Jag har inte sagt — och ingen annan heller — att lagen skulle leda till ett totalt stopp för sällskapsresor, men tämmligen säkert är att den kommer att leda till ett totalt stopp för en del nu existerande seriösa och väl arbetande företag.

Jag vill tillfoga, herr talman, att om jag inte av principiella skäl hade varit motståndare till en särslagstiftning över huvud taget på detta område — jag anser nämligen inte tillräckligt grun-

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

dade skäl föreligga för en sådan — skulle jag kunnat ansluta mig till herr Lindkvists motion hellre än till förslaget i propositionen. Motionen har den fördelen framför propositionens förslag att den sannolikt löser de problem som ligger framför oss, åtminstone till en betydande del. Skall man ha en principiellt tvivelaktig lag, måste det vara bättre att få en som åtminstone är effektiv än en som är både principiellt tvivelaktig och ineffektiv, vilket den i propositionen föreslagna lagen sannolikt är.

Jag kommer därför, herr talman, för egen del att i andra hand stödja herr Lindkvists motion nr 1033.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Lange undvek att gå in i diskussion om de uppgifter jag lämnade. Det ger mig anledning att ännu mera närgånget berätta för honom hur man på kommerskollegium tänker tyda den lag, vilken enligt statsrådet Lange innebär ett enkelt tumgrepp och enligt vilken man genom dispenser kan göra vissa avvikelser från regeln om 200 000 kronor i säkerhet. Kommerskollegium tänker sannerligen i helt andra banor än statsrådet Lange.

I tron att riksdagen i natt skulle ha godkänt den föreslagna resebyrålagen har kommerskollegium i dag sänt ut handlingar till landets resebyråer. I dessa handlingar understryks uppgifterna i Aftonbladets artikel, där det i en av de fyra punkter som tas upp anför, att en betalningsutfästelse bör avse ett belopp motsvarande minst den högsta månadsomsättningen under år 1966, dock lägst 200 000 kronor. Det sistnämnda tillägget skall självfallet avse företag som genom sin litenhet inte når upp till någon större ekonomisk kapacitet.

Där har vi alltså tolkningen. Det är konsekvenserna av denna lag. Det är från detta utgångsläge som jag gjort gällande att förslaget har en helt annan

verkan än vad statsrådet Lange gav sken av i sitt anförande.

Låt mig vidare, eftersom herr statsrådet skall gå upp i debatten, bara ställa ytterligare en fråga: Kan statsrådet definiera vari skillnaden ligger mellan en obligatorisk auktorisation, vilken kan verka som etableringskontroll och konkurrensbegränsande faktor, och införandet av en ekonomisk spärr, som inte bara hindrar nyetablering utan sannolikt också kommer att få betydande konsekvenser för en rad av de minsta men mycket välskötta och seriöst arbetande resebyråföretagen?

Den tveksamhet som statsrådet Lange tidigare hade haft och som herr Carlshamre haft vänligheten avlägsna borde han inte ha släppt. Om statsrådet hade haft mera tid till att fundera igenom problematiken, skulle han ha uppmärksammat att man kan genomföra en obligatorisk auktorisation byggd på den frivilliga som för närvarande finns.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Lindkvist blir inte mer övertygande för att han upprepar sina påståenden. Om staten föreskriver en branschauktorisering eller självföranstaltar om en sådan, måste den anses ikläda sig ett ansvar för denna verksamhet. Detta har jag med skärpa framhållit och det kan inte gärna bestridas.

Finns det sedan — jag vet att de finns — seriösa företag av mindre omfattning som bedrivit framgångsrik verksamhet utan anmärkningar, företag vilkas resenärer varit helt nöjda, lär ett sådant företag kunna påräkna ekonomisk medverkan för att i fortsättningen kunna ställa en begränsad garanti för sin verksamhet.

Om ett sådant företag redan är auktoriserat har det därmed fått ikläda sig en garanti på 100 000 kronor. Det är klart att jag inte vill bestrida att det kan finnas företag som kommer att för-

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

svinna, om vi höjer gränsen. Därför har jag förståelse för den mjukare tolkning som utskottet för sin del rekommenderar när det gäller tillämpningen av undantag från den undre gränsen.

Det finns små men välskötta företag. Jag kan nämna ett sådant som jag hörde talas om helt nyligen. Det består i stort sett av endast en person som under vinterhalvåret ordnar skolresor. Under en del av sommaren har han sin buss ledig och ordnar då sällskapsresor, varvid han själv hjälper resenärerna till rätta, tar kontakt med hotell m. m. För ett sådant företag skall naturligtvis garantibelopp kunna sättas lägre än vad minimigränsens tumregel annars skulle innebära.

Jag har ännu inte sett kommerskollegiums skrivelse, men kommerskollegium har inte fastställt några gränser. Även kommerskollegium är mycket angeläget att få ett grepp om omfattningen av verksamheten, och dess frågeformulär avser väl närmast att ge det möjligheter att överblicka denna. Det är ganska naturligt att det belopp som skall fastställas i någon mån påverkas av omfattningen av den verksamhet som bedrivs. Men har ett företag på detta område mångmiljonsaffärer, lär inte det belopp som kan komma att fastställas av kommerskollegium utgöra någon större belastning för företaget eller något hinder för det att fortsätta. Hade man satt en gräns på ett så orimligt belopp som åtskilliga miljoner kronor — det höjdes röster t. o. m. för det — skulle det, trots alla de svårigheter som ett känt reseföretag av andra skäl har haft, inte ha hindrat företaget från att fortsätta sin verksamhet i samma utsträckning som det för närvarande har.

Båda åtgärderna — en auktorisation och ett föreskrivet minimibelopp för en garanti — kan naturligtvis medföra att några företag försvinner från detta verksamhetsfält. Det vill jag inte utsluta, utan jag har kallt räknat med det. Delvis är det ju en sak som vi öns-

kar. Att ett och annat seriöst företag kan ryka med finns det alltid risk för. Men jag tror uppriktigt sagt, ärade kammarledamöter, att det är en rent teoretisk spekulation. Jag kan försäkra herr Lindkvist att tjänstemännen i kommerskollegium faktiskt förstår att tolka en lagstiftning av denna art på ett vettigt sätt. Det finns ingen anledning att befara att de skulle göra sig skyldiga till någonting som herr Lindkvist här har velat utmåla. Om hans enda syfte var att gå upp i debatten för att fråga mig om inte även detta system skulle kunna leda till en begränsning av konkurrensen, var frågan rätt överflödig. Det förstår jag också.

Till herr Carlshamre vill jag bara säga att han inte kunnat leda i bevis att ett ingripande av denna art ändå inte skulle kunna fylla syftet att ge resenärerna ökad trygghet för att komma i väg och ökad trygghet för att komma hem.

Herr CARLSHAMRE (h) kort genmäle:

Herr talman! Nu kan man väl ändå fråga sig om inte statsrådet Lange argumenterar emot sig själv. Här är det en uppgift som är ny för i varje fall de flesta av oss. Jag har ingen anledning att betvivla att med de regler som kommerskollegium överväger kan det komma att krävas säkerheter på mångmiljonselopp. Det vore inte märkligt, om så blev fallet. Om det nu gäller ett reseföretag med många miljoners omsättning, är det ju ett fullständigt slag i luften att avkräva detta företag en säkerhet på 200 000 kronor — ett belopp som inte har någon som helst betydelse, om företaget inte kan uppfylla sina förpliktelser. 200 000 kronor eller ingenting kan ju i detta fall göra detsamma. Om man skall försöka få herr Langes förslag någorlunda effektivt är det därför mycket sannolikt att det vill till stora belopp som står i någon proportion till den omfattning verksamheten har.

Sedan får vi höra statsrådet Lange stå

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

och tala i termer: jag tror inte, jag förmodar, vi vet inte om det behöver bli så stora belopp. Herr Lange, det minsta vi har att kräva är att herr Lange vet detta. Riksdagen kan väl inte anta en lag, om det ansvariga statsrådet över huvud taget inte vet hur den fungerar och huruvida man kommer att kräva 200 000 kronor eller 20 miljoner kronor i säkerhet av någon.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vet inte om herr Carlshamre missförstod mig. Jag har aldrig sagt någonting sådant som att det blir fråga om att fastställa miljonbelopp. Jag har sagt att även om det har funnits de, som ibland i den mera oöverlagda debatten har framfört att det bör ställas sådana säkerhetskrav, skulle ändå någon resebyråverksamhet finnas kvar. Jag har aldrig sagt att kommerskollegium, herr Carlshamre, någonsin har övervägt att fastställa sådana belopp. Men det är inte jag som har att fastställa beloppet, herr Carlshamre. Förslaget sådant det behandlats och av utskottet tillstyrkts går ut på att överlåta till kommerskollegium att fastställa dessa belopp med en minimiregel, som i vissa sammanhang och i vissa undantagsfall kan underskridas, och därefter beräkna belopp som är rimliga och vetliga.

Jag tror att kommerskollegium, som förut haft att tolka många lagar, också kan tolka författningar i fortsättningen.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi är helt överens om syftet att vi nu genom skärpta bestämmelser skall komma åt de resebyråer vilkas huvudsyfte har varit att tjäna kortsiktiga pengar på resebyråskandaler. Vi är helt överens om syftet med den lagstiftning vi diskuterar. Jag uppfattar nu statsrådet Langes senaste inlägg som att han är något överraskad av den uppfattning som finns inom kommerskolle-

gium. Jag skall komplettera min uppläsning med att berätta att jag har besökt kommerskollegium tillsammans med ordföranden i Svenska resebyråförbundet, en vittnesgill person som nu sitter på läktaren och lyssnar på denna diskussion. Vi svävar inte i den minsta okunnighet om att målet på längre sikt för kommerskollegium är att en säkerhet skall ställas som motsvarar 100 procent av den bästa månadsomsättningen.

Jag vill skynda mig att tillägga att jag inte fördenskull hyser något agg mot kommerskollegium, ty det var alldeles utomordentligt angenämt att få tala med dess företrädare som skulle handlägga detta ärende. Jag förstår också att de har bråttom och riktar inte någon anmärkning mot att de redan har skickat ut handlingar till resebyråerna. Vi har ju väntat i många år.

Tidigare har den seriösa resebyråbranschen själv fått svara för att rensa upp i den djungel som har skapats av resebyråpiraterna. Jag har bl. a. i en interpellation till statsrådet Lange tagit upp dessa frågor för att utröna vad han har för avsikter. Nu slår han till, nu är det bråttom: redan den 1 juli 1967, mitt inne i en affärssäsong, som har planlagts för länge sedan, skall man hoppa in med en lag av denna bryska karaktär. Det är att ha ett mycket starkt misstroende mot den seriösa resebyråbranschen.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag är ledsen att jag skall behöva förlänga denna debatt, men jag är en smula förvånad över herr Lindkvist, som inte var särskilt nöjd med det svar jag gav på den interpellation som han nu nämnde, nämligen att vi inte skulle förhastna oss utan vänta. Sedan har en utredning framlagts, och jag har fått en grund för ett handlande. Jag anser att skall man handla, skall man göra det kvickt. Detta ingripande avser ju inte att skydda resebyråerna,

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

utan det avser faktiskt att skydda rese-
närerna. Kan man vidtaga dessa åtgär-
der så att de hinner verka redan inne-
varande säsong, anser jag att vi bör
finna oss i den olägenhet som kan upp-
stå. Det kan inte ha varit resebyråerna
helt obekant att förslag till en sådan
här lagstiftning kunde komma att fram-
läggas.

Jag vill än en gång understryka att
kommerskollegium inte tagit ställning
till vilka belopp som skall fastställas ut-
över vad som framgår av författningen
och propositionen. Av dessa kan icke
utläsas att beloppen skall fixeras på
ett sätt som herr Lindkvist anser sig
kunna gå i god för. Jag tror att också
kommerskollegium följer denna debatt.

I motsats till herr Lindkvist har jag
inte sett det cirkulär som skulle ha sänts
ut, men jag vet att de som kommer att
syssla med dessa frågor i kommers-
kollegium är kloka människor som sä-
kerligen också förstår hur författningar,
propositioner och utskottsutlåtanden
skall läsas.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Mitt inlägg i denna de-
batt skall beröra en detalj i den fråga
som nu behandlas. Med herr talmannens
medgivande kommer det närmast att
ansluta till det utlåtande från allmänna
beredningsutskottet som behandlar en
motion angående skolungdomens ferie-
resor.

Jag vill framhålla att jag gör mitt in-
lägg här såsom konsument och att jag
vill hävda konsumentintressena i denna
fråga. Jag har utgått ifrån att den lag-
stiftning som föreslås tar sikte på kon-
sumentintressena. Vi får inte glömma
att det hela emanerar från ett initiativ
från konsumentrådet. Utredningen om
sällskapsresorna är igångsatt med an-
ledning av detta initiativ. Jag anser att
debatten hittills i dag har präglats för
mycket av företagariintressena.

Det jag här skall tala om är i och för
sig inte en sak av liten betydelse. Man

beräknar att ungefär 25 000 ungdomar
numera använder sina lov till resor
utanför Norden. Hur stor del av dessa
resor som är rent semesterbetonade vet
man inte. Större delen av ungdomarna
reser ut med ambitionen att förkovra
sig i ett främmande språk och samtidigt
få en omedelbar kontakt med det främ-
mande landets sociala och kulturella
liv. Ungdomarna anmäler sig därför till
regelrätta språkkurser som anordnas
utomlands eller söker inackordering i
en enskild familj. Ibland kombinerar
man båda dessa saker.

Antalet ungdomar som reser utom-
lands har ökat betydligt och följden har
blivit att det uppstått en mängd företag
som erbjuder sina tjänster på denna up-
penbarligen mycket lukrativa marknad.
Statsmakterna visade på ett tidigt sta-
dium intresse härför och redan 1938 till-
kom den s. k. centralnämnden för skol-
ungdomsutbyte. Nämndens verksamhet
har ökat under de senaste åren och om-
besörjer nu placeringen av cirka 4 000
ungdomar per år. Den arbetar säkert
hedervärt i alla avseenden men täcker
bara en del av behovet.

Vilken garanti har dessa ungdomar
nu för att de får ut det mesta möjliga av
en sådan här resa, att kostnaderna står
i rimlig relation till nyttan och nöjet, att
inackorderingen sker i betryggande for-
mer, att man får resorna till och från
placeringsorten ordnade tillfredsställan-
de? Man måste i det fallet ta hänsyn till
att det rör sig om mycket unga resenä-
rer som gör sin första utlandsresa och
saknar möjligheter att klara upp olika
situationer. De pedagogiska kvalifika-
tionerna hos de lärare ungdomarna får
är inte det minst viktiga. Den som vill
bereda sina ungdomar tillfälle till några
sommarveckors utlandsvistelse finner
snart att det på denna marknad — lik-
som på så många andra — är lika lätt att
få tag på värdelöst reklammaterial som
det är svårt att få en vettig och objek-
tiv information. Det är nästan omöjligt
att få tag på någon person eller någon

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

institution som har en allmän överblick och som kan värdera det ena företaget i förhållande till det andra. I min enfald trodde jag vid ett tillfälle att råd kunde man få genom att vända sig till centralnämnden. Så var dock inte fallet. Nämnden var helt förhindrad att ha någon som helst mening om sådant som lärarkvaliteter, prissättningar, kursorter etc. Nämnden är tydligen mycket påpassad av sina konkurrenter och det får man väl acceptera. Det är dock alldeles klart att man måste få fram denna information på annat sätt.

Ungdomarna använder ofta halva lovet för att arbeta ihop pengar till resan och de borde då också kunna garanteras ett gott resultat. Många föräldrar kan inte hjälpa sina ungdomar eftersom de kanske inte vet någonting om landet i fråga och inte själva varit där. De har inga kontakter. Jag vill inte påfordra att skolorna skall engagera sig i ett praktiskt detaljarbete. De har inte, och kommer inte att få, personalresurser för detta. Däremot borde det vara möjligt att ge ungdomarna en allmän information om olika alternativ för sådana här studier. Skolöverstyrelsen har här en viktig uppgift som impulsgevare, anser jag. I sitt yttrande om sällskapsreseutredningen säger skolöverstyrelsen, att det är önskvärt med central tillsyn över skolungdomsresorna till utlandet med pedagogiskt inslag, men den kan inte påta sig detta ty den har inte personal och inte ekonomi härför.

Departementschefen säger emellertid i propositionen nr 106 på s. 30: »På skolöverstyrelsen torde också få ankomma att, därest behov anses föreligga, föreslå lämpliga åtgärder i fråga om skolungdomsresor med pedagogiskt inslag.» Till detta har inte tredje lagutskottet gjort några kommentarer. Jag antar därför att utskottet inte gör några invändningar mot detta uttalande. Därav drar jag den slutsatsen att skolöverstyrelsen skall vidta åtgärder, eftersom skolöverstyrelsen själv redan har sagt,

att det är önskvärt med bl. a. denna tillsyn och att ämbetsverket följaktligen också begär resurser för detta. För övrigt kan man endast genom att följa förhållandena kontinuerligt eller genom att göra punktundersökningar få underlag för den konsumentupplysning som det talas så mycket om i det ärende vi i dag behandlar. Konsumentupplysning tar man inte ur luften, utan för att kunna bedriva en sådan måste man ju ha tillgång till konkreta fakta.

Vidare vill jag tillägga att genom de åtgärder som föreslås i propositionen väntar jag mig en välbehövlig sanering även inom den del av resemaknaden som omfattar skolungdomsresorna. Om man dessutom kan aktivisera den nya allmänna reklamationsnämndens befattning med ifrågavarande arrangemang skulle det säkert också vara nyttigt. Kunde man också få pris- och kartellnämnden att kartlägga prisförhållandena, så tror jag, att det skulle finnas underlag för en helt annan och bättre information än den hurtfriska, pratiga men föga innehållsrika reklam som är så lätt att få i sin hand.

Jag utgår alltså ifrån att skolungdomen kommer att resa ännu mera och med bättre utbyte efter det beslut vi fattar här i dag. Om det åtföljs av åtgärder från skolöverstyrelsens sida och från de konsumentupplysande organen kommer det hela att utvecklas i rätt riktning.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag förstår att fru Lewén-Eliasson kan hysa en viss oro med tanke på skolungdomens språkstudieresor. Själv har jag en viss erfarenhet av den sortens researrangemang. Jag förnekar givetvis inte att det har funnits, och kanske också ännu finns, ett och annat mindre skolreseföretag som inte invändningsfritt tar socialt och pedagogiskt ansvar för sina resor och kurser. Att döma av vad jag själv har sett tror jag emellertid inte att det finns någon

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

större anledning till oro. För närvarande finns det betydligt större skäl till oro för deltagande i andra slags resor. Jag vågar försäkra att den sociala och pedagogiska ambitionen inom skolreseföretagen är mycket stor, och sköter sig inte företagen får de igen det vid nästa års bokning. Inom ungdomsvärlden sprids givetvis negativa omdömen lika snabbt som positiva. Dessutom, och detta är ganska viktigt i det här sammanhanget, har reseföretagen i åtskilliga fall själva inspektörer som på ort och ställe kontrollerar arrangemangen. Oftast är det mycket erfarna lärare eller skolledare som har sådana uppdrag, och man kan förutsätta att de känner sitt ansvar och handlar därefter, även om de är utsedda av företaget.

Jag vill inte påstå att en speciell skolöverstyrelseinspektion som på sina håll efterlysts i och för sig skulle vara onödig. Den skulle till och med kunna betecknas som tacknämlig. Men den skulle ta i anspråk — därvidlag har jag erfarenhet — så mycket arbete, att effekten inte skulle svara mot de insatta personella och ekonomiska resurserna. Vi måste nog än så länge lita till skolreseföretagens självkritik och självinspektion.

Detta torde vara summeringen av det läge och de möjligheter som föreligger i dag.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag har inte haft anledning att syssla med denna fråga på motions- eller utskottsstadiet. Jag är emellertid allvarligt oroad av de risker som påpekats från mer ansvarskännande resebyråhåll. Också utskottets talesman, herr Nyberg, tillkännagav ju nyss en betydande skepsis på ett par punkter, även om han godtagit förslaget i princip. När jag känner viss betänksamhet inför detta, gäller det ingalunda de mer eller mindre skumma företag som hör till resebyråbranschens undervegetation. Det gäller snarare omsorgen om

de ytterst ambitiösa företag, som genom år av hårt arbete rationaliserat sin verksamhet, som ofta fått rensa upp efter mindre nogräknade kolleger och som nu gör den resande allmänheten en verkligt betydande tjänst — ofta inom ramen för våra folkrörelser. Man kan väl här med rätta använda det förpliktande ordet service.

Jag har själv viss kännedom om detta område genom att jag under många somrar stått till förfogande för sådan verksamhet i egenskap av tolk och färdledare, i vissa fall som färdkaplan. Mitt intryck är att det finns många sådana företag, i fråga om vilka man aldrig behöver befara några reseskandalor.

Det vore oerhört ledsamt om den nya lagen skulle drabba dessa företag till den grad att de tvingas att nedlägga sin verksamhet. I så fall har man ju bara gjort ont värre och tillgripit större våld än nöden kräver. Då är jag rädd för — och det har antyttis tidigare här — att det åter kommer att spira en vildvuxen flora av spekulativa reseföretag som kanske kan skaffa fram pengarna men som inte kan ge den förnämliga tjänst, som är viktigast för resenärerna och som vi har rätt att kräva när vi en och annan gång i vårt liv kommer ut på sådana här färder.

Jag skulle helst ha sett, herr talman, att vi hade kunnat gå den positiva saneringsväg som föreslagits av herr Lindkvist i hans motion II:1033 om obligatorisk auktorisation. Jag kommer också att i första omgången rösta för den motionen.

Under alla omständigheter — och det är närmast därför, herr talman, som jag har begärt ordet — ville jag påpeka en sak i anslutning till utskottets skrivning; jag utgår nämligen ifrån att utskottets förslag blir riksdagens beslut. I så fall är det av yttersta vikt att utskottets intentioner i de första raderna av utlåtandet beaktas av kommerskollegium och av alla andra som får med denna fråga att göra. Utskottet sä-

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

ger, som redan tidigare har citerats i debatten: »Om synnerliga skäl föreligger, äger kollegiet fastställa säkerheten till lägre belopp eller helt efterge kravet på säkerhet.»

Jag vill till protokollet föra den allvarliga förhoppningen att man vid sådana överväganden verkligen tar hänsyn till den affärsmoraliska standard och den ansvarskänsla som präglar ett företag, även om detta inte i varje läge skulle kunna deponera ett mycket stort penningbelopp. Jag förordar sålunda en stor och omdömesgill generositet och en betydande flexibilitet i tillämpningen av denna lagstiftning. Det gäller här att bekämpa ogräset — därom är vi överens — utan att försvåra livsbetingelserna för allvarligt och ambitiöst arbetande resebyråföretag.

Jag yrkar bifall, herr talman, till motionen nr II: 1033.

I detta anförande instämde herr *Nelander* (fp).

Herr **FROM** (fp):

Herr talman! Jag vill bara kortfattat understryka ett uttalande angående reklamationsrätten i tredje lagutskottets utlåtande. På den punkten hade sällskapsreseutredningen föreslagit, att en särskild nämnd skulle inrättas för handläggningen av tvister mellan reseförsäljare och resenärer. Departementschefen konstaterar emellertid i propositionen, att konsumentrådet nyligen beslutat inrätta en allmän reklamationsnämnd. Enligt uppgift från konsumentrådet kommer emellertid denna nämnd inte att kunna påbörja sin verksamhet förrän sent i höst. I motionen II: 1032 framhåller motionärerna, att det är nödvändigt att nämnden påbörjar sin verksamhet vid lagens ikraftträdande.

Anledning härtil är att sällskapsresorna har den största omfattningen under sommaren. Under den tiden är det speciellt angeläget att det finns reklamationsmöjligheter. Det uttalande i utskottsutlåtandet som jag särskilt vill

framhålla lyder: »Utskottet vill understryka vikten av att nämnden påbörjar sin verksamhet inom resebyråområdet snarast möjligt efter lagens ikraftträdande.»

Jag vill med detta vädja till departementschefen att verka för att nämnden påbörjar sin verksamhet så snart som möjligt.

Herr **SVENNING** (s):

Herr talman! Jag skall ta mycket stor hänsyn till att vi behöver avsluta denna debatt så snabbt som möjligt, men jag vill ändå framföra några synpunkter.

I debatten har Aftonbladet återropats. Det kan då vara av intresse att höra vad som står att läsa i Aftonbladet i dag. Där omtalas att 600 småsparare satsat tillsammans 1,5 miljon kronor mot garantier för varje sparare att få 700 kronor rabatt vid köp av en av resebyråns resor. Pengarna är försvunna!

Vi har anledning att se till att detta område saneras. Jag har på nära håll kunnat iakta hur stora resegrupper fått sina semesterdagar fördärvade och mist sina sparade pengar; jag har sett dessa grupper sitta fast antingen på Bulltofta eller på Kastrup medan resdagarna gått och pengarna försvunnit. Kan vi vara betjänta av att låta sådant fortgå?

Gång på gång har vi i svar på interpellationer och enkla frågor fått höra att någonting skall göras. När nu något föreslås så är det fel.

Herr Carlshamre sade att det är en del billiga småresor som misslyckats. Det är ju just människor med mycket små inkomster som satsat sina pengar för att få en solig och billig semester, som därigenom mist sina pengar. Är det motiverat att inte beakta dessa resenärers oppoffringar? Är de av mindre värde?

Utskottet, som tagit hänsyn till de olika organisationer, tidningar och andra arrangörer, som har speciella möjligheter att anordna resor, har i sin

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

skrivning starkt understrukit att resornas uppläggning bör beaktas. Ja, det behövs garantier. Jag har själv deltagit i resor som anordnats av t. o. m. mycket förnämliga byråer, och jag kan säga att jag reste ut med Vingresor — men frågan är om jag inte kom hem med Svenska handelsbanken.

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Jag vill instämma i herr Lindkvists anförande och även i yrkandet i hans motion. Likaså delar jag helt herr Svennings nyss uttalade mening att något måste göras på detta område — och göras snabbt! Frågan är bara om det behöver göras på det sätt som föreslås i föreliggande lagförslag.

Att det behövs en lag på området råder det väl allmän enighet om. I ett interpellationssvar till mig i februari 1966 sade statsrådet att han inte var främmande för tanken att ett ingripande lagstiftningsvägen kunde bli aktuellt. Nu har frågan övervägts och förslag framlagts, och jag delar den kritik som framförts mot lagförslaget.

Statsrådet Lange säger att det är med viss tveksamhet han lägger fram förslaget, och det är ju beklagligt att man inte kunnat skriva ett lagförslag som åtminstone inte departementschefen själv varit tveksam om.

Om vi i tid hade kommit underfund med var tveksamheten ligger, hade vi kanske kunnat få ett mera modifierat förslag än detta. Svagheten i hela detta förslag är dess blinda tillämpning, den schablonisering som innebär att det förmodligen blir samma tillämpning av den nya lagen i fråga om alla resebyråer, oberoende av om de skött sig dåligt eller bra. I skrivelsen från kommerskollegium står det att betalningsutfästelsen bör avse ett belopp motsvarande minst den högsta månadsomsättningen under 1966, dock minst 200 000 kronor. En sådan tillämpning är minst sagt olycklig.

Nu säger statsrådet Lange att han kan tänka sig en »mjuk tolkning». Men kan statsrådet garantera att det blir en mjuk tolkning bertäffande de byråer som har skött sig på ett förtjänstfullt sätt? Det är den fråga som alltjämt står öppen.

Jag delar inte de principiella betänkligheter mot lagstiftning över huvudet taget som herr Carlshamre gav uttryck åt. Jag är helt införstådd med att lagstiftning är nödvändig men skulle vilja ha den i den form som jag tidigare talat för här i kammaren och som uttryckts i yrkandet i herr Lindkvists motion om förslag till lag om obligatorisk auktorisation för arrangörer av sällskapsresor utomlands och i anslutning därtill en reklamationsnämnd med ett brett konsumentinflytande. Jag tror att det är den riktiga vägen, och jag noterar att herr Carlshamre förklarade att han i andra omgången, om hans reservation faller, är beredd att stödja herr Lindkvists förslag.

Även den grupp som jag tillhör är beredd att stödja herr Lindkvists motion. Om detta är genomgående i flera grupper, förefaller det som om det finns goda förutsättningar för att herr Lindkvists motion skall få en ganska god anslutning och kunna bli ett bättre alternativ än det lagförslag som nu är framlagt.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Jag vill bara göra en kommentar till herr Nordstrandhs anförande. Han trodde mycket på möjligheterna till självsanering. När det gäller skolresorna och deras arrangörer måste jag dock säga, att det väl är en ganska dålig tröst för elever och föräldrar att föga nogräknade företag, som opererar ute på marknaden ett eller annat år, sedan försvinner därför att de får så dåligt rykte. Det är faktiskt inte ovanligt att företag som sysslar med sådana här arrangemang håller sig kvar på marknaden ett par år.

Lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

Synnerligen olyckligt är det när unga personer råkar illa ut. Svenska ungdomar har rest till London för att gå på kurs, och sedan har de påträffats drivande omkring på stationerna därför att ingen har tagit hand om dem, vilket väl inte är önskvärt. Det har också anmälts till svenska myndigheter i London, hörde jag talas om för en tid sedan, att man på en ort betackade sig för att ha att göra med den kursanordnare som haft en kurs för svenska ungdomar, därför att kursen sköttes så fruktansvärt illa.

Det är väl också nödvändigt att orienteringen blir bättre än den är för närvarande. Jag har flera kilo reklamtryck med mig här i dag till beskådande, om någon önskar se det. De olika erbjudandena är verkligen mycket svåröverskådliga.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen I) av herr Carlshamre; samt 3:o) bifall till motionen II:1033; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindkvist begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämval beträffande kontrapositionen begärde dock herr Lindkvist votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående tredje lagutskottets utlåtande nr 42 antager reservationen I) av herr Carlshamre, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen II:1033.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 47 ja och 74 nej, varjämte 84 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II:1033.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lindkvist begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 118 ja och 82 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Formerna för den statliga representationen**§ 32**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av motioner angående skolungdomens ferieresor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 33

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 24, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss staten tillhörig fast egendom.

§ 34

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av motioner om ett centralt granskningsorgan för instrument använda vid psykologisk testning inom statsförvaltningen, och

nr 36, i anledning av väckta motioner om arbetsvärdering inom den statliga sektorn.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 35**Formerna för den statliga representationen**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckta motioner angående formerna för den statliga representationen.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 663 av fru *Hamrin-Thorell m.fl.* och II: 843 av fru *Nettelbrandt m.fl.* hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning av formerna för den statliga representationen och i vilken mån särskild ersättning för representationsarbete borde utgå.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 663 och II: 843 icke

mätte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Eric Gustaf Peterson*, fru *Hamrin-Thorell* och herr *Hamrin* i Kalmar, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de lika lydande motionerna I: 663 och II: 843 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning av formerna för den statliga representationen och i vilken mån särskild ersättning för representationsarbete borde utgå.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! I allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 37 har behandlats ett motionspar, i vilket föreslås att en utredning tillsätts med uppgift att utreda i vilka former och i vilken utsträckning statlig representation är motiverad samt på vilket sätt och i vilken omfattning särskild ersättning härför skall utgå.

De som söker efter glädjeämnen här i livet och har svårt att finna sådana drar kanske litet grand på munnen när de läser den här motionen. Men jag tycker att framför allt riksdagens ledamöter, som så ofta tar i anspråk den gästfrihet som utövas av statliga tjänstemän i olika former både här hemma och i utlandet, har anledning att fundera litet över dessa problem.

Det gäller här dels formerna för representationen och dels på vad sätt den arbetsinsats och de utgifter som föranleds av representationen skall ersättas av staten. Beträffande formerna har jag den uppfattningen att många av de nuvarande representationsformerna inom den statliga förvaltningen — det gäller inte bara den representation som utövas av landshövdingarna och de svenska diplomaterna i utlandet, som motionärerna nämner som exempel, utan även representation på andra håll — är gans-

Formerna för den statliga representationen

ka otidsenlig, i varje fall till formen. Jag tycker nog att statsministerparet har ordnat sin representation på ett ganska föredömligt och bra sätt. De har Harpsund där de kan ta emot gäster och där de på olika sätt har visat stor gästfrihet. Fru Erlander har dock möjlighet att upprätthålla sin tjänst i skolan. Samtidigt kan statsministerparet disponera Harpsund som ett hem och där ta emot sina vänner.

Jag tycker som sagt att den statliga representationen förefaller vara något otidsenlig. Men det är inte enbart den frågan som motionärerna vill ha utredd utan också frågan om hur den arbetsinsats som maken ofta får göra i sådana här fall ekonomiskt skall ersättas.

Motionärerna har ändå vunnit en framgång, trots att utskottet inte tycks ha begripit vad det hela har gällt. De har påpekat att en kvinnlig tjänsteman i statlig tjänst som är gift med en landshövding eller en person i liknande ställning icke har möjlighet att få tjänstledighet för att fullgöra den uppgift som man lägger på henne. Visst kan man hänvisa till att det inte är hon som utnämnts till uppdraget, men vi vet allesammans att det på många olika sätt fordras att hon gör en insats. Det minsta man kan begära är därför att hon får den tjänstledighet som erfordras för att hon skall kunna fullgöra denna uppgift. Detta har utskottet fattat, vilket motionärerna med tacksamhet noterar.

Det finns dock även andra saker som utskottet icke har fattat men som borde utredas. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den vid utsköttets utlåtande fogade reservationen med hemställan om en utredning av denna fråga.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Hamrin ville räkna denna motion till muntrationerna. Han har tydligen sinne för den sidan av saken. Jag blev dock nästan mera beklämd än glad över denna motion.

Herr Hamrin menade att makarna Er-

lander hade ordnat det mycket bra för sig, eftersom fru Erlander kunde uppehålla sin tjänst men ändå utövade ett utomordentligt värdskap på Harpsund. Ja, det är riktigt att paret Erlander i detta avseende liksom i så många andra faktiskt är ett föredöme både för den ene och för den andre.

Jag tycker att deras exempel är ett mycket gott bevis för att det inte finns några faktiska hinder för en kvinna, även om hon är gift med en man som har mycket stora representationsplikter, att behålla sitt yrke.

Motionärerna tar i den här motionen upp frågor, som egentligen rör landshövdingarnas och särskilt ambassadörernas löne- och förmånsförhållanden. De gör detta från en speciell synvinkel.

De nuvarande lönerna i utrikesförvaltningen utreddes av förvaltningens lönenämnd i samband med att man år 1964 omorganiserade utrikestjänsten. Sedan 1966 handlägges dessa liksom andra lönefrågor av statens avtalsverk, och strängt taget faller de alltså inom ett område som riksdagen inte har att yttra sig om.

Motionärerna önskar emellertid utreda en nyskapelse på löneområdet, nämligen en särskild frulön som i första hand föreslås skola utgå till hustrur åt landshövdingar och ambassadtjänstemän i utlandet.

Det som herr Hamrin här sade kan kanske i förstone verka litet bestickande. Han erinrade om att man kan få åtnjuta en storartad gästfrihet som i mycket hög grad tynger just hustrurna. Detta är riktigt, men om man närmare ser på vad motionärerna egentligen vill, finner man att deras önskemål strängt taget utgör ett uttryck för ett föråldrat könsrollstänkande, som man trodde tillhörde en gången tid och som man kanske just inte hade väntat sig från folkpartihåll.

Det sista avtal i vilket hustrun följde mannens anställning gällde lantarbetarna. Där räknade man tidigare alltid med

Formerna för den statliga representationen

att en hustru till en lantarbetare skulle mjölka. Hon hade inget eget avtal. Men redan 1937 avskaffades detta. Likadant var det med portvakter; man räknade med att portvaksfrun skulle ha trappstädningen och denna tjänst skulle gå på samma avtal som man träffade med mannen. Man anställde alltså ett par.

Sedan nu detta förfarande avskaffats på andra håll, är det verkligen 30 år senare en modell att ta upp för speciella tjänstemäns hustrur? Jag har svårt att inse detta.

I utskottet ifrågasattes om det över huvud taget var möjligt att anställa en människa utan någon som helst prövning av hennes egna kvalifikationer, om det alltså skulle räcka med att hon redovisade en frutitel. Man menade att det skulle vara ett unikt förhållande för anställning. Men överraskande nog var faktiskt en av motionärerna genast beredd att i utskottet säga att självklart skulle hustruns kvalifikationer prövas; de skulle vara avgörande för om hon fick sköta detta arbete med särskild lön som landshövdingfru eller diplomatfru. Jag vet inte om detta också är reservanternas mening, men naturligtvis inställer sig då frågan: Vem skall pröva om landshövdingens hustru är lämplig? Är det landshövdingen själv som skall göra den testen? Och om hans hustru inte godkännes, skall han då fixa det på något sätt, så att han får någon bättre? Eller skall han låta någon annan sköta det arbete som hennes lön var avsedd för och så skall frulönen alltså gå till någon annan? Att det skulle gå ut över honom själv på det sättet att han inte skulle anses fylla kvalifikationerna för sitt ämbete är väl ändå litet långsökt.

Om nu en kvinna som är gift med en landshövding har ett yrkesarbete och behåller det, skall hon då få behålla frulönen också? Eller skall hon få behålla den bara om hon lämnar sitt yrkesarbete? I så fall skulle vi få ett nytt tröskelproblem, där det kanske lönar sig att lämna sitt jobb och få frulönen.

Jag tycker att det bör stå klart för alla att detta är en kullerbytta och att detta obligatoriska tandemsystem passar ganska illa i ett modernt självständighetsmönster.

För utskottet har det nog varit klart att en landshövding ska såväl som andra gifta kvinnor skall få ha ett eget yrkesarbete, som hon inte behöver lämna. Vi har också förutsatt att hon skall kunna få tjänstledighet på grund av att mannen har flyttat eller hon på annat sätt blir tyngd av uppgifter. Det tycker vi är självklart, och jag kan inte fatta att man har bråkat om den saken.

Att hushållet blir besvärligt säger sig självt, om man har sett våra länsresidens. De har många rum, och de är gjorda för en tid då det fanns gott om billig arbetskraft för personlig service. Det finns det inte i dag. Därför måste det bli dyrt att sköta residensen. Jag kan inte tänka mig att ambassadtjänstemännen och landshövdingarna skulle ha tigit med denna omständighet när uppgörelsen om deras löner och representationskonton träffades. De har nog också kommit ihåg att det är dyrt att hålla så stora hus, om det över huvud taget är möjligt att få tillräckligt med folk att sköta dem.

När det gäller hustrur till utlandstjänstemän måste ju möjligheterna att ha eget arbete vara ännu mer beskurna. Där anser jag att förhållandena är sär-egna och ganska mycket skiljer sig från dem som uppstår om man skulle ha turen att få en man som är landshövding — jag betraktar det nämligen som en tur. Ambassadtjänstemännen skall etablera ett stycke Sverige i främmande land.

Detta måste på något sätt lägga band på hela familjen. Det innebär att den familjen är som en provkollektion på det som är svenskt, och självfallet lägger det stora plikter och mycket arbete på hela familjen. Det bör därför anses riktigt att lönerna för ambassadtjänstemännen är behovsprövade. Man ser till

Formerna för den statliga representationen

familjens storlek, förhållandena för skolor och en rad förhållanden som är mycket skiftande i olika länder och även för olika tjänstemän i olika grader. Att deras löneförmåner har fått en individuell utformning tycker jag är helt riktigt, och jag hoppas verkligen att man inte är snål utan skapar möjlighet till hyfsade förhållanden för familjen för att kunna ge den mycket viktiga service som den ger.

När det gäller själva representationsanslaget är det inte avpassat efter om man är gift eller ogift, utan det utgår oavsett familjens storlek och civilstånd. Detta tycker jag också är riktigt, men det måste ju innebära att om man har en hustru som är intresserad och duktig och orkar med att vara mycket verksam för att sköta det stora hushållet behöver man inte betala så mycket till andra. I annat fall måste man lägga ut mera pengar för representation för att få hjälp i huset. Det borde enligt min mening vara vederbörandes ensak att ordna detta på ena eller andra sättet.

Sedan ifrågasätter jag om det är så tidsenligt — det är inte tidsenligt med de stora husen — att tala om representation. Jag undrar om man har så stor representation på alla landshövdingeresidens. Åtminstone i Stockholm vet jag ingen som har varit inom dörren och fått en kopp kaffe — kanske en personlig bekantskapskrets, men inte mäniskor som står i officiellt förhållande. Jag skulle vilja efterlysa någon stockholmsriksdagsman som över huvud taget har något som helst personligt förhållande till överståthållaren. Detta är ingen anklagelse mot överståthållaren, inte alls. Jag känner det endast som ett bevis på att utformningen av representationen kan man tydligen, utan att på något sätt bli underkänd i sin ämbetsutövning, utforma efter sin egen läggning.

Det kan alltså inte vara så hårda krav som ställs på en landshövdingefamilj att hustrun skall behöva känna, att om hon inte uppger sin yrkeskarriär är hon

en ovärdig hustru till en landshövding och hennes man sköter sig dåligt.

Reservanterna har gått ännu längre än motionärerna. De har uttalat att alla fruvar till högre tjänstemän strängt taget borde ha en frulön. Det skulle vara roligt att veta var man drar gränsen. Går den vid generaldirektörer, eller slingrar man sig kanske ända ned till byrådirektörer? Var sätter man gränsen för att hustrun skall få lön för att sköta representationen? Sanningen är väl att det inte är många högre tjänstemän som har representationsanslag, och när sådana utgår är de mycket små. Jag tror att en anständig frulön skulle vara mycket större än hela anslaget, men det är en sak för sig.

Hela denna tanke är alltså lätt förflugnen, men det hade inte varit så farligt, om det bara hade rört sig om en förflugnen tanke. Man kan också vara rädd för att där bakom ligger den alldeles föråldrade synen att hustrun är ett bihang till mannen. Uppfattningen att vissa hustrur skall bindas vid en äldre tids vikande sällskapsliv är naturligtvis påverkad av funderingar om ståndsmässighet, men den avslöjar också en viss inställning i fråga om vad en hustru skall underkasta sig.

Motionärerna har nog hoppat i fel tunna när de kräver att dessa frågor skall utredas med tanke på att en frulön skall utgå. Jag hoppas att kammarens ledamöter, även om de har tyckt att jag bara gjort mig lustig över frågan, i alla fall har sett att det är ganska omöjligt att behandla den på det sätt som motionärerna har tänkt sig.

Jag hoppas att kammaren skall avvisa motionen och inte följa det könsrollstänkande som där har fått ett beklämmande uttryck.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 37.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson i Stock-

Formerna för den statliga representationen

holm ställde många frågor i sitt anförande. Det var frågor som varken motionärer eller reservanter bar ställt men som det kanske vore intressant att få besvarade — genom en utredning.

Fru Eriksson uppehöll sig som sagt mycket vid frågor som inte tagits upp av motionärerna, bl. a. hustrulön och ersättningsfrågor. Fru Eriksson borde i stället ha ägnat sig litet mer åt formerna för representationen, vilket för mig faktiskt är det väsentliga. I den mån fru Eriksson tog upp dem framgick det att det enligt hennes mening fanns åtskilliga landshövdingar och en överståthållare som bor i stora residens utan att utöva representation. Borde man inte fundera över om detta är särskilt lyckat?

En sak är i varje fall säker. Det fria näringslivet, som nästan alltid legat ett bra steg före den statliga byråkratin på olika områden, har ordnat sin representation på ett helt annat sätt än staten. I det fria näringslivet har representationen ordnats på ett tidsenligt sätt, vilket inte är fallet överallt inom den statliga förvaltningen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort gemäle:

Herr talman! Herr Hamrin i Kalmar sade att jag tagit upp frågor som inte var ställda av honom eller övriga motionärer och reservanter. Jag försökte dra ut konsekvenserna av de propäer som gjorts i motionerna. Det kan väl inte vara oriktigt? Jag var också överens med herr Hamrin om att dessa stora landshövdingehus är mycket besvärliga att driva och att de inte är tidsenliga.

Jag sade att om man nu skulle ha en hustru, beredd att alltid stå till tjänst för att utöva representation, så vore det inte lyckligt. Låt oss slippa detta gamla tänkande! Låt man och hustru ha sin verksamhet där de trivs och bind inte familjen obesedd på detta sätt! Jag menar att jag inte vill ha kvar en repre-

sentation som skall utövas till priset av att hustrun skall vara bunden.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Fru Nancy Eriksson är ofta lite drastisk, och Mac Hamrin har rätt i att hon ställde många frågor. Bl. a. ställde hon frågan huruvida någon varit med på något kalas på Tessinska palatset. Jag kan meddela, att jag själv var där på en representationshistoria i sällskap med några andra personer så sent som i förra veckan. Det var ett utomordentligt hjärtligt och varmt mottagande vi fick, och besöket varade mycket längre än vi någonsin tänkt oss, beroende på värdfolkets älskvardhet. Man visade oss omkring och stod till vårt förfogande. Jag kan inte tänka mig att jag med mina kanske inte så i toppen attraktiva egenskaper skulle vara ensam om en sådan förmån.

Sedan har väl fru Eriksson i Stockholm sagt ungefär vad som kunde sägas. Hon glömde emellertid en sak i fråga om könsrollstänkandet. Vi har fått språket berikat med ordet representationshustru. Men det finns väl manliga representationshustrur också. Åtminstone teoretiskt kan man tänka sig en kvinnlig landshövding som har kunnat bli gift eller en kvinnlig ambassadör i samma situation — sådana har vi ju haft. Då uppstår väl ytterligare komplikationer hur denne man skall behandlas från dessa aspekter.

Jag skulle vilja tillägga en sak som kanske ligger på ett annat plan. Vi som sitter här i denna kammare är väl ofta på middag; vi bjuder hem människor till oss och anordnar tillsammans med våra hustrur — i den mån vi har sådana — en måltid och en samvaro till glädje för dem som vi bjuder. Många av oss har kanske varit bjudna till en ambassadörsfamilj eller till en landshövding i hans residens. Det finns många som utövar en mycket omfattande representation. Jag föreställer mig att de i varje fall spelar teater oändligt skick-

Formerna för den statliga representationen

ligt, om det inte förhåller sig så att de ser med glädje att gästerna kommer och att de gör mycket för att gästerna skall få trevnad. Jag har själv upplevt att ha känslan av att vara den som de speciellt tog hand om, men sedan har jag hört att varenda gäst jag frågat haft samma känsla. Älskvärdheten har strömmat ut över gästerna på ett sätt som har gjort att dagen har blivit festlig och blivit ett minne att lägga till handlingarna. Om man skulle betala landshövdingenskan en viss summa för varje gång hon är värdinna undrar jag om det inte skulle fördärva känslan av att man och hustru tillsammans har en representationsuppgift. Någon kan säga att en del män och hustrur är som hund och katt. Det är väl tyvärr på det sättet. Men då är det något fel på dem, och det får de lov att rätta till. De passar i så fall inte att vara representativa personer.

Summan av detta anförande, som kanske på grund av tillkommande omständigheter blev något längre än jag från början hade tänkt mig, blir att jag kommer att instämma i det yrkande som fru Nancy Eriksson nyss framställt från denna plats.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! När jag lyssnade till fru Nancy Erikssons anförande kunde jag inte annat än tycka att det i sin helhet vittnade om att hon fått hela denna fråga om bakfoten. Hon drog argument efter argument som väl passar in i motionärernas och reservanternas synsätt. Just det som fru Eriksson här gick emot, det traditionella tandemsystemet, är det som också motionärer och reservanter har avsett att gå emot.

Att det finns en behovslön av något slag, vilket faktiskt förekommer på ett av de områden som här är berörda, är däremot något antikverat, som inte kan försvaras i ett modernt samhälle och med ett modernt synsätt. Fru Eriksson sade: Låt oss lämna det gamla tän-

kandet, låt man och hustru leva sitt liv som de vill. Ja, det är just vad vi som har tagit upp denna fråga önskar. Men denna möjlighet har inte alla i dag rent tekniskt och arbetsmässigt.

Fru Eriksson sade också att man inte skall behöva tänka att man är en ovärdig landshövdingehustru om man inte uppger sin yrkeskarriär. Men just detta tvingas vederbörande att tänka så länge — om vi nu håller oss till landshövdingehustrun — länsborna och andra som kommer till residenset som gäster vill bemötas med den älskvärdhet som herr Dickson talade om. Så länge hustrurna har denna press på sig att de kanske inte helt uppfyller dessa oskrivna men befintliga krav av olika slag kommer de att känna sig som ovärdiga landshövdingehustrur.

När fru Eriksson gick tillbaka till lantarbetaravtalet drog hon i alla fall paralleller som definitivt inte finns.

Enligt det nuvarande systemet får en hustru till någon av de ifrågavarande representerande männen ibland lov att avstå från sin egen yrkeskarriär och ett självständigt liv för att klara de olika funktionerna. Fru Eriksson! Var i motion eller reservation står det någonting om en särskild frulön? Mig veterligt har den termen över huvud taget inte använts i någon handling. Fru Eriksson sade att hon försökt att dra ut konsekvenserna av motionsförslaget. Jag konstaterar med beklagande att hon misslyckats i sitt försök. Hon har nämligen dragit helt felaktiga slutsatser. Det är inte någon frulön som här är eftertraktad. Det är inte någon tandembindning, utan det är tvärtom något som stämmer väl överens med ett modernt könsrollsmönster att var och en skall ha möjlighet att utvecklas på det sätt den önskar.

Herr Dickson talade om en kvinnlig landshövding som hade kunnat bli gift. Det vore väl riktigare att vända på det och i stället tala om en gift kvinna som hade kunnat bli landshövding. Det är

Formerna för den statliga representationen

nog svårare att bli det än för en kvinnlig landshövding att bli gift.

Vi har inte någon kartläggning av vilka olika synpunkter det är som finns med vid utnämningarna. Det är emellertid ingen tvekan om att om vi uppehåller oss vid de manliga befattningshavarna, som ju hittills åtminstone är de enda som vi har någon större erfarenhet av, finns vid utnämningar synpunkten om den representerande hustrun vid sidan av honom med i bilden. Hur de synpunkterna kommer att vägas för den händelse det skulle vara aktuellt med en kvinnlig befattningshavare på någon av dessa poster känner jag inte till, men de kommer väl att gå i ungefärligen samma riktning.

Fru Eriksson tog fram herr Erlander som exempel. Ja, i det fallet har man faktiskt i det här avseendet ordnat det utomordentligt väl. Det är väl så, att det just finns någon form av husfru på det speciella representationsstället som kan fylla dessa funktioner. Om fru Eriksson frågar hur de skall »fixa det här» när hon raljerar över det, skulle jag vilja fråga: Hur fixar herr Erlander den här representationen medan hustru Erlander tjänstgör i sin skola? Det är väl ingalunda så, att herr Dickson skulle vilja göra gällande att fru Erlander på något sätt just för att man här har representationen ordnad på ett praktiskt och rationellt sätt inte skulle kunna fullgöra det på ett lika älskvärt sätt som de övriga. Efter vad jag kunnat förmärka och också hört från andra är det tvärtom så, att fru Erlander är synnerligen älskvärd och mycket uppskattad i sina kontakter med de olika inhemska och utländska gäster som hon möter. Det tycker jag strider emot den syn som herr Dickson här ville lägga på just den punkten.

De kategorier som här är nämnda — det är framför allt utlandstjänstemännen och landshövdingarna — är självfallet tagna endast som ett par exempel på olika kategorier med krav på större

representation. Det är ingalunda avsikten att det endast skulle gälla dessa två kategorier, utan det är nödvändigt att se denna fråga som en principiell fråga, en principiell fråga som inte rör något större flertal men dock ett tillräckligt stort antal för att den skall vara värd ett beaktande.

Det finns och har i det här landet funnits högre tjänstemän av annan art än just de två kategorier vi nämner som inte har någon hustru, i varje fall i livet, men som vid sin sida har haft en syster eller dotter eller någon annan som fungerat såsom den som handhaft representationen. Det kan ju finnas de som inte har någon syster eller dotter att ställa upp i ett sådant här sammanhang. Hur går det för dem? Är det dessutom riktigt att ställa sådana krav på en människa som måste rycka in i dylika sammanhang?

Låt mig från någon av de här kategorierna ta ett exempel hur det går för den hustru som i dagens läge ifrån sin yrkesverksamhet får rycka in. Hon lämnar sin tjänst. De kommunala och statliga arbetsgivarna vägrar gång på gång tjänstledighet för att fullgöra ett sådant representationsuppdrag. Dessa hustrur lyfter ingen som helst ersättning för sitt arbete i form av lön. De förlorar rätten att tillgodogöra sig tjänsteår för pension. Det kan inte vara vettigt att vi i ett modernt samhälle fortsätter på den vägen. Det finns därför all anledning att kartlägga denna fråga, göra en utredning för att komma fram till just den frikoppling ifrån det tandemssystem som fru Eriksson här talar om.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! När jag talade om kvinnliga landshövdingar m. fl. råkade jag tydligen i hastigheten använda en anstötlig formulering, vilket jag härmed beklagar.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag förstår att det be-

Formerna för den statliga representationen

traktas som stötande att nämna mjölkerskor och portvaktsfruar. Men är det inte lika stötande att man behöver gå 30 år tillbaka i tiden för att finna en modell till den ordning, som folkpartiet nu vill införa och som innebär att hustrun betraktas som ett bihang till mannen. Man måste ta detta exempel, ty det finns inga andra. Men visst är det groteskt.

Fru Nettelbrandt säger att detta inte är en frulön. Men den som är gift med landshövdingen helt u. p. a. skall inte behöva lämna in sina betyg — jag frågade om den saken, men ingen har sagt att hon skall behöva göra det — för att få denna lön. Vad skall man kalla det annat än »frulön», då den skulle utgå i och med att man är gift med landshövdingen. Nej, fru Nettelbrandt, ni har här misslyckats i er välvilja att ordna det bra för kvinnorna, det är inget tal om det. Hade ni sagt: Låt oss ordentligt höja lönerna till landshövdingar, generaldirektörer och ambassadtjänstemän därför att de har så omfattande representation, så hade jag förstått det. Hade ni sagt: Låt oss slå igen alla länsresidens eftersom de är så svårstädade, hade jag också förstått det. Hade ni väckt en motion och föreslagit att varje länsresidens skulle ha en husföreståndarinna inbyggd i huset, så hade jag också förstått det. Då hade ni verkligen gjort något för att hjälpa hustrurna att sköta dessa stora hus. Men att binda hustrun med en särskild lön för att hon skall finnas på plats är en dålig lösning av problemet.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag vet inte vem det är som anser det stötande att nämna lantarbetarhustrur i denna diskussion, men de har ju inte med saken att göra. Om man skulle ta upp också den frågan så vore det närmast därför att de utgör ytterligare en kategori, för vilken man bör avskaffa detta tandemsystem, som onekligen är stötande.

Fru Eriksson ordade i sitt första inlägg mycket värtaligt om hur förnämligt herr Erlander ordnat det för sig med sin representation. Då är det ju inte särskilt konsekvent att i senare inlägg försöka raljera med just det systemet och med vad som skulle behövas i form av ansökningar, test o. s. v. Mig veterligt har inte fru Erlander blivit föremål för något sådant test, men systemet fungerar alldeles utmärkt ändå.

Sedan tror jag väl ändå inte att det var fru Erikssons mening att säga att hon skulle vilja avskaffa hela den representation och alla de bostäder vi nu diskuterar; hur skall det då gå till, fru Eriksson, att komma in på kaffe hos någon överståthållare eller landshövding i Stockholm?

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få påpeka att fru Erlander icke har någon frulön.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hamrin i Kalmar begärde emellertid vötering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Gustaf Peterson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Formerna för den statliga representationen

ning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sundelin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 158 ja och 25 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 36

Till bordläggning anmälde konstitutionsutskottets memorial nr 35, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 119, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden,

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om ytterligare anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster,

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar,

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1967/68,

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunalskattemedel till budgetjämningsfonden för budgetåret 1967/68,

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1967/68 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, och

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa löneanslag jämte vissa motioner berörande lönegrupperingen;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av motioner om åtgärder för skydd åt vissa hemmamarknadsindustrier,

nr 32, i anledning av motioner angående den ekonomiska politiken,

nr 40, i anledning av motioner angående inkomsten från riksbanksfonden, och

nr 42, över motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1967/68, m. m.; samt

tredje lagutskottets memorial nr 48, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden m. m.

§ 37

Anmälde och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 288, i anledning av motioner angående riktlinjerna för lokaliseringspolitiken, m. m.; och

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående dels bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet, dels vissa författningsändringar i samband därmed jämte av propositionerna föranledda motioner.

Vidare anmälde och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tryggnad av pensionsutfästelse m. m.; och

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om flyttning av fordon i vissa fall;

från andra lagutskottet:

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagut-

skott, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 34 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1); samt

från jordbruksutskottet:

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att sälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Slutligen anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens

skrivelse, nr 287, till riksdagens förvaltningskontor i anledning av motioner om pension åt vissa f. d. tjänstemän hos riksdagen.

§ 38

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.54.

In fidem

Sune K. Johansson